

OBÂRȘIA
LUMINII



ISLAMUL ȘIIT
ÎN TEXTE ALESE

COLECȚIA PRINCEPS

EDITURA  HERALD

OBÂRȘIA LUMINII

ISLAMUL ȘIIȚ ÎN TEXTE ALESE

Selecția textelor și prefață de:

Allamah Sayyid Muhammad Husayn Tabataba'i

Traducere în engleză și note explicative de:

William C. Chittick

Sub îndrumarea lui și cu o introducere de:

Seyyed Hossein Nasr

Traducere în limba română de:

Carmen Vestali

EDITURA  HERALD
București

Editorul mulțumește Trustului Muhammadi din Marea Britanie și Asociației „Poarta cunoașterii” pentru sprijinul acordat publicării acestei cărți.

Redactor:

Radu Duma

Viziune grafică:

Teodora Vlădescu

DTP:

Vadim Cazacu

Lector:

Sanda Albu

Toate drepturile rezervate. Nici o parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nici o formă și prin nici un mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv fotocopiare, înregistrare sau prin orice sistem de stocare a informației, fără permisiunea dată editor. Ediție în limba română publicată de Editura Herald, Copyright © 2012

INTRODUCERE

Începând cu secolul al nouăsprezecelea, în pofida vastei erudiții a orientaliștilor occidentali și a analizelor și traducerilor multor surse islamice, s-a acordat foarte puțină atenție până acum colecțiilor de maxime, predici, rugăciuni, proverbe și pilde povățuitoare care alcătuiesc culegerile de *hadit*-uri, așa cum sunt înțelese ele de către musulmanii aparținând ramurii *șiite* duodecimane. Este adevărat că o mare parte din fondul colecțiilor de *hadit*-uri *șiite* se regăsește în colecțiile sunnite, dar în timp ce colecțiile sunnite au fost studiate, cele *șiite* au fost tratate mai mult într-o manieră indirectă.¹

Dar, întrucât *hadit*-urile *șiite* dețin o formă, un stil și un farmec propriu, abordarea conținutului lor într-o manieră indirectă nu poate înlocui traducerea și analiza acestei colecții în mod aparte. De fapt, este surprinzător că, în ciuda importanței extraordinare a *hadit*-urilor *șiite* pentru evoluția teologiei și jurisprudenței *șiite*, precum și a multor ramuri ale „științelor intelectuale” (*al-’ulum al-’aqliyyah*), ca să nu mai vorbim de rolul lor în credința și în viața spirituală, spusele Imamilor nu au fost

¹ Există șase colecții canonice, autorizate, în islamul sunnit, care au fost acceptate de întreaga comunitate imediat după compilarea lor, în secolele al doilea și al treilea ale erei islamice. Aceste colecții, numite *al-Sihah al-sittah*, *Cele șase colecții autentice*, sunt asociate cu numele unor mari savanți ai *hadit*-urilor, precum Bukhari, Muslim etc. Dintre acestea, cea mai renumită este cea a lui Bukhari, care a fost tradusă în limba engleză (*Sahih al-Bukhari: Arabic-English*, de către Muhammad Muhsin Khan, Universitatea islamică, Medina; a doua ediție revizuită, Ankara, 1976). Monumentala concordanță din volumul *Hadith* al lui Wensinck, Mensing et al. (Leiden, 1936-69) se bazează pe aceste șase colecții.

redate în limba engleză până acum. Nici nu au fost studiate ca întreg și fond distinct de scrieri religioase, cu caracter oficial, în cadrul contextului general al islamului însuși. Volumul de față reprezintă, de aceea, un efort pionieresc de a prezenta un eșantion din acest fond voluminos de scrieri, lumii vorbitoare de limbă engleză.

Literatura *hadit*-urilor šiite include toate spusele Profetului islamului (Pacea și binecuvântarea lui Allah² fie asupra sa și a familiei sale curate!)³ acceptate de šiiți, cât și tradițiile celor doisprezece Imami, de la Ali ibn Abi Talib (Pacea fie asupra sa!) până la Mehdi. Această colecție este așadar considerată a fi, după Sfântul Coran, cel mai important fond de texte religioase pentru šiiți. La fel ca în islamul sunnit, și în acest caz *hadit*-urile alcătuiesc, împreună cu Coranul, cartea revelată, baza tuturor științelor teologice, incluzând bineînțeles și *Șari'ah*, precum și viața religioasă în ambele sale aspecte, cel intelectual și cel devoțional. Astfel, niciun aspect al vieții și istoriei comunității šiite nu poate fi înțeles fără o analiză a acestor scrieri oficiale.

Specific acestei colecții este faptul că, deși este considerată a sta la baza islamului, totuși aceasta se întinde pe o perioadă mai mare de două secole. În islamul sunnit, *hadit*-urile se limitează la spusele nobilului Profet. De fapt, folosirea termenului de *hadit* se referă în sunnism doar la spusele lui, acest termen nefiind folosit pentru spusele altcuiva. Cu toate acestea, în cazul šiismului, deși se face o distincție clară între *hadit*-urile profetice (*al-hadit*

² Allah înseamnă Dumnezeu în limba arabă, iar musulmanii preferă acest cuvânt celui de Dumnezeu, întrucât Allah nu are formă de plural în limba arabă, referindu-se la Unicul Dumnezeu Transcendent.

³ Ori de câte ori în scrierile islamice apare numele Profetului, acesta este însoțit de formula, „Pacea și binecuvântarea lui Allah fie asupra sa și a familiei sale curate!” (în arabă *ṣ*). Din rațiuni ce țin exclusiv de facilitarea lecturii și accesului la înțelesul textului, nu o vom mai folosi de acum încolo. Același lucru este valabil și pentru formula „Pacea fie asupra sa!” (în arabă *u*) ce însoțește întotdeauna numele Imamilor, sfinților sau misticilor – n.t.

al-nabawi) și spusele Imamilor (*al-hadit al-walawi*), ambele sunt incluse într-o singură colecție. Aceasta înseamnă că, dintr-un anumit punct de vedere, perioada apostolică în islam, așa cum este văzută în šiism, se întinde mai mult decât relativ scurta perioadă de timp asociată trimișilor lui Dumnezeu din multe alte religii.

Logica acestei perspective depinde desigur de concepția šiită cu privire la Imam.⁴ Termenul de *imam*, așa cum este el folosit în šiism, diferă de întrebuintarea sa obișnuită în limba arabă, unde înseamnă „conducător”, sau în teoria politică sunnită, unde înseamnă califul însuși. Așa cum este el folosit în šiism, termenul se referă la o persoană care deține „lumina lui Muhammad” (*al-nur al-mahammadi*), care a fost transmisă de Fatima, fiica nobilului Profet și de Ali, primul Imam, celorlalți, până la Imamul ocultat, care va apărea din nou, în cele din urmă, în calitate de Mehdi.⁵ Ca urmare a prezenței acestei lumini, Imamul este considerat a fi fără de păcat (*ma'sum*) și deținător al cunoașterii desăvârșite atât a lumii ezoterice, cât și a celei exoterice.

Imamii sunt precum un lanț de lumină care izvorăște din „soarele profetiei”, care reprezintă originea lor, nefiind niciodată separați de acel soare. Tot ceea ce spun ei provine de la aceeași comoară sacră a înțelepciunii călăuzitoare. Din moment ce ei reprezintă o prelungire a realității lăuntrice a nobilului Profet, cuvintele lor provin chiar de la acesta. Iată motivul pentru care spusele lor sunt văzute, din perspectivă šiită, ca o continuare a *hadit*-urilor profetice, întocmai cum lumina ființei lor este privită ca o continuare a luminii profetice.

⁴ A se vedea Allamah Tabataba'i, *Shi'ite Islam*, London-Albany, 1975, p. 173.

⁵ În ceea ce privește continuitatea, concepția ismailită diferă desigur, din moment ce, pentru ismailiți, lanțul Imamilor continuă neîntrerupt până în zilele noastre.

În viziunea šiită, separația temporală dintre Imami și nobilul Profet nu le afectează cu nimic legătura naturii lor interne, lăuntrice, cu Profetul sau continuitatea „luminii profetice”, care reprezintă sursa cunoașterii sale călăuzitoare, cât și a lor.

Această concepție metafizică este motivul pentru care šiiții încorporează tradițiile care se întind pe o perioadă de mai bine de două secole într-un singur corpus cu cele ale nobilului Profet. Prin aceasta se deosebește concepția šiită referitoare la *hadit*-uri de cea sunnită.

Altminteri, conținutul efectiv al *hadit*-urilor este foarte asemănător în colecțiile sunnite și šiite. În cele din urmă, ambele conțin aceeași realitate spirituală. Bineînțeles, lanțul transmiterii lor, acceptat de cele două școli, nu este același. Dar în ciuda acestei diferențe în ceea ce privește autoritatea și dreptul celor care au transmis mai departe spusele profetice, *hadit*-urile în sine, fie că sunt consemnate de sursele sunnite sau de cele šiite, au asemănări izbitoare.

Diferența majoră constă în faptul că šiiții îi consideră pe Imami drept o continuare a ființei Profetului și de aceea situează spusele Imamilor în continuarea *hadit*-urilor strict profetice.

Spusele Imamilor sunt, în multe privințe, nu doar o continuare, ci și un fel de comentariu și o clarificare a *hadit*-urilor profetice, adesea cu scopul de a scoate la lumină învățăturile ezoterice ale islamului. Multe dintre aceste *hadit*-uri tratează, în același mod ca cele ale nobilului Profet, aspectele practice ale vieții și ale *Șari'ah*-ei.

Altele discută doar aspectele metafizice, așa cum fac și unele *hadit*-uri profetice, mai ales „*hadit*-urile sfinte” (*hadit qudsi*). Iar alte spuse ale Imamilor tratează aspectele devoționale ale vieții, cuprinzând unele dintre cele mai renumite rugăciuni care au fost recitate de-a lungul timpurilor atât de către sunniți, cât și de către šiiți.

În final, unele dintre spusele Imamilor pun în discuție diferite științe ezoterice. Ele acoperă astfel un spectru larg, care se întinde de la aspectele „lumești” ale vieții de zi cu zi până la întrebările referitoare la adevăr în sine. Datorită caracterului lor inerent, cât și faptului că, la fel ca în sufism, ele provin din dimensiunea ezoterică a islamului, aceste spuse s-au strecurat de-a lungul timpului printre unele dintre scrierile sufite.⁶

Ele au fost considerate drept surse ale ezoterismului islamic, de către sufiți, întrucât Imamii șiismului sunt priviți în viziunea sufită ca personalități de referință ale timpului lor, în ceea ce privește spiritualitatea. Ei apar în lanțul succesiunii spirituale (*silsilah*) al diferitelor ordine sufite, chiar și în cadrul acelor ordine care s-au răspândit aproape exclusiv printre sunniți.⁷

Datorită naturii conținutului lor, aceste spuse au avut o influență aproape asupra tuturor domeniilor științei șiite, cât și asupra vieții de zi cu zi a comunității. Jurisprudența șiită (*fiqh*) se bazează pe Coran și, în plus față de acesta, tocmai pe această culegere de *hadit*-uri. Teologia șiită (*kalam*) ar fi de neînțeles fără cunoașterea acestor spuse. Exegezele coranice șiite acordă o importanță foarte mare acestora. Chiar și științele naturii, cum ar fi istoria naturală sau alchimia, s-au dezvoltat făcând trimitere la ele. În cele din urmă, aceste spuse s-au evidențiat ca surse de meditație pentru cele mai mari teme ale metafizicii de-a lungul secolelor, iar cele mai complexe școli de metafizică și filosofie ale islamului provin, în mare măsură, de la acestea. De fapt, filosofia islamică de mai târziu, care este legată de nu-

⁶ Pentru a vedea relația dintre șiism și sufism, a se vedea S. H. Nasr, *Sufi Essays*, London, 1972, pp. 104-20.

⁷ Unul dintre exemplele cele mai interesante ale unei astfel de interpretări se poate vedea, în parte, în renumita rugă a celui de-al treilea Imam șiit, Imamul Husein, care se găsește și în manualele de rugăciuni ale ordinului sufit Șadhili. A se vedea W. Chittick, "A Shadhili Presence on Shi'ite Islam", Sophia Perennis, vol. I, 1975, p. 97-100.

mele lui Sadr al-Din Şirazi, ar fi de neconceput dacă s-ar ignora colecţia de hadituri şiiite.⁸

Una dintre cele mai mari opere metafizice ale lui Sadr al-Din este comentariul său, neterminat, al unei porţiuni din cadrul celei mai importante colecţii şiiite dintre cele patru colecţii de *hadit*-uri şiiite fundamentale, culegerea *al-Kafi*, aparţinând lui Al-Kulayni.⁹

În cadrul colecţiei de *hadit*-uri şiiite se află anumite opere care trebuie menţionate separat. În primul rând, este vorba despre renumita *Nahj al-balaghah* (*Calea vorbirii alese*) a lui Ali ibn Abi Talib, culeasă şi alcătuită de savantul şiiit al secolului al patrulea după hegira (al zecelea – en.), Sayyid Şarîf al-Radi. Având în vedere importanţa enormă a acestei lucrări în islamul şiiit, cât şi pentru toţi iubitorii limbii arabe, este uimitor faptul că i s-a acordat o atât de mică atenţie în limbile europene.¹⁰

La urma urmelor, mulţi dintre scriitorii de limbă arabă de primă importanţă, precum Taha Husayn şi Kurd Ali au afirmat, în autobiografiile lor, că şi-au desăvârşit stilul scriitoricesc în limba arabă, studiind *Nahj al-balaghah*, în timp ce generaţii întregi de gânditori şiiţi au reflectat şi comentat asupra înţelesului acestei opere. Mai mult decât atât, rugăciunile şi zicalele mai concise din această lucrare s-au răspândit foarte mult printre musulmani, pătrunzând atât în literatura clasică, cât şi în cea

⁸ Referitor la acest corpus ca sursă a doctrinelor lui Sadr al Din Şirazi, a se vedea S. H. Nasr, *Sadr al Din Shirazi and His Transcendent Theosophy*, London-Boulder, 1978, capitolul 4.

⁹ Această operă monumentală a fost tradusă în limba franceză de H. Corbin, care a predat din ea timp de mulţi ani la Paris, dar nu a fost niciodată publicată. A se vedea Corbin, *En Islam iranien*, Paris, 1971.

¹⁰ Această lucrare a fost tradusă, de câteva ori, parţial sau integral, în subcontinentul indo-pakistanez şi în Iran, dar niciuna dintre aceste traduceri nu este în totalitate corespunzătoare. Se pregăteşte o nouă traducere de S. H. Jafri, care ar trebui să fie publicată în curând şi care sperăm să îndeplinească anevoioasa condiţie de a face dreptate atât înţelesului, cât şi frumuseţii literare a textului.

populară, nu numai cea arabă, ci și în cea persană, iar prin intermediul celei persane au pătruns și în alte limbi ale națiunilor musulmane, precum urdu.

Nahj al-balaghah cuprinde, pe lângă sfaturi spirituale, maxime morale și instrucțiuni de natură politică, câteva discursuri remarcabile, pe teme de metafizică, în special cu privire la Unicitatea lui Dumnezeu (*al tawhid*). Această operă are atât o metodă specifică de expunere, cât și un vocabular de specialitate deosebit, care o distinge de lucrările altor școli islamice care au abordat subiecte ale metafizicii.

Savanții occidentali au refuzat, pentru o perioadă lungă de timp, să accepte autenticitatea paternității acestei lucrări și i-au atribuit-o lui Sayyid Șarif al-Radi, în ciuda faptului că stilul lucrărilor lui al-Radi este foarte diferit de cel al operei *Nahj al-balaghah*. În orice caz, în măsura în care ne referim la perspectiva șiiită, poziția lucrării *Nahj al-balaghah* și paternitatea sa pot fi explicate cel mai bine reproducând o conversație care a avut loc acum aproximativ optsprezece sau nouăsprezece ani, între Allamah Tabataba'i, renumitul savant șiiit contemporan, responsabil pentru selecția antologiei de față, și Henry Corbin, cel dintâi cercetător occidental al šiismului. Corbin, care el însuși era cât mai departe de „istorism” posibil, l-a întrebat odată pe Allamah Tabataba'i, în timpul unei discuții obișnuite pe care o aveau în Teheran (în care scriitorul de față avea de obicei rolul de traducător): „Savanții occidentali susțin că Ali nu este autorul operei *Nahj al-balaghah*. Care este viziunea dumneavoastră și pe cine considerați ca fiind autorul acestei lucrări?” Allamah Tabataba'i și-a ridicat capul și a răspuns în maniera sa obișnuită, blândă și calmă: „Pentru noi, cel care a scris *Nahj al-balaghah* este Ali, chiar dacă el a trăit acum o sută de ani.”

A doua lucrare remarcabilă din colecția șiiită de *hadit*-uri este *al-Sahifat al-sajjadiyyah*, *Manuscrisul lui al-Sajjad*, cel de-al

patrulea Imam, Imamul Zayn al-Abidin, numit și al-Sajjad. Un martor al tragediei de la Karbela, care trebuie să fi lăsat o amintire de neșters asupra sufletului său, al patrulea Imam și-a manifestat trăirea sa interioară într-o adevărată simfonie de rugăciuni minunate, ceea ce a determinat ca *Sahifah* să fie numită *Psalmii familiei Sfântului Profet*. Aceste rugăciuni constituie o parte a vieții religioase de zi cu zi, nu numai a šiitilor, ci și a sunniților, care le pot găsi în multe dintre cele mai cunoscute manuale de rugăciuni din cadrul lumii sunnite.¹¹

Remarcabile în colecția šiită sunt și spusele celui de-al cincilea, al șaselea și al șaptelea Imam, de la care au fost transmise cel mai mare număr de tradiții. Acești Imami au trăit la sfârșitul epocii umayyde și începutul dinastiei abasside, când, în urma schimbărilor ce au avut loc în cadrul califatului, autoritatea centrală slăbise, ceea ce le-a permis Imamilor să vorbească în mod mai deschis și să instruiască mai mulți discipoli. Numărul discipolilor, deopotrivă šiiti și sunniți, instruiți de al șaselea Imam, Imamul Jafar Al-Sadiq a fost estimat la patru mii. El a lăsat în urmă un fond vast de *hadit*-uri care abordează subiecte variate, de la jurisprudență până la științele ezoterice.

Spusele Profetului și ale Imamilor au reprezentat, desigur, o sursă permanentă de reflecție și discuții pentru erudiții šiiti, de-a lungul timpurilor. Dar mai ales în perioada de mai târziu a istoriei šiite, începând cu Sayyid Haydar Amuli și până la marii maestri ai perioadei safevizilor, precum Mir Damad și Mulla Sadra, continuând până în zilele noastre, aceste *hadit*-uri au servit ca un izvor distinct pentru metafizică și filosofie, cât și pentru științele juridice și cele coranice. Comentariile aparținând lui Mulla Sadra, Qadi Sa'id al-Qummi și ale multor alora, asupra acestor colecții de *hadituri* šiite, se număra printre marile capodopere

¹¹ Unele dintre aceste rugăciuni au fost traduse de C. Padwick în lucrarea sa *Muslim Devotions*, London, 1961.

ale gândirii islamice.¹² De fapt, filosofia și teosofia islamică de mai târziu nu ar putea fi înțelese fără ele.¹³

Volumul de față este cel de-al treilea, dintr-o serie de trei volume, care a fost planificată cu mulți ani în urmă, cu ajutorul și sprijinul profesorului Kenneth Morgan, apoi al Universității Colgate, cu scopul de a prezenta lumii occidentale šiismul, din punctul de vedere al šiismului însuși. Primul volum din această serie a apărut în limba engleză sub titlul *Shi'ite Islam (Islamul šiit)*, de Allamah Sayyid Muhammad Husayn Tabataba'i, editat și tradus de autorul acestor rânduri.¹⁴

Cel de-al doilea volum, intitulat *The Quran in Islam (Qur'an dar islam)*, *Coranul în islam*, a fost scris tot de Allamah Tabataba'i, iar versiunea în limba persană a fost tipărită la Teheran. Cea mai mare parte a sa a fost, de asemenea, tradusă de noi în limba engleză, dar traducerea nu a fost finalizată. Evenimentele din Iran de anul trecut au făcut ca manuscrisul a ceea ce am tradus deja să nu ne mai fie accesibil, astfel că, în prezent, nu putem publica traducerea sa în limba engleză, așa cum era planificat.

¹² A se vedea H. Corbin, *En islam iranien*.

¹³ Nu doar Mulla Sadra, ci și discipolii săi au fost profund influențați de această colecție. Unul dintre cei mai renumiți discipoli ai lui Mulla Sadra, Mulla Muhsin Fayd Kaşani, care era totodată teolog, gnostic și filosof, a fost și un savant remarcabil în ceea ce privește hadit-urile šiite. Lucrarea sa, *al-Waḥī* este una dintre cele mai studiate scrieri cu privire la hadit-urile Imamilor šiiti și la linia lor de transmitere.

¹⁴ În introducerea acelei lucrări ne-am ocupat de condițiile în care au fost concepute aceste lucrări, cât și de o biografie a savantului Allamah Tabataba'i. Lucrarea *Shi'ite Islam (Islamul šiit)*, a fost publicată atât de Allen & Unwin din Londra, cât și de Universitatea de stat din New York. Lucrarea a apărut de curând și sub formă de broșură în America. Este interesant de știut că versiunea originală în limba persană a acestei lucrări, scrisă anume pentru acest proiect, cu o introducere în limba persană de S. H. Nasr, a devenit una dintre cele mai citite lucrări despre šiism chiar în Iran, fiind retipărită de multe ori.

Volumul de față este al treilea și ultimul din această serie. După o lungă perioadă de studiu și dezbateri, Allamah Tabataba'i a făcut selecția de față din vasta colecție de *hadit*-uri, o sarcină care ar fi fost copleșitoare pentru oricine nu posedă cunoștințele sale cu privire la această literatură de inspirație. De îndată ce selecția a fost realizată, Dr. William Chittick, care locuia în acel moment la Teheran și lucra cu noi la multe proiecte științifice, a preluat anevoioasa sarcină de a traduce textele foarte concise și dificile din limba arabă în limba engleză.

Datorită lipsei unui precedent de a reda aceste scrieri în limbile europene și a naturii textelor în sine, Dr. Chittick a fost pus în fața unei sarcini foarte grele. Numai grație cunoștințelor sale aprofundate de limbă arabă, persană, cât și a cunoașterii subiectului, combinate cu o mare răbdare și un studiu meticulos, a fost posibil ca să reușească într-o muncă atât de laborioasă și de exactă. El ar merita să fie felicitat pentru îndeplinirea cu succes a acestei munci colosale.

A mai rămas doar ca Trustul Muhammad să realizeze acest proiect, făcând posibilă publicarea acestei lucrări. Cinstea apariției acestui volum cât și efectul ei, care constă în a face șiismul mai bine cunoscut, se datorează în mare parte Trustului. Ca unul dintre cei responsabili pentru acest volum încă de la începerea sa, vreau să mulțumesc Trustului, mai ales lui Q. Husayn și secretarei lui foarte capabile care, cu mare dragoste și devoțiune pentru adevărata cauză a islamului, ne-a dat posibilitatea să finalizăm acest proiect. Dr. Chittick, de asemenea, și-a câștigat recunoștința tuturor celor care studiază islamul pentru marea sa erudiție și devoțiune pentru finalizarea unui proiect foarte dificil.

Acest volum este oportun mai ales în momentul de față, când o erupție vulcanică și talazuri de natură politică, legate de numele islamului în general și de cel al șiismului în particular,

au cerut în mod imperios cunoașterea autentică a islamului, ca nu cumva ignoranța să distrugă chiar bazele societății umane și relațiile care fac posibilă comunicarea între diferitele națiuni și comunități religioase.

În zorii celui de-al cincisprezecelea secol al existenței islamului pe pământ, fie ca acest volum să fie un sprijin pentru dobândirea înțelegerii uneia dintre cele mai fundamentale surse de inspirație și cunoaștere, nu numai a šiismului, ci și a islamului ca atare.

Wa'Llahu a'lam (Și Allah știe mai bine!)

Seyyed Hossein Nasr

Cambridge, Massachusetts

Muharram 1400, noiembrie 1979

NOTE EXPLICATIVE

În lucrările despre islam, cuvântul „*hadit*” se referă de obicei la spusele sau „tradițiile” care au fost transmise de la Profet. Musulmanii le socotesc pe acestea ca fiind cea mai importantă sursă a învățăturilor islamice, după Coran. S-au scris numeroase lucrări în limbile occidentale referitoare la rolul literaturii *hadit*-urilor în islam¹ și s-a realizat un număr de traduceri importante.²

Dar aproape toate studiile occidentale se limitează la punctul de vedere al islamului sunnit și se bazează pe sursele și colecțiile sunnite. Practic, niciunul dintre ele nu a acordat vreo atenție deosebită caracterului diferit al literaturii *hadit*-urilor în šiism și a diverselor surse de unde provin *hadit*-urile.

Deosebirea fundamentală care trebuie făcută între *hadit*-urile šiite și cele sunnite este că, în šiism, *hadit*-urile nu se limitează la cele aparținând Profetului, ci le includ și pe cele ale Imamilor. Pe cât de important și de fundamental este acest lucru, el nu a fost totuși înțeles nici măcar în lucrările standard de referință, precum noua *Encyclopedia of Islam* (*Enciclopedia islamului*). În aceasta, autorul articolului „*Hadith*” este conștient de faptul că există o

¹ Pe tema *hadit*-urilor profetice, în general, a se vedea articolul „*Hadith*” din *Encyclopedia of Islam* (ediție nouă), unde există și o bibliografie vastă (vol. III, p.23-8).

² Poate că cea mai importantă colecție de *hadit*-uri, care urmează a fi terminată în limba engleză este *Mishkat al-masabih*, tradusă de J. Robson, Lahore 4 vol., 1963-5. A se vedea și traducerea lui Bukhari, și Sahih Muslim, tradusă de A.K Siddiqi, Lahore, 1972.

oarecare diferență între šiism și sunnism, în ceea ce privește selectarea *hadit*-urilor incluse în colecțiile lor, dar el crede că acest lucru se datorează faptului că, în colecțiile šiite, se acceptă „numai acele *hadit*-uri transmise prin Ali și familia sa.” Acest lucru este greșit, din moment ce numeroase tradiții sunt transmise și prin alte surse. Ceea ce nu reușește el să menționeze, este că literatura *hadit*-urilor, așa cum e ea înțeleasă de šiiti, nu se limitează la spusele Profetului, ci le include și pe cele ale Imamilor.³

Pe scurt, colecțiile de *hadit*-uri în islamul sunnit, precum cele ale lui al-Bukhari și Muslim, conțin doar spuse transmise de la și despre Profet. Dar colecțiile šiite, precum cea a lui *al-Kulayni*, conțin și spusele transmise de la și despre cei doisprezece Imami. În mod firesc, šiiti fac o distincție între *hadit*-uri, astfel că cele transmise de la Profet se bucură de o autoritate mai mare, dar cu toate acestea toate *hadit*-urile sunt enumerate potrivit temei dezbătute și nu potrivit autorului.

Cele mai renumite și mai importante colecții ale *hadit*-urilor šiite sunt patru lucrări care, în ceea ce privește importanța lor pentru šiism, corespund celor șase colecții autentice din islamul sunnit.

Acestea sunt: *al-Kafi fi 'ilm al-din* (Ceea ce este suficient pentru cunoașterea religiei) de Thiqa al-Islam Muhammad ibn Ya'qub al-Kulayni (care a murit în anul 329/940), *Man la yahduruhu al-faqih* (Pentru cel care nu se află în prezența juristului), aparținând lui Şaykh al-Saduq Muhammad ibn Babuyah al-Qummi (care a murit în 381/991), *Tahdhib al-ahkam* (Rectificarea legilor) de Şaykh al-Ta'ifah Muhammad al-Tusi (care a murit în anul 460/ 1068) și *al-Istibsar fi ma ukhtulif fihi min al-akhbar* (Comentariu asupra tradițiilor contestate) de același al-Tusi.

³ *The Encyclopedia of Islam*, vol. III, p.24.

COLECȚIA DE FAȚĂ

Predicile, spusese, rugăciunile și scrierile traduse aici alcătuiesc o parte reprezentativă a gândirii religioase šiite, cu accent pe ceea ce constituie bazele religiei în sine și pe ceea ce este cel mai general fiind, deci, mai ușor de înțeles pentru cei care nu sunt musulmani. Așa cum subliniază Allamah Tabataba'i în prefața sa, scopul urmărit de el în realizarea acestei selecții a fost să pună în evidență cele trei aspecte de bază ale tradiției šiite:

1. Doctrina Unicității lui Dumnezeu (*al tawhid*), sau principiile metafizice și teologice ale credinței;
2. Învățăturile politice, sociale și morale;
3. Viața lăuntrică, spirituală și devoțională a comunității.

Prin urmare, selecțiile pun accentul pe principiile și fundamentele (*usul*) islamului, în timp ce tind să ignore subiectele și aspectele secundare (*furu*). Cu alte cuvinte, se spun puține lucruri despre ramificațiile concrete ale principiilor, în ceea ce privește detaliile aplicării legii divine (*al-Şari'ah*) în viața de zi cu zi. Cu toate acestea, aspectele secundare sunt reflectate cu claritate în *Recomandările lui Ali pentru Malik Al Aştar* și, într-o mai mică măsură, în rugăciuni.

Deși este binecunoscut faptul că primul „stâlp al islamului” îl reprezintă mărturisirea de credință, care începe cu declarația unicității divine, savanții occidentali au avut tendința de a explica credința islamică în singularitatea lui Dumnezeu ca pe o afirmație relativ simplistă, a existenței unui singur Dumnezeu. Poate că unul dintre motivele pentru care *Nahj al-balaghah* și literatura *hadit*-urilor šiite, în general, au fost neglijate, sau pur și simplu stigmatizate și considerate a fi contrafăcute este faptul că, prin însăși natura lor, contrazic în mod categoric concepția general

acceptată în care islamul este văzut ca religia unui beduin needucat, cu câteva nuanțe filosofice sau metafizice. În aceste scrieri putem vedea că deja în primele secole ale islamului unicitatea lui Dumnezeu a fost formulată în termeni care amintesc de subtilitatea sufismului „teosofic” de mai târziu, dar îmbibate încă de parfumul spiritual caracteristic revelației înseși.

SURSELE

În realizarea selecției, Allamah Tabataba'i a utilizat patru lucrări: *Nahj al-balaghah*, *al-Sahifat al-sajjadiyyah*, *Bihar al-anwar* și *Mafatih al-jinan*. Primele două lucrări sunt discutate în introducerea dr. Nasr.

Bihar al-anwar (*Oceanele luminii*) este o enciclopedie monumentală a *hadit*-urilor care încearcă să reunească toate tradițiile šiite într-o singură lucrare, clasificându-le potrivit temei pe care o dezbat. A fost compilată în perioada safevizilor de renumitul teolog Muhammad Baqir Majlisi (decedat în anul 1110/1698-9 sau 1111/1699-1700). Importanța deținută de această scriere, ea fiind lucrarea de referință, etalon pentru toate studiile šiite, poate fi cu greu accentuată. Un semn al popularității sale este că, în ciuda dimensiunilor sale enorme, a fost publicată de două ori, începând cu secolul al nouăsprezecelea. Ediția modernă a lucrării cuprinde 110 volume de aproximativ 400 de pagini fiecare.

Majlisi a strâns tradițiile sale din numeroase surse mai timpurii. Ca exemple, putem menționa câteva dintre lucrările din care provin *hadit*-urile din colecția de față, lucrări care au fost publicate în mod individual în epoca modernă. Șaykh al-Saduq, autorul uneia dintre cele patru lucrări fundamentale privitoare la *hadit*-urile šiite, la care ne-am referit mai înainte, a strâns zeci de colecții de *hadit*-uri importante, fiecare dintre ele tratând o anumită temă.

În colecția sa intitulată *al-Tawhid*, el adună tradiții care ilustrează doctrina unicității lui Dumnezeu. În colecția sa denu-mită *Uyun akhbar al-Rida*, el strânge tot ce s-a relatat cu privire la Imamul Ali al-Rida, al optulea Imam, al cărui mormânt din Mașhad este cel mai sfânt loc de pelerinaj din Iran. Lucrarea cuprinde descrierea mamei Imamului, explicarea motivului pen-tru care a fost ales numele său, toate spusele sale care au fost consemnate, tradițiile privitoare la moartea sa și minunile care au avut loc la mormântul lui.

Lucrarea lui Șaykh al-Saduq, intitulată *al-Khisal*, demonstrează importanța numerelor în cadrul tradițiilor. În douăsprezece capitole ample, el consemnează toate *hadit*-urile care menționează numerele de la 1 la 12. Autorul lucrării *al-Ihtijaj*, Abu Mansur Ahmad ibn al-Tabarsi (decedat în anul 599/1202-3), respinge vi-ziunea anumitor contemporani de-ai săi care afirmău că Profetul și Imamii nu au luat parte niciodată la dezbateri. El adună tradițiile în care au fost consemnate discuțiile acestora cu oponenții lor.

A patra lucrare din care și-a realizat selecția Allamah Tabataba'i este *Mafatih al-jinan* (*Cheile grădinilor Paradisului*), o colecție clasică de rugăciuni șiite compilate din *Bihar al-anwar* și din alte surse de Abbas Qummi (decedat în anul 1359/1940-1). Aceasta include rugăciuni care trebuie recitate zilnic, rugăciuni pentru ocazii speciale precum sărbătorile religioase sau zilele de doliu, litanii și invocații pentru diverse momente din viața cui-va, instrucțiuni pentru efectuarea unei vizite la mormântul Profetului sau al oricărui dintre Imami, cât și rugăciuni pentru oricare altă ocazie din viața unui om.

TRADUCERILE

Este necesar să atragem atenția asupra metodei de traducere. Datorită caracterului sacru al textelor și importanței lor funda-mentale ca izvoare pentru ramura șiită a islamului, am încercat

să le traduc într-o manieră strict literală, astfel că s-a recurs la cel mai mic grad de interpretare personală. Există dezavantaje clare ale acestei metode, dar necesitatea unei traduceri exacte se pare că a fost mai mare decât acestea. La urma urmelor, Coranul a fost tradus de zeci de ori. Alții, care vor considera că traducerea de față nu face dreptate calităților literare ale textului, pot să-și încerce propriul talent în a le reda în limba engleză.

Necesitatea unei traduceri literale este cu atât mai mare cu cât o mare parte a materialului tradus aici, în special acele fragmente care provin din *Nahj al-balaghah*, a mai fost tradus și altundeva, fiind în general denaturat. Înainte de a realiza astfel de traduceri interpretative și de a le accepta ca oglindire a gândirii Imamilor, traducerile literale sunt de importanță majoră. Pentru a păstra loialitatea traducerii, am adăugat note de subsol ori de câte ori m-am îndepărtat de traducerea strict literală a textului sau de fiecare dată când existau mai multe variante de lecturare a textului original.

Întrucât nu există traduceri standard pentru mulți termeni speciali, am simțit nevoia de a-i adăuga pe aceștia între paranteze, așa cum apar ei în original, în limba arabă, pentru a veni în ajutorul savanților și vorbitorilor de limbă arabă. Acest lucru este valabil cu precădere în cea mai dificilă parte a lucrării, cea legată de metafizică, Partea I *Despre Unicitatea lui Dumnezeu (On the Unity of God)*. Deși termenii în limba arabă vor crea confuzie celor mai mulți dintre cititori, ei reprezintă singurul mod practic de a lega textul de față de cunoștințele de limba arabă ale cititorilor.

În cele din urmă, aș vrea să-mi exprim sincera recunoștință față de Seyyed Hossein Nasr care m-a rugat să întreprind această lucrare cu mulți ani în urmă și care m-a îndrumat în fiecare etapă a sa, deși rămân, bineînțeles, total responsabil de eventualele incorectitudini care pot apărea în traduceri sau în

note. Peter Lamborn Wilson și William Shpall au citit și ei manuscrisul și au oferit sugestii prețioase. Iar fără amabilitatea și sprijinul lui Wg. Cdr. Husayn și al Trustului Muhammadi, lucrarea de față nu ar fi fost niciodată finalizată și publicată.

William C. Chittick

PREFAȚĂ

Dacă cineva studiază cu atenție literatura islamului, va fi pus imediat în fața unui fond bogat și variat de material. Mai întâi, există ansamblul legilor și al regulilor ce alcătuiesc jurisprudența islamică (*fiqh*) și care ia în considerare și reglementează fiecare acțiune a omului, din punct de vedere individual și social, fiecare activitate și situație, în orice perioadă a timpului, în orice loc și în orice împrejurare, cât și fiecare caz general sau individual legat de viața umană. În al doilea rând, există o gamă vastă de relatări etice și morale care evaluează fiecare tip de activitate morală, lăudabilă sau condamnată, și prezintă ca model pentru societatea umană ceea ce este adecvat pentru atingerea perfecțiunii umane.

În cele din urmă, la nivelul viziunii de ansamblu a islamului asupra realității există o anumită „filosofie” generală a islamului care constă în științele sale raportate la cosmologie, antropologie spirituală și, în final, la cunoașterea despre Dumnezeu care este prezentată în cel mai limpede mod posibil și în maniera cea mai directă.

La un nivel mai adânc al studiului și al aprofundării, va deveni clar faptul că multitudinea elementelor acestor tradiții, cu toată complexitatea și varietatea lor uimitoare, sunt dominate de un anumit fel de interdependență; toate aceste elemente pot fi reduse într-o analiză finală la un singur adevăr, „doctrina unicității lui Dumnezeu” (*tawhid*), care reprezintă principiul fundamental al tuturor științelor islamice. „*Un cuvânt bun este*

asemenea unui copac bun cu rădăcină puternică și ramuri până la cer, ce dă roade tot timpul, cu îngăduința Domnului său.” (Coran 14: 24)¹.

Spusele și scrierile nobile prezentate în lucrarea de față au fost selectate și traduse din tradițiile lăsate de cei mai de seamă reprezentanți ai islamului. Ele cuprind relatări care elucidează principiul *tawhid*-ului, lămurind bazele fundamentale ale tuturor științelor și preocupărilor islamice. În același timp, ele conțin aluzii fine și subtile la maniera în care celelalte științe importante sunt clasificate și organizate în jurul *tawhid*-ului, la modul în care virtuțile morale se bazează pe acesta și la felul în care, în cele din urmă, aspectele practice ale islamului sunt bazate pe și derivate din aceste virtuți. La sfârșit, *Sfaturile pentru Malik al-Aștar* ale lui Ali clarifică situația generală a societății islamice, raportat la aplicarea practică a principiilor unei conduceri islamice.

Toate tradițiile traduse în lucrarea de față pot fi rezumate în următoarele două fraze: „Islamul este religia vederii lucrurilor așa cum sunt ele” și „Islamul înseamnă a ne supune Adevărului (*al-haqq*) și a-l urma în credințele și acțiunile noastre.”

Allamah Sayyid Muhammad Husayn Tabataba'i

¹ În cazul citatelor coranice care apar în această carte, prima cifră indică numărul surei din Coran, iar a doua cifră, numărul versetului. Versiunea în limba română a acestor citate a fost preluată din ediția *Coranul*, traducere, prezentare, note și index: George Grigore, ed. a 2-a, Editura Herald, București, 2010 – n.t.

PARTEA ÎNTÂI

DESPRE UNICITATEA
LUI DUMNEZEU

Notă introductivă

Adeptul religiei islamice trebuie să accepte în primul rând mărturisirea de credință: „Nu este altă divinitate în afară de Allah” (*la ilaha illa-llah*). Această doctrină a unicității lui Dumnezeu constituie primul stâlp al islamului (*rukṇ*). Toate celelalte depind și provin din aceasta.

Dar care este semnificația afirmației că nu este altă divinitate în afară de Allah? În islam, modul în care un credincios răspunde la această întrebare arată profunzimea cu care acesta își înțelege credința. Parafrazând un *hadit* al Profetului, citat adesea de textele sufite, se poate spune că există tot atâtea feluri de a înțelege semnificația acestei declarații câți credincioși.¹

Istoria gândirii islamice poate fi privită ca o desfășurare graduală a modului în care a fost înțeleasă însemnătatea și implicațiile doctrinei unicității lui Dumnezeu de-a lungul generațiilor care s-au succedat. Teologia, jurisprudența, filosofia, sufismul și chiar științele naturale, într-o oarecare măsură, toate caută să explice la un anumit nivel principiul *tawhid*, „a declara că Dumnezeu este Unul Singur”. Unele dintre cele mai prolifiche școli de gândire care au încercat să explice înțelesul *tawhid*-ului au înflorit în comunitatea șiiită.

¹ Profetul a spus: „Numărul căilor către Allah este egal cu numărul sufletelor omenești.”

Mulți istorici au căutat în afara islamului, dorind să găsească acolo sursa de inspirație a scrierilor filosofice și metafizice referitoare la unicitatea lui Dumnezeu. Acești savanți tind să atribuie unei influențe externe tot ceea ce, în viziunea lor, pare a fi în plus față de ceea ce poate să provină din „credința unui simplu beduin needucat”. Ei ignoră, fără excepție, bogatele comori ale înțelepciunii cuprinse în vasta colecție a literaturii *hadit*-urilor știite ce aparțin primelor secole ale islamului și care conțin spusele Imamilor, recunoscuți drept autorități religioase în ceea ce privește științele teologice, nu numai de către șiiți, ci și de către sunniți. Au fost ignorate chiar și anumite spuse ale Profetului care au constituit surse de inspirație pentru Imami. Mai ales, au fost ignorate învățăturile metafizice ale islamului aparținând lui Ali ibn Abi Talib, vărul Profetului și ginerele acestuia, fiind totodată și primul Imam al șiiților, acestea fiind în mare măsură trecute cu vederea.

În selecțiile de mai jos din *Bihar al-anwar*, numai cincisprezece din câteva sute, care pot fi găsite în sursele știite, cititorul va vedea rădăcinile reflecției metafizice islamice de mai târziu. Se va observa că stilul *hadit*-urilor variază foarte puțin de la cele ale Profetului însuși până la *hadit*-urile celui de-al optulea Imam, de la ultimul dintre ei fiind transmis un număr foarte mare de spuse. Cele mai importante surse ale acestor *hadit*-uri ale Profetului, ale primului Imam și ale celui de-al cincilea, al șaselea, al șaptelea și al optulea Imam sunt toate reprezentate.

Temele fundamentale ale selecțiilor rămân în mare parte aceleași. Profetul și Imami subliniază transcendența lui Dumnezeu sau „alteritatea” Sa absolută (*tanzih*),

imposibilitatea de a-L compara cu creaturile. Putem vorbi despre Dumnezeu – deși numai ținând cont de autoritatea pe care o au cuvintele Sale (Coranul) – dar expresiile pe care le folosim nu pot fi înțelese așa cum sunt ele înțelese atunci când folosim aceleași cuvinte pentru a descrie creaturile. Totodată, faptul însuși că se pot utiliza cuvintele, în mod corespunzător, pentru a ne referi la Dumnezeu, arată că, într-o oarecare măsură, El este într-adevăr „comparabil” sau „similar” (*tashbih*) creației Sale, numai în sensul în care creația Sa este întrucâtva „similară” Lui, pentru că a fost creată de El. Altfel, cuvintele folosite pentru a vorbi despre El ar fi toate lipsite de sens sau fiecare dintre ele ar fi echivalentul celuilalt. Dar această a doua dimensiune a realității lui Dumnezeu – evidențiată mai mult în sufism – este relativ ignorată în favoarea imposibilității de a-L compara.

O altă temă a *hadit*-urilor selectate de noi este neputința omului de a-L înțelege pe Dumnezeu prin mijloace cum ar fi puterea rațiunii sau simțurile sale. Accentuarea constantă a acestui lucru subliniază transcendența lui Dumnezeu și ilustrează erorile specifice gândirii și imaginației politeiste și antropomorfe a „epocii neștiinței” (*al-jahiliyyah*) de dinainte de islam.

Pentru a lămuri înțelesul *hadit*-urilor selectate, am încercat să pun la dispoziție un număr mare de adnotări. Comentarea lor detaliată a reprezentat obiectul meditației șiite de-a lungul secolelor. Fiecare cuvânt și fiecare propoziție a oferit multor savanți o mare oportunitate pentru ca aceștia să-și arate erudiția. Dar pentru o audiență occidentală, se poate spera numai la semnalarea celor mai importante trimiteri la Coran și la literatura *hadit*-urilor

profetice, care sunt în mare parte clare pentru musulmanii vorbitori de limbă arabă.

Apoi am încercat să ilustrez modul în care comentatorii de mai târziu au aprofundat studiul *hadi*-urilor, citând un număr de pasaje explicative, în prima parte mai ales din Majlisi, cel care a compilat *Bihar al-anwar*. Unele dintre aceste comentarii sunt necesare pentru a înțelege încărcătura textului, iar altele par să complice o frază aparent clară. În ultimul caz, aceasta se datorează în mare parte faptului că exegeții încearcă de obicei să explice textul, raportându-l la concepte teologice și filosofice familiare cititorilor lor, dar nu și occidentalului obișnuit. Cu toate acestea, astfel de note ilustrează felul în care a evoluat teoria de mai târziu, transformând un mod aforistic de exprimare într-un sistem metafizic complex.

A.

HADIT-URI TRANSMISE DE LA PROFETUL MUHAMMAD

1. MĂRTURISIREA DE CREDINȚĂ

Abu Abdallah, al șaselea Imam, a relatat de la strămoșii săi că Profetul lui Dumnezeu a spus într-una din cuvântările sale:

„Slăvit fie Allah, Cel care în primordialitatea Sa (*awwaliyyah*) a fost Singur, iar în calitatea Sa de a fi fără început (*azaliyyah*) a fost extraordinar de Înălțat, prin divinitatea Sa și absolut Măreț prin splendoarea și puterea Sa.²

El a generat ceea ce a făurit și a dat ființă celor create de El, fără să fi avut vreun model (*mithal*) care să preceadă ceva din cele create de El. Domnul nostru, Veșnicul (*al-qadim*), a despărțit (cerurile și pământul)³ prin subti-

² Potrivit lui Majlisi, înțelesul acestui *hadit* este acela că măreția lui Dumnezeu, splendoarea și divinitatea Sa nu depind de creație, existând înainte de aceasta (p. 288). Deși acești termeni, din punct de vedere logic, implică o anumită dualitate (înălțat față de ceea ce este decăzut, divin raportat la creaturi etc.), ei exprimă calități pe care Dumnezeu le-a deținut și le deține în natura Sa eternă „înainte” de a exista vreo creatură. Același lucru se poate spune despre singurătatea Sa.

³ Conform Coran 21: 30, „cerurile și pământul erau o singură bucată... Noi le-am despicat apoi”.

litatea (*lutf*) autorității Sale și prin cunoașterea deținută de El în omnisciența Sa, a înfăptuit tot ce a creat prin legile puterii Sale (*qudrah*) și a despicaț (cerul) prin lumina zorilor.⁴

Astfel că nimeni nu schimbă creația Sa, nimeni nu modifică ceea ce El a meșteșugit, «*nimeni nu împiedică judecata Sa*» (Coran 13: 41), nimeni nu tăgăduiește porunca Sa.

Nu există niciun loc de odihnă departe de chemarea Sa (*dawah*)⁵, stăpânirea Sa nu contenește niciodată și dăinuirea Sa e fără întrerupere. El este Cel Care există cu adevărat (*al-kaynun*) de la început și Cel Care va dăinui cu adevărat (*al-daymum*) în veșnicie. El este ascuns față de creaturile Sale, prin lumina Sa, în înaltul orizont, în puterea Sa dominantă și în splendida-I suveranitate. El este deasupra și dedesubtul tuturor lucrurilor. Astfel că S-a arătat pe Sine (*tajalla*) creaturilor Sale, fără a putea fi văzut, și este transcendent, putând fi contemplat. El a dorit să fie distins prin mărturisirea Unicității (*tawhid*) Sale când S-a retras în spatele acoperământului luminii Sale, ridicându-se în înălțimea Sa și ascunzându-Se pe Sine de privirile creaturilor Sale.⁶

⁴ Trimitere la Coran 6:96 „El face să se crape de ziua.”

⁵ Conform Coran 14:44 „Previne-i pe oameni asupra Zilei în care le va veni osânda! Cei care vor fi fost nedrepti, vor spune atunci: «Domnul nostru! Mai păsuiește-ne până la un alt soroc apropiat ca noi să răspundem la chemarea Ta și să-i urmăm pe trimiși.»”

⁶ Majlisi oferă câteva explicații ale acestui pasaj, comentând astfel: „Allah a dorit ca creaturile Sale să-I proclame Unicitatea Sa exclusivă (care-I aparține doar Lui), fără să-I asocieze nimic. Întrucât, dacă El ar fi fost evident pentru intelect și vizibil pentru simțuri, ar fi fost asociat cu eventualele ființe într-o unicitate imaginară, fictivă (*al-wahdat al-i'tibariyyah*). Iar atunci, Unicitatea Sa nu l-ar mai aparține doar Lui” (p. 289).

El le-a trimis profeți pentru ca aceștia să fie dovezi convingătoare pentru creaturile Sale⁷ și astfel profeții Săi pot fi martori împotriva lor.⁸

El le-a trimis profeți care să le vestească și să-i prevină, *«ca cel care piere să piară ca o dovadă vădită, iar ca cel care rămâne în viață să rămână ca o dovadă vădită»* (Coran 8:42) și ca slujitorii Săi să poată înțelege lucrurile în care au fost neștiutori cu privire la Domnul lor, să-L recunoască pe El în calitatea Sa de Dumnezeu și să-I proclame Unicitatea, după ce se împotriviseră cu încăpățănare.”

2. ATRIBUTELE LUI DUMNEZEU

Ibn Abbas a relatat că un evreu pe nume Na'thal s-a înfățișat înaintea Profetului lui Allah și l-a întrebat:

„O, Muhammad, te voi întreba despre anumite lucruri care mă frământă de ceva timp. Dacă poți să-mi răspunzi, voi îmbrățișa islamul și voi avea încredere în tine.”

Profetul a spus: „Întreabă, o, Abu Ummarah!”

Apoi acesta a spus: „O, Muhammad, descrie-mi-L pe Dumnezeul tău.”

Profetul a răspuns:

„Cu adevărat, Creatorul nu poate fi descris decât prin ceea ce El Însuși S-a descris pe Sine – și cum poate cineva să-L descrie pe Acel Creator pe care simțurile nu-L pot

⁷ Conform Coran 4:165 „Noi le-am dezvăluit profeților să vestească și să predice că, după venirea profeților, oamenii nu mai au nici o pricină să se împotrivească lui Dumnezeu.” și 6:149 „Spune: «Dovada hotărâtoare este la Dumnezeu.»”

⁸ Conform Coran 22:78 „El este Cel ce v-a numit supuși odinioară ca Profetul să fie martor asupra voastră”.

percepe, la care imaginația nu poate ajunge, pe care cugetul (*khatarat*) nu-L poate delimita, iar privirea nu-L poate cuprinde?

El este mai Mare decât ceea ce descriu cei care încearcă să-L reprezinte.

El este Îndepărtat în apropierea Lui și aproape în depărtarea Sa.

El dă formă (*kayyaf*) „modalității” (*kayfiyyah*), astfel că nu se poate spune despre El – „Cum?” (*kayf*).

El stabilește (*ayyan*) „unde” (*ayn*), astfel că nu se poate spune despre El – „Unde?” (*ayn*).

El alege „modalitatea” (*kayfufiyyah*) și „locul” (*ay-nuniyyah*), astfel că El este «Unul... Dumnezeu!... Absolutul!» (Coran 112: 1-2), așa cum S-a descris pe Sine. Dar cei care încearcă să-L descrie nu reușesc să străbată până la descripția Sa. «*El nu naște și nu se naște, și nimeni nu-l este asemenea.*»“ (Coran 112:3-4).

Na'thal a spus: „Ai grăit adevărul. O, Muhammad, spune-mi despre afirmația ta, că «Într-adevăr El este Unic, nu există nimeni ca (*ṣabih*) El.» Nu este Dumnezeu Unic, iar omul unic, de asemenea? Și, astfel, Unicitatea Sa (*wahdaniyyah*) poate fi comparată cu unicitatea ființei omenești?”

Profetul a răspuns:

„Dumnezeu este Unic, dar în sensul de Singur (o singură esență) (*ahadi al-mana*), în timp ce ființa umană este unică, dar este duală în ceea ce semnifică ea (în esența sa este compusă din două părți) (*thanawi al-ma'na*), substanța materială (*jism*), evenimentele accidentale (*arad*), trupul (*badan*) și spiritul (*ruh*).

Asemănarea (*taṣbih*) aparține doar sensurilor.”⁹

Na'thal a spus: „Ai grăit adevărul, o, Muhammad!”

⁹ „Asemănarea” sau „comparația” (*taṣbih*) este un termen specific important în teologia islamică și în sufism. El denotă credința că atributele lui Dumnezeu pot fi comparate cu cele ale omului și ale creaturilor. Datorită acestui lucru, savanții au tradus adesea acest termen, *taṣbih*, prin „antropomorfism”. El este opusul caracterului incomparabil atribuit divinității (*tanwih*), credința că atributele lui Dumnezeu nu sunt în nici un fel similare cu cele ale creaturilor. Așa cum am arătat în introducere, Imamii au subliniat această ultimă poziție în textele de față, fără să eșueze în a se folosi de prima concepție pentru a explica punctele lor de vedere. În teologia și în sufismul de mai târziu, s-a încercat adesea să se găsească un echilibru între cele două poziții, afirmându-se că Dumnezeu nu este nici comparabil în întregime creaturilor Sale, dar nici total incomparabil, sau că El este atât comparabil, cât și incomparabil, în același timp. De exemplu, Ibn al-'Arabi încearcă să găsească acest echilibru în cel de-al treilea capitol al celebrei lui lucrări *Fusus al Hikam*. A se vedea W. Chittick, *Ibn 'Arabi's own Summary of the Fusus: The Imprint of the Bezels of Wisdom*, Sophia Perennis, vol. I, no. 2, Autumn 1975, p. 108-110.

B.

HADIT-URI TRANSMISE DE LA ALI, PRIMUL IMAM

1. TRANSCENDENȚA LUI DUMNEZEU

Ali ibn Musa Al Rida, al optulea Imam, a relatat un *hadit* transmis de Imamii care l-au precedat, aparținând lui Al Husein ibn Ali, al treilea Imam, care a spus: „Emirul drept-credincioșilor (*Amir Al Muminin*) s-a adresat celor din moscheea din Kufa spunând:

«Slăvit fie Allah, Cel care nu-Și are originea în nimic, nici nu a creat cele existente din ceva.¹⁰ Faptul că este fără de început este dovedit de temporalitatea (*huduth*) lucrurilor, puterea Sa este dovedită de neputința acestora, cu care le-a mărginit, iar veșnicia Sa (*dawam*) este dovedită de nimicirea lor (*fana'*), prin care le-a constrâns. Niciun loc nu este neocupat de El, astfel ca să poată fi distins prin localizarea (*ayniyyah*) spațială, niciun obiect (*şabah*) nu e ca El, ca să poată fi descris de calități (*kayfiyyah*), nici nu e absent din nimic, ca să poată fi cunoscut prin situație (*haythiyyah*).¹¹

¹⁰ Așa cum semnalează Majlisi (p. 223-4), aceasta este o „respingere a opiniilor celor care spun că orice existență temporală (*hadith*) trebuie să provină dintr-o substanță pre-existentă (*maddah*).”

¹¹ Cuvintele *ayniyyah*, *kayfiyyah* și *haythiyyah* ar putea fi traduse în mod literal prin „localizare”, „modalitate” și „situație”. Majlisi explică înțelesul acestui *hadit* astfel: „Cu alte cuvinte, El nu este localizat într-un anumit spațiu, fiind în acel loc fără să fie în altul, cum se întâmplă în cazul

El este diferit (*muba'in*) în ceea ce privește atributele Sale față de tot ceea ce a creat, fiind inaccesibil percepției datorită esențelor schimbătoare (ale lucrurilor) pe care le-a creat,¹² și este dincolo de întregul domeniu (*tasarruf*) al stărilor schimbătoare (*halat*), datorită grandorii și măreției Sale. Interzisă este delimitarea Sa (*tahdid*) înțelegerii pătrunzătoare, descrierea (*takyif*) Sa adâncimilor copleșitoare ale cugetului, reprezentarea Sa (*taswir*) căutării iscoditoare a intelectului. Datorită măreției Sale, locurile nu-L cuprind, datorită maiestății Sale, măsurile nu-L pot măsura, iar datorită grandorii Sale, nu există model după care să poată fi cercetat.

Este cu neputință ca imaginația (*awham*) să-L pătrundă, gândirea (*afham*) să-L înțeleagă sau mintea (*adhhan*) să și-L imagineze.

lucrurilor caracterizate de determinare spațială (*mutamakkinat*). Astfel că nu poate fi perceput ca ceva care posedă o poziție în spațiu sau un loc. O asemenea realitate (*mudarrad*) se raportează în același mod față de toate locurile. Nici un loc nu este neocupat de El în ceea ce privește faptul că El le cuprinde în cunoașterea Sa, El este cauza lor și El le menține și le susține.

«Nu există nici un obiect ca El», care să existe la nivel exterior (*fi'l-kharif*) sau mental (*fi'l-adhhan*), ca să poată fi descris ca deținând vreo însușire referitoare la corporalitate sau posibilitate. Este posibil ca prin «însușire» să se înțeleagă «forma cognitivă» (*al-surat al-ilmiyyah*). «El nu este absent din nimic» în ceea ce privește cunoașterea, ca cineva să poată deduce că El ar poseda vreo înfățișare (*hayth*) sau vreun loc (*makan*). Iar cu privire la lucrurile caracterizate de loc, stă în natura lor să fie absente din alte lucruri și să nu le cuprindă pe acestea în cunoașterea lor. Această frază pare să o evedențieze pe cea precedentă ei. Este posibil ca «înfățișare» (aspect) să se refere și la timp.» (p. 224).

¹² „Esențele (naturile) schimbătoare ale lucrurilor îl fac inaccesibil minții... fie pentru că, dacă mintea L-ar putea percepe, El ar fi – asemenea ființelor imaginare (contingente) – caracterizat de atribute care se schimbă, și, de aceea, El ar avea nevoie de cineva care să-L poată reprezenta (de un Creator); dar, pentru că rațiunea ne spune că Crea-to-rul trebuie să fie diferit în atribute de ceea ce este creat, El nu poate fi perceput la fel ca lucrurile create.” (Majlisi, p. 225).

Puterea rațiunii (*uqul*), cu aspirația sa înaltă, rămâne deznădăjduită, năzuind să-L înțeleagă, oceanele cunoașterii rămân secătuite fără să poată să se refere la El în profunzime,¹³ iar distincțiile realizate de cei care dezbat (acest subiect) alunecă din elevare în trivialitate în încercarea de a-I descrie puterea.

El este Unul (*wahid*), dar nu în ceea ce privește numărul (*adad*); Veșnic (*da'im*), dar fără durată (*amad*); Înălțat (*qa'im*), fără ceva care să-L susțină (*umud*).

El nu ține de o categorie (*jins*), ca celelalte esențe să fie la egalitate cu El, nici (nu este) un obiect, ca obiectele să fie asemenea Lui, nici nu este ca lucrurile, ca să I se poată conferi atribute.

Puterile rațiunii se rătăcesc în mijlocul valurilor perceperii Lui, imaginația e uluită când încearcă să-și reprezinte faptul că El este fără de început, înțelegerea este împiedicată să conștientizeze aspectele puterii Sale, iar mințile sunt înecate în adâncimile cerului regatului Său (*malakut*).¹⁴

El este Stăpânul tuturor binecuvântărilor, Inaccessibil prin grandoarea Sa și Suveranul tuturor lucrurilor.

Timpul (*al-dahr*) nu-L îmbătrânește, nici descrierea nu-L poate cuprinde.

¹³ Conform Coran 18:109: „Spune: «Dacă marea ar fi cerneală pentru cuvintele Domnului meu, marea se va sfârși înainte să se sfârșească cuvintele Domnului meu, chiar dacă vom mai aduce încă pe atâta cerneală.»“

¹⁴ Nu va trece neobservat faptul că transcendența esenței divine este evidențiată aici prin faptul că omul rămâne uluit chiar și atunci când are un mic acces la teofanii (manifestările lui Dumnezeu). Puterea rațiunii umane este oprită de valuri, neajungând nici măcar la curentul în sine. Simpla menționare a veșniciei lui Dumnezeu năucește închipuirea.

Cele mai neclintite încrâncenări, în limitele constanței lor, sunt smerite în fața Sa și supuse Lui sunt cele mai ferme baiere din țăriile cerului.¹⁵

Martore ale autorității Sale (*rububiyyah*) sunt toate esențele (*al-ajnas*, esențele creaturilor), martore ale Puterii Sale sunt neputințele (creaturi)lor, martor al veșniciei (*qidmah*) Sale este faptul că acestea au fost create (*futur*), iar martoră a permanenței (*baqa'*) Lui este trecerea lor în neființă (*zawal*).

Astfel că ele nu au niciun refugiu în fața strânsorii Sale (*idrak*), nicio ieșire din cuprinderea Sa (*ihatah*), niciun mod de a se ascunde de socotirea Sa (*ihsa'*) și nicio cale de a evita puterea Lui asupra lor.

Este suficientă perfecțiunea cu care le-a creat¹⁶ – ca semn (*ayah*), compunerea structurii lor firești – ca dovadă, originea temporală (*huduth*) a naturii lor – ca argument pentru veșnicia Sa, iar legile creației care le guvernează – ca lecție.¹⁷

Lui nu I se poate atribui niciun fel de mărginire, nu I se poate atribui nicio asemănare și nimic nu este ascuns de El. El este cu adevărat dincolo de comparații șitribute create!

¹⁵ Potrivit lui Majlisi, aceasta se referă la „baierele” (*asbab*) sau treptele lui Faraon. „Faraon a spus: «O, Haman! Zidește-mi un turn! Poate voi atinge baierele cerurilor și să urc la Dumnezeuul lui Moise.»” (Coran 40: 36-37).

¹⁶ Aceleași cuvinte, *itqan al-sun'*, sunt folosite împreună în Coran 27:88: „Aceasta este zidirea lui Dumnezeu, Cel ce face totul desăvârșit.”

¹⁷ Faptul că semnele și dovezile existenței lui Dumnezeu sunt arătate de creația Sa este desigur accentuat peste tot în Coran și în islam, fiind baza întregii cosmologii islamice. Mai mult decât atât, pentru musulman, tocmai această ordine și regularitate a universului și a legi-lor naturii dovedesc existența lui Dumnezeu. A se vedea S. H. Nasr, *Science and Civilization in Islam*, Cambridge (Mass.), 1968.

Mărturisesc că nu există altă divinitate în afară de El, având credință în autoritatea Sa și împotrivindu-mă celor care-L tăgăduiesc; mărturisesc că Muhammad este robul și trimisul Său, fiind așezat în cel mai bun sălaș, provenind din cea mai nobilă sămânță și din cele mai neprihănite pânțece, ales dintre cei mai nobili descendenți ai neamului meu, avându-și originea în cele mai nobile vlăstare, provenind din cele mai inaccesibile înălțimi și din cele mai onorate rădăcini ale arborelui (genealogic) din care Dumnezeu i-a plăsmuit pe profeții Săi și din care i-a ales pe oamenii Săi de încredere¹⁸: un arbore dintr-un lemn ales, cu o formă armonioasă, cu ramificații semețe, cu ramuri înflorite, cu fructe pârguite, de esență nobilă, sădit în generozitate și cultivat într-un loc sfânt.

Acolo și-a ridicat ramurile și a adus roade, a devenit puternic și de nezduncinat, iar apoi l-a dat pe acesta (profetul Muhammad), elevat și plin de calități, până când Atotputernicul și Mărețul Dumnezeu l-a distins cu un duh credincios¹⁹, cu o lumină strălucitoare (revelația) și cu o Carte limpede (Coranul).

El i l-a dat pe Buraq²⁰, iar îngerii l-au salutat pe acesta²¹.

Prin acesta El i-a îngrozit pe demoni și a răsturnat idolii și dumnezeii care erau venerați în afară de El.

¹⁸ Potrivit lui Majlisi, prin „arbore” se înțelege în primul rând linia genealogică a profeției lui Avraam, apoi tribul și familia Profetului - Qurayș și Banu Hașim (p. 227). Descrierea care urmează se referă la arborile genealogic al profeției și la profeții care provin din el.

¹⁹ Conform Coran 26: 192-194: „El este o pogorâre de la Domnul lumilor. Duhul lui credincios a pogorât cu el asupra inimii tale ca tu să fii dintre predicatori”.

²⁰ Animalul care l-a purtat pe Profet spre Ceruri în timpul călătoriei sale nocturne (*mir'aj*).

²¹ În timpul călătoriei (*mir'aj*) Profetului.

Tradiția (*sunnah*) Profetului Său reprezintă integritatea (*rușd*), conduita sa (*sirah*) reprezintă dreptatea, iar hotărârea sa reprezintă adevărul.

El a propovăduit ceea ce i s-a poruncit de către Domnul său ²² și a transmis ceea ce i s-a încredințat²³ până când misiunea sa a devenit clară prin doctrina Unicității (lui Dumnezeu) și până când a demonstrat creaturilor că nu există altă divinitate în afară de Singurul Dumnezeu și că El nu are niciun partener; până când Unicitatea Sa a devenit limpede, iar autoritatea Sa – absolută.

Dumnezeu a demonstrat raționamentul său (al Profetului) prin declararea Unicității Sale și l-a înălțat în rang prin supunerea (*al-islam*) sa. Dumnezeu, Atotputernicul și Mărețul, i-a dăruit Profetului Său din pacea, puterea și mijloacele Sale – Pacea lui Dumnezeu fie asupra sa și a familiei sale curate!.

2. VIA NEGATIVĂ - TEOLOGIA APOFATICĂ

Ali a spus:

„Slavă lui Dumnezeu, a Cărui proslăvire nu poate fi desăvârșită de vreun vorbitor²⁴, ale Cărui binefaceri nu pot fi numărate de vreun socotitor²⁵ și al Cărui drept (*haqq*)

²² Conform Coran 15: 94, „Dă glas la ceea ce ți s-a poruncit și împotrivește-te închinătorilor la idoli.”

²³ Conform Coran 5: 67. „O, trimisule! Propovăduiește ceea ce ți-a fost pogorât ție de la Domnul tău.”

²⁴ Potrivit unui hadit al Profetului: „Nu pot enumera toate slăvirile ce Ți se cuvin; Tu ești așa cum Tu Însuși ai spus.”

²⁵ Conform Coran 14:34, „Dacă ați vrea să numărați binefacerile lui Dumnezeu, nu le-ați putea socoti.” și 16:18, „Dacă veți număra binefacerile lui Dumnezeu, nu le veți putea ține socoteala.”

nu I-l pot da cei ce se străduiesc, pe Care nu Îl pot ajunge cele mai ambițioase gânduri și nu Îl pot percepe cele mai adânci înțelegeri.

Atributele Sale (*sifah*) nu dețin limite stabilite (*hadd mahdud*), nici vreo descriere care să existe (*na't mawjud*), nici vreo perioadă determinată de timp (*waqt madud*), nici vreun răgaz stabilit (*ajal mamdud*).

El este Cel ce plăsmuiește creaturile prin puterea Sa²⁶, dezleagă vânturile prin îndurarea Sa²⁷ și întărește pământul mișcător cu stânci.²⁸

Prima treaptă a religiei este de a-L cunoaște (*marifah*) pe El. Desăvârșirea cunoașterii Lui este mărturisirea Lui (*tasdiq*). Desăvârșirea mărturisirii Lui stă în credința în Unicitatea Sa (*tawhid*). Desăvârșirea credinței în Unicitatea Sa stă în sinceritatea față de El (*ikhlas*)²⁹. Iar desăvârșirea

²⁶ Conform Coran 17:51, „Ei vor spune: «Cine o să ne aducă înapoi?» Spune: «Cel ce v-a creat și prima oară.»“

²⁷ Conform Coran 30:46, „Dintre semnele Sale: El trimite vânturile binevestitoare ca să vă dea să gustați din milostivenia Sa, ca să plutească corabia din porunca Sa și voi să căutați harul Său”, și alte versete similare.

²⁸ Conform Coran 16:15, „El a aruncat pe pământ munții ca niște stâlpi, ca pământul să nu se clatine cu voi”, precum și 21:31, „Noi am pus pe pământ munți ca stâlpii ca să nu se clatine cu ei.” și 31:10 „El a creat cerurile fără stâlpi pe care să-i vedeți, a înfipt munții pe pământ ca să nu se clatine cu voi și a împrăștiat pe el vietăți de tot soiul.”

²⁹ Autorul comentează în felul următor într-o notă de subsol: „De-săvârșirea mărturisirii Unicității Sale constă în susținerea faptului că El nu este forțat să acționeze în felul în care acționează și că este lipsit de orice greșală, în declarația că El este dincolo de orice defect, neputință sau imperfecțiune și în mărturisirea faptului că El nu are nimic din ceea ce aparține creaturilor sau din ceea ce le afectează pe acestea, precum corporalitatea, compoziția și alte atribute negative (*salh*).” (p. 251). Sinceritatea constă în mărturisirea Unicității Sale într-un mod desăvârșit, astfel că, în cele din urmă, la sfârșitul drumului realizării spirituale și al desăvârșirii (*al-tariqah*), toate urmele contingentelor sunt înlăturate atât din gândirea, cât și din ființa credinciosului.

sincerității față de El stă în negarea însușirilor (*naḡy al-sifat*) Sale, întrucât fiecare însușire este o dovadă că aceasta nu este cel căruia îi este ea atribuită (*al-mawsuf*), iar cel descris printr-o însușire nu este cea însușire.

Astfel, oricine Îl descrie pe Dumnezeu (Slăvit fie El!) I-a atribuit un partener (prin însușirea atribuită Lui). Oricine Îi atribuie un partener, declară că El este doi (*tathniyah*). Oricine declară că El este doi ajunge să admită părți ale Sale. Oricine admite părți ale Sale, nu-L cunoaște. (Oricine nu-L cunoaște, arată înspre El)³⁰. Oricine arată înspre El, Îi admite limite. Oricine Îi admite limite, Îl poate măsura.

Oricine spune: „În ce este El?“, L-a îngăduit. Oricine spune: „Pe ce este El?“, l-a scos în afara (lucrurilor).

El este o ființă (*ka'in*), însă nu ca rezultat al originii temporale (*hadath*), un existent (*mawjud*), dar care nu provine din nonexistent (*adam*).

El este cu fiecare lucru, însă nu apropiat fizic (*muqararah*); El este diferit de orice lucru, însă nu separat fizic (*muzayalah*).

El acționează (*fa'il*), însă fără mișcare sau unelte. El vedea chiar și atunci când nu exista nici o creatură care să poată fi privită.

El era Singur (*mutawahhid*) atunci când nu exista nici menii care să Îi fie aproape și în a cărei absență să se simtă însingurat.

El a întemeiat toată creația, de la început, plămădind-o din nimic, fără o reflecție prealabilă, fără să recurgă la vreun experiment, fără să facă vreo mișcare (*harakah*, în Sine) sau fără ca vreo grijă (*hamamah nafs*) să Îl tulbure.

³⁰ Această frază nu apare în *Bihar al-anwar*, dar se găsește în câteva pasaje din *Nahj al-balaghah* și pare necesară în context.

El dă tuturor lucrurilor un timp al lor³¹, îndreaptă nepotrivirile, le imprimă dispozițiile naturale și le face să corespundă obiectelor lor.

El deține știința referitoare la ele încă înainte ca ele să existe, le cuprinde limitele (*hudud*) și sfârșitul (*intiha'*) și cunoaște relațiile dintre ele (*qara'in*) și aspectele lor (*ahna'*)."

3. STABILIREA FERMĂ ÎN CUNOAȘTERE

Abu Abdallah a povestit că, într-una din zile, pe când Emirul drept-credincioșilor, Imamul Ali, le vorbea de la amvon locuitorilor din Kufa, un bărbat s-a ridicat și i-a spus:

„O, Emir al drept-credincioșilor! Descrie-ni-L pe Dumnezeu Tău – binecuvântat și transcendent e El – pentru ca dragostea (*hubb*) noastră pentru El și cunoașterea (*marifah*) noastră în ceea ce-L privește să crească.”

Emirul drept-credincioșilor s-a mâniat și a strigat: „Adunați-vă pentru rugăciune!” Oamenii s-au adunat până când moscheea s-a umplut. Apoi el s-a ridicat, culoarea chipului i s-a schimbat și a spus:

„Slavă lui Dumnezeu al Căruia belșug nu sporește prin aceea că refuză să ofere ajutorul cuiva și nici nu sărăcește prin aceea că dăruiește, în timp ce bogăția tuturor celor care dăruiesc, în afară de El, se micșorează!

El deține pe deplin foloasele binecuvântărilor și câștigurile plinătății. Prin generozitatea Sa, El asigură cele trebuincioase creaturilor Sale.

³¹ „Un soroc”, conform Coran 3: 145, „Nimeni nu poate muri de-cât cu îngăduința lui Dumnezeu și când ceea ce îi este scris ajunge la soroc.”. În textul din *Nahj al-balaghah* apare „ahal” în loc de „ajjal”, ceea ce ar schimba traducerea după cum urmează: „El transformă lucrurile la timpul lor (potrivit).”

El netezește calea năzuințelor (*talab*) celor care Îl consideră pe El ținta căutărilor lor.

El nu este mai generos în ceea ce se cere de la El decât în ceea ce nu se cere. Timpul, în trecerea sa, nu se schimbă pentru El, astfel ca să I se schimbe starea în funcție de acesta.

Dacă ar da unora dintre slujitorii Săi tot argintul, toate lingourile de aur curat din respirația minelor din munți³² și toți sacii de perle din zâmbetul scoicilor, dărnicia Sa nu ar fi nicidecum afectată, nici întinderea bogăției Sale nu s-ar micșora. La El se află comorile răsplăților generoase, care nu sunt secătuite de lucrurile cerute și de care nu trebuie să se îngrijească, în ciuda abundenței lor, pentru că El este Cel Darnic, ale Cărui bogății nu se împruținează când dăruiește, iar El nu devine zgârcit în urma insistenței supărătoare a celor care cer. Și «*porunca Sa, când voiește un lucru, este în a spune: Fii! Și el este.*» (Coran 36: 81).

Îngerii, în ciuda apropierii lor de tronul dărnicii Lui, în ciuda dragostei lor mari și arzătoare (*walah*) pentru El, în ciuda slăvirii măreției puterii Sale și în ciuda apropierii lor față de împărăția Sa nevăzută (*ghayb malakutih*), pot cunoaște numai ceea ce i-a învățat El din acțiunile Sale, cu toate că, în ceea ce privește rangul lor, ei aparțin Sfântului Său Regat. Aceasta se datorează faptului că ei Îl cunosc în limitele stabilite de El, așa cum spun: «*Mărire Ție! Noi nu avem știință decât de ceea ce Tu ne-ai învățat*» (Coran 2: 32).³³

³² „Aici se vede legătura dintre această figură de stil și ideea că mi-neralele s-au format din vaporii pământului (Majlisi, p. 278).

³³ În legătură cu învățătura islamică potrivit căreia îngerii, deși sunt de esență luminoasă, sunt ființe „marginale”, din moment ce aceștia cunosc doar unele dintre Numele lui Dumnezeu, în timp ce omul este o ființă

Așadar, ce crezi, o, tu, cel care ai pus această întrebare, despre Cel Care este astfel?

Slavă și laudă Lui! El nu a luat ființă, astfel ca schimbarea și mișcarea să poată fi posibile în El. El nu este afectat în Esența Sa de repetarea stărilor și a eonilor, iar pentru El nu există succesiunea noapte-zi. El este Cel Care a plasmuit creația fără să aibă vreun model (*mithal*) pe care să-l copieze sau să-l măsoare (*migdar*), fără să imite o divinitate (*mabud*) existentă dinaintea Sa. Nu I se pot atribui însușiri, ca nu cumva să fie mărginit de limite (*hudud*), ca rezultat al definirii lor. El – «*Nimic nu este asemenea Lui!*» (Coran 42:11) – nu încetează să transcende atributele creaturilor.

Ochii sunt împiedicați să-L vadă, ca nu cumva să poată fi descris, fiind văzut cu claritate (*bi-l-ıyan*), și ca nu cumva să fie cunoscut de creaturile Sale în Esența Sa, pe care nimeni în afară de El nu o cunoaște. Prin înălțarea (*uluww*) Sa deasupra tuturor lucrurilor, El evită presupunerile celor care și-L imaginează (*mutawahhimin*). Esența intimă a grandorii Sale (*kunh*) transcende cuprinderea gândirii neputincioase a celor care meditează la El. El nu suportă nici o comparație, astfel ca vreo creatură să-I poată semăna. Pentru cei care-L cunosc, El este mereu dincolo de asemănări și contrarii.

Cei care Îi atribuie rivali lui Dumnezeu (*al-adilun billah*) propovăduiesc minciuni când Îl fac asemeni celor din categoria lor, Îl împodobesc în imaginația lor cu podoa-bele creaturilor, Îi atribuie părți, după măsurile rezultate din ideile care-i preocupă pe ei, măsurându-L prin capa-

„centrală”, din moment ce cunoaște toate Numele Sale; a se vedea F. Schuon, *The Transcendent Unity of Religions*, Londra, 1953, p.70-72.

citătea puterii intelectului lor, fiecare, potrivit aptitudinilor sale intelectuale.³⁴

³⁴ „Puterea intelectului” este o traducere a cuvântului „*uqul*, pluralul lui „*aql*. O traducere mai stângace, dar poate mai exactă, ar fi „rațiuni”. Mulți savanți traduc cuvântul „*aql* prin „intelect” sau „inteligență”. Desigur că toate aceste traduceri sunt posibile, din moment ce toate aceste înțelesuri diferite sunt cuprinse într-un singur termen arab, dacă cititorul va recunoaște cu adevărat că există mai mult de un sens de bază, pentru că, în gândirea modernă, distincția dintre rațiune (*ratio*) și intelect (*intellectus*) a fost în mare parte ignorată.

Totuși, se poate spune că acest cuvânt arab, „*aql*, are cel puțin două semnificații, depinzând de context. Poate semnifica Intelectul Universal, care este echivalentul Celui mai Mare Spirit, al Luminii lui Muhammad. Este prima creație a lui Dumnezeu care posedă cunoașterea adevărată și detaliată cu privire la toate lucrurile, inclusiv cunoașterea lui Dumnezeu. Poate să însemne însă și „rațiunea” care reprezintă oglindirea (reflectarea) Intelectului Universal în plan uman. Dar în cazul oamenilor obișnuiți rațiunea este separată de Intelectul Universal. Numai despre profeți și mistici (sfinți) se poate spune că și-au realizat la anumite niveluri „intelectul”. Cu alte cuvinte, au realizat o unitate interioară cu Intelectul Universal.

În aceste texte, Imamii vorbesc de obicei despre „*aql* ca fiind separat de sursa sa spirituală și iluminatoare. El limitează și contractă Adevărul infinit, păstrându-și sensul de bază („*aqala* = a lega, a uni). Prin urmare, traduc acest cuvânt prin „rațiune” sau „puterea rațiunii”. Când Imamii vorbesc despre realizarea intelectului omului, ei se referă la „inimă” (*qalb*). Rațiunea nu-L poate înțelege pe Dumnezeu, dar, așa cum vom vedea în continuare, inima poate să-L vadă. Majoritatea sufiților adoptă această terminologie, cum ar fi membrii școlii lui Ibn Al Arabi (a se vedea studiul care va fi publicat în curând despre Sadr Al Din Al Qunawi). Dar cu toții sunt conștienți de caracterul dual al lui „*aql*. De aceea, Rumi scrie că: „Intelectul individual („*aql-i juzwi*- rațiunea) a pângărit Intelectul” (Mathnawi, V, 463).

Cu toate acestea, Imamii nu ignoră rolul pozitiv pe care „*aql* – iar aici probabil că cea mai bună traducere ar fi „inteligență” – îl poate avea și îl poate juca în religie, în păstrarea importanței fundamentale pe care o are cunoașterea în islam (a se vedea F. Rosenthal, *Knowledge Triumphant*, Leiden, 1970). Primul volum din partea referitoare la usul a cărții lui Al Kulayni, al-Kafi, este intitulat *Cartea intelectului (Aql)*. Aceasta conține *hadit*-uri cum ar fi: „Inteligenta este cea prin care omul I se închină Milostivului Dumnezeu și prin care acesta dobândește Paradisul” (Imamul Jafar). „Prietenul loial al fiecărui om este inteligența sa, în timp ce vrăjmașul său este ignoranța lui” (Imamul Ali Al Rida). „Cel care posedă inteligență, deține religia, iar cel care deține religia intră în Grădina (Paradisului)”

Și cum ar putea plăsmuirile imaginației să-L măsoare pe Cel ale Cărui dimensiuni nu pot fi determinate, când cu siguranță conceptele rațiunii au dat greș în înțelegerea Esenței Sale cele mai adânci? Pentru că El este mai măreț decât ceea ce ar putea delimita mințile oamenilor prin cugetare (*tafkir*), îngerii neputând să-L înțeleagă, în ciuda apropierii de împărăția puterii Sale.

Slăvit fie El, El e mai presus de a avea un egal (*kufw*) cu care să fie comparat, pentru că El este Cel Subtil: când imaginația dorește să depășească limitele posibile și să pătrundă în adâncurile nevăzute ale împărăției Sale, când gândurile (*fikar*), eliberate de orice insinuare străină, caută să-I cunoască Esența, când inimile sunt aruncate într-o confuzie năucitoare încercând să-L cuprindă pornind de la attributele Sale, când căile raționale de abordare devin obscure, din moment ce nu-I pot fi atașate attribute prin care ei să poată accede la cunoașterea divinității Sale, atunci ele (imaginația, gândurile, inimile și căile de abordare) sunt stăvilite, căzând în dizgrație, în timp ce traversează abisurile întinderilor întunecoase ale lumilor nevăzute, renunțând la toate pentru El – Slăvit fie El!

(Imamul Ja'far). „La Judecata Zilei de Apoi Dumnezeu îi va cerceta pe slujitorii Săi numai în măsura în care le-a dat inteligență în această viață” (Imamul Musa). Primul fragment selectat din *hadit*-urile Imamului Ali Rida care vor urma mai departe în această carte se referă în câteva locuri la funcția pozitivă a intelectu-lui (*,aql*).

Cele două roluri ale lui *,aql* la care face aluzie Imamul, pozitiv și negativ, provin din principiul enunțat de Profet în *hadit*-ul: „Meditați la binefacerile lui Dumnezeu, dar nu la Esența Sa.” Intellectul (*,aql*) trebuie să fie capabil să vadă că universul manifestă, chiar prin natura sa, o Realitate existentă dincolo de acesta. O inteligență sănătoasă, una care reflectă direct în plan uman Intelectul Primar, va vedea în mod firesc semnele lui Dumnezeu în toate lucrurile. Dar de îndată ce *,aql* încearcă să înțeleagă Esența lui Dumnezeu, își întrece limitele și se rătăcește, apucând pe o cale greșită.

Ele se întorc, fiind împinse înapoi, acceptând faptul că nu se poate ajunge la cunoașterea Esenței Lui adânci prin rătăcirea și devierea lor (de la cale)³⁵ și că nici o noțiune a puterii și maiestății Sale nu se poate forma în mintea celor care cugetă, întrucât El este dincolo de a putea fi cuprins de facultățile intelectuale ale ființelor mărginite. Pentru că El este în contradicție (*khilaf*) cu creația Sa și nu există nimic care să-I semene dintre creaturi, din moment ce fiecare lucru este comparat doar cu cel asemenea lui (*adil*). Cât despre ceea ce nu are asemănare, cum poate să fie comparat cu ceva ce este diferit de asemănarea sa (*mithal*)? Iar El este Începutul (*al-badi*) înaintea căruia nu a existat nimic și Sfârșitul (*al-akhir*) după care nu va exista nimic.

Ochii nu-L pot vedea în splendoarea puterii Sale (*ja-barut*). Când El întunecă ochii, acoperindu-i, aceștia nu pot pătrunde dincolo de grosimea vălurilor așezate peste ei, nici nu pot străbate dincolo de tăria învelitorilor Sale pentru a putea ajunge la Stăpânul Tronului³⁶, din a Cărui voință provin toate și în fața Căruia, din pricina impunătoare sale maiestăți, mărirea celor trufași este mistuită. Capetele se apleacă dinaintea Sa, iar chipurile se smeresc, cu teamă de El. În minunățiile (*bada'i*) create de El se văd urmele (*athar*) înțelepciunii Sale (*hikmah*), iar toată creația Sa devine o dovadă (*hujjah*) a Sa, fiind atribuită Lui. De ar fi o creație tăcută, dovada Lui ar vorbi prin ea, prin cârmuirea Lui (*tadbir*).³⁷

³⁵ Majlisi interpretează „rătăcirea și devierea” drept „rațiunea, a cărei natură este deviantă și rătăcită” (p. 281).

³⁶ Acest Nume al lui Dumnezeu apare de câteva ori în Coran, de exemplu 40:15: „El, sus Așezatul pe trepte, Stăpânul Tronului, aruncă duhul prin Porunca Sa asupra cui voiește dintre robii Săi ca să prevină asupra Zilei Întâlnirii”.

³⁷ După cum afirmă Coranul de multe ori, atât în mod explicit, cât și implicit, „El cârmuiește totul” (Coran 13: 2).

El hotărăște ce să creeze și face ca hotărârea (*taqdir*) Lui să fie de neclintit, așază toate lucrurile la locul lor, prin subtilitatea cârmuirii Sale, și le dă un sens.³⁸ Nimic nu ajunge în preajma stațiunii Sale (spirituale).³⁹ Nu eșuează mai înainte de a săvârși voia Sa și nu se dă în lături de la a-I îndeplini dorința, atunci când i se poruncește.

El nu suferă de oboseală, aceasta nu poate să-L atingă⁴⁰, nici nu este înșelat de cel care-i încalcă porunca⁴¹.

Așadar, creația Sa este desăvârșită și I se închină Lui cu supunere. Respectă timpul stabilit, când este adusă la viață de El, timp care nu poate fi amânat de ezitarea celui zăpăcit, nici de întârzierea celui care zăbovește. El a îndreptat ce era deformat în lucruri, a conturat limitele marginilor lor, a armonizat contradicțiile dintre ele prin puterea Sa, a unit mijloacele prin care acestea se leagă între ele (*asbab qara'iniha*), a făcut ca diversele lor feluri să fie de dimensiuni diferite și le-a împărțit în mai multe soiuri, a dat creaturilor pe care le-a plăsmuit diferite înclinații firești și înfățișări minunate. El le-a creat după

³⁸ Conform Coran 2: 148: „Fiecare se îndreaptă către o zare.” Majlisi citează *hadit*-ul: „Tuturor li se ușurează calea către ceea ce a fost creat pentru ei”, care amintește de versetul coranic „Dintr-un strop de sămânță! L-a creat și i-a dat o soartă; i-a făcut calea ușoară; apoi l-a lăsat să moară și a pus să fie înmormântat.” (Coran 80: 19-21).

³⁹ Atât autorul, într-o notă de subsol trimițând la ediția publicată a cărții *al-Tawhid*, cât și Majlisi, bazându-se în comentariul său pe un pasaj similar din *Nahj al-balaghah*, sugerează că interpretarea corectă a lui *mahdud este hudud*. Traducerea este în conformitate cu acest lucru.

⁴⁰ Conform Coran 50:38: „Noi am creat în șase zile cerurile, pământul și ceea ce se află între ele, iar osteneala nu Ne-a ajuns!”

⁴¹ Comentatorul precizează faptul că în unele manuscrise apare cuvântul *mukabadah* în loc de *mukayadah*, ceea ce ar schimba traducerea ultimei fraze după cum urmează: „... nici de dificultatea provocată de cel care-l încalcă porunca” (p. 280).

cum a dorit și⁴² le-a dat viață. Prin cunoașterea Sa a rânduit felurile creației, iar rânduiala Sa le-a dat cel mai bun curs.

O, tu, cel care întrebi! Află că oricine Îl compară pe Domnul nostru Măreț cu deosebirea reciprocă a elementelor creației Sale și cu legăturile care le unesc, ascunse prin orânduirea înțelepciunii Sale, cu siguranță nu și-a consolidat în conștiința sa interioară (*ghayb damirih*) cunoașterea despre El, iar inima lui nu a mărturisit (*mușahadah*) cu convingere că El nu are tovarăș. Este ca și cum nu ar fi auzit de slujitorii care au tăgăduit ceea ce urmau, spunând: «*Pe Dumnezeu! Noi ne aflăm într-o rătăcire vădită când ne socotim deopotrivă cu Domnul lumilor!*»⁴³ (Coran 26: 97-98).

Oricine Îl egalează pe Domnul nostru cu ceva, I-a atribuit rivali acestuia, iar cel care I-a atribuit rivali este necredincios, așa cum au revelat versetele Sale limpezi⁴⁴ și cum au vorbit martorii semnelor și dovezilor Lui clare. Pentru că El este Dumnezeu, care nu poate fi definit de rațiune, ca să poată fi caracterizat prin puterea cugetului lor sau să fie limitat și transformat în gușa gândirii sufletelor ambițioase.⁴⁵

⁴² Conform notei de subsol din text, într-un alt manuscris apare „când El” în loc de „și”.

⁴³ Acestea sunt cuvintele celor care au fost duși în rătăcire de slujitorii lui Iblis, certându-se cu aceștia în Iad. Pasajul continuă astfel: „Numai cei nelegiuți ne-au rătăcit! Noi nu avem nici un mijlocitor, nici un prieten zelos! Dacă ar mai fi pentru noi întoarcere, atunci am fi credincioși!” (Coran 26: 99-102).

⁴⁴ Versetele din Coran cunoscute ca fiind „limpezi”, clare (*muhkam*), sunt cele ale căror înțeles este evident. Ele contrastează cu alte pasaje cunoscute ca fiind „ambigue” (*mutașabih*), care pot avea diverse interpretări chiar în ceea ce privește înțelesul exterior, literal al textului.

⁴⁵ Comentatorul remarcă: „Subtilitatea comparației dintre gândire sau minte, unde are loc meditația, reflecția, cu gușa unei păsări nu trebuie să scape cititorului.” (p. 284).

El este Plăsmuitorul feluritelor lucruri fără să fi avut nevoie de o reflecție anterioară sau de o înclinație inerentă, sau de o experiență a evenimentelor câștigată în urma trecerii timpului, sau de vreun partener care să-L ajute să creeze minunățiile lucrurilor. Atunci când cei care Îi atribuie rivali Îl compară cu creaturile, ale căror însușiri sunt împărțite și limitate și ale căror niveluri dețin zone și regiuni diferite – iar El, Puternicul și Mărețul, este Cel existent prin Sine Însuși, nu prin uneltele Sale (*adah*) – ei nu-L pot măsura cu adevărata Sa măsură. Așa cum a spus El, declarându-Se de necomparat cu eventualii parteneri asociați Lui și deasupra socotelilor celor necredincioși dintre slujitorii Săi, care-L măsoară, delimitându-L, «*Ei nu I-au dat lui Dumnezeu adevărata Sa măsură. Pământul întreg, în Ziua Învierii, va fi în pumnul Său, iar cerurile vor fi împăturite cu dreapta Sa. Preamărire și Înălțare Lui asupra celor care I-i alăturăți!*» (Coran 39: 67). Așadar, urmați Coranul în ceea ce vă îndrumă el cu privire la atribuțiile Sale, pentru a stabili o legătură între voi și cunoașterea (*ma'rifah*) Lui. Luați-l ca exemplu (Coranul) și căutați să vă luminați prin lumina călăuzirii sale; cu siguranță, el este o binecuvântare și o sursă a înțelepciunii care v-a fost dată, deci primiți ceea ce vi s-a dăruit și fiți recunoscători.⁴⁶

Iar în ceea ce privește lucrurile la care vă îndrumă Satana, cele în care Coranul nu vă obligă și la care nu există aluzii (*athar*) în tradiția Profetului și a Imamilor călăuzirii, lăsați cunoașterea lor Puternicului și Mărețului

⁴⁶ Conform Coran 2: 231: „Amintiți-vă de binefacerile lui Dumnezeu asupra voastră și de ceea ce a pogorât asupra voastră din Cartea și din înțelepciunea pe care El vi le propovăduiește.” și 2: 269, „Cel căruia i s-a dăruit înțelepciune se bucură de mult bine.”

Dumnezeu. Cu siguranță aceasta este limita a ceea ce vă cere (*haqq*) Dumnezeu.

Să știți că cei înrădăcinați în știință⁴⁷ sunt cei pe care Dumnezeu i-a eliberat de nevoia de a lua cu asalt porțile ferecate în spatele cărora se află cele nevăzute (*al-ghuyub*), recunoscând (*iqrar*) toate cele învăluite (ascunse), a căror interpretare nu o cunosc, spunând: «*Noi credem! Totul vine de la Domnul nostru!*» (Coran 3: 7). Astfel că Dumnezeu a lăudat faptul că au recunoscut neputința lor de a înțelege ceea ce nu pot cuprinde cu știința lor și a numit „înrădăcinare în știință” renunțarea lor la dorința de a pătrunde acolo unde nu este nevoie și nu li se cere. Așadar, limitați-vă la aceasta (la aceeași atitudine) și nu măsurați puterea lui Dumnezeu – Slăvit fie El! – potrivit puterii rațiunii voastre, devenind astfel dintre cei care vor pieri.”

4. CEL MAI BUN CREATOR

S-a relatat faptul că Imamul Ali a rostit predica ce urmează în orașul Kufa. El stătea pe o piatră care fusese pregătită pentru el de Ja'dah ibn Hubayrah Al Makhzumi⁴⁸.

⁴⁷ Termenul acesta apare de două ori în Coran 3: 7: „Cei înrădăcinați în știință spun: «Noi credem! Totul vine de la Domnul nostru!»” și 4: 162: „Acelora dintre ei care s-au adâncit însă în Cunoaștere, credincioșii care cred în ceea ce a fost pogorât asupra ta și în ceea ce a fost pogorât înaintea ta, cei care își săvârșesc rugăciunea, cei care dau milostenie, cei care cred în Dumnezeu și în Ziua de Apoi, aceștia sunt cei cărora le vom dăruia curând o mare răsplată.”. În sufism și în šiism termenul este de obicei folosit pentru cei care, datorită nivelului lor spiritual ridicat, sunt autorizați să vorbească despre tainele divine.

⁴⁸ Acesta era fiul surorii lui Ali, Umm Hani bint Abi Talib. Pentru câteva referințe bibliografice, a se vedea *Bihar al-anwar*, vol. 4, p.313 și *Lughat-namah de Dihkhuda* (Teheran, începând cu ediția din 1325/1946).

Imamul Ali purta un veșmânt din lână. Cingătoarea de care atârna sabia sa și încălțăminteă lui erau confecționate din fibre. Fruntea sa era asemeni genunchiului unei cămile⁴⁹.

El a spus:

„Slavă lui Dumnezeu, Cel la care se întorc creaturile și toate lucrurile!⁵⁰ Îl preaslăvim pentru marea Lui bunătate, pentru dovada (*burhan*) Lui limpede, pentru abundența binecuvântărilor Sale și pentru dărnicia Sa binevoitoare; o laudă care să-I dea ceea ce Îi aparține de drept, care să-L mulțumească și care să ne aducă mai aproape de răsplata Sa și care să aibă ca rezultat sporirea considerabilă (a harului Său)⁵¹.

Ne rugăm Lui pentru ajutorul Său⁵², cu rugăciunea celui care nădăjduiește în binefacerile Sale, prevăzând binele ce va veni de la El, având încredere că El va îndepărta (răul), fiind recunoscători pentru binecuvântările Sale și supunându-ne Lui în fapte și în vorbe. Noi credem în El cu credința (*iman*) celui care nădăjduiește în El cu con-

⁴⁹ Aceasta este o aluzie la semnul lăsat pe fruntea sa în urma prosternărilor repetate. Conform Coran 48: 29: „Tu îi vezi ingenunchind, prosternându-se, căutând harul lui Dumnezeu și mulțumirea Sa. Îi recunoști, căci pe chipurile lor se văd urmele prosternării.”

⁵⁰ În Coran se subliniază faptul că „Întru Dumnezeu este devenirea!” (35: 18) sau „Ascultăm și ne supunem! Iertarea Ta, Domnul nostru, căci întru Tine este devenirea!” (2:185) și „Dumnezeu însuși vă previne, căci întru Dumnezeu este devenirea.” (3: 28). De asemenea, Imamul Ali folosește aici aceeași expresie care apare în Coran 22: 41, „Sfârșitul a toate este la Dumnezeu.” și 31:22, „Cel care își supune fața lui Dumnezeu și săvârșește fapte bune, apucă toarta cea mai trainică, căci la Dumnezeu este urmarea lucrurilor!”

⁵¹ Conform Coran 42: 26: „El răspunde celor care cred și săvârșesc fapte bune. El sporește harul Său asupra lor.”

⁵² Trimitere la Coran 1: 4: „Ție ne închinăm, Ție îți cerem ajutorul.”

vingere, care se întoarce la El cu evlavie, care se smerește în fața Lui cu supunere, care mărturisește cu sinceritate Unicitatea Sa (*akhlas muwahhidan*), care Îl preamărește glorificându-L și care caută adăpost la El, tânjind după El și străduindu-se pentru El (*raghiban mujtahidan*).

«*El nu naște*» (Coran 112: 3) – Slăvit fie El! – ca să împartă puterea Sa cu cineva «*și nu se naște*» (Coran 112: 3), ca să moară sau să piară. Timpul (*waqt*) nu-L precede, nicio durată nu-L cuprinde, iar creșterea și descreșterea nu-L afectează și nu-L transformă în succesiunea lor.

El Se dezvăluie rațiunii prin semnele orânduirii Sale perfecte pe care ni le-a arătat și ale hotărârii Sale de neclintit. Astfel că printre dovezile creației Sale se numără crearea cerurilor fără stâlpi de susținere⁵³, care stau fără să se sprijine pe ceva. El le-a chemat și ele I-au răspuns, ascultându-L cu supunere, fără să șovăie sau să întârzie⁵⁴. Dacă ele nu L-ar fi acceptat și recunoscut (*iqrar*) pe El ca Stăpân și dacă nu ar fi dorit să I se supună Lui, El nu le-ar fi ales pe acestea ca tărâm al Tronului Său, nici ca locuință pentru îngerii Săi, nici ca loc spre care să se ridice cuvintele bune și faptele drepte ale creaturilor Sale⁵⁵. El a ales ca stelele lor să fie indicatoare care să-l călăuzească pe drumetuț dezorientat pe multele cărări ale pământului. Grosimea cortinei întunecate a nopții nu le împiedică să strălucească și să-și răspândească lumina, iar negura veș-

⁵³ „Dumnezeu a ridicat cerurile fără stâlpi pe care să-i vedeți.” (Coran 13: 2 și 31: 10).

⁵⁴ Trimitere la felul în care au fost create: „... când vrem ceva, singurul Nostru Cuvânt pe care-l spunem este «Fiil!» și atunci este.” (Coran 16: 40).

⁵⁵ Trimitere la Coran 35: 10, „Către El urcă cuvântul cel bun și fapta cea bună pe care El o înălță.”

mintelor nopții întunecate nu poate să întunece strălucirea luminii lunii care radiază pe cer.

Așadar, slavă Lui, Cel în fața căruia nu se poate ascunde nimeni în întunecimea amurgului neguros, nici în tăcerea nopții, nici în prăpastiile pământului, nici pe culmile munților învecinați⁵⁶; nu se poate ascunde nici ceea ce trăsnetul răsfrânge în zăriștea cerului, nici ceea ce dispare în fulgerul norilor⁵⁷, nici frunza care cade, îndepărtată din locul său de furtuna pricinuită de stele (*al-anwa*)⁵⁸ și de căderea ploii. El cunoaște locul în care a căzut stropul de ploaie și unde a rămas acesta, El cunoaște traseul desenat și parcurs de minuscule furnică (pe pământ), El cunoaște câtă hrană este suficientă pentru un țânțar⁵⁹ și ceea ce poartă femeia în pânțele ei.⁶⁰

Slavă lui Dumnezeu, Cel Existent (*al-ka'in*) înainte de a exista un Piedestal (*kursi*) sau un Tron (*arș*), sau ceruri, sau pământ, sau *jinn*-i, sau omul. El nu poate fi întrezărit prin imaginație (*wahm*) sau apreciat de rațiune (*fahm*).

⁵⁶ Literal, „vecinătățile de un roșu închis”, așa cum explică Muhammad 'Abduh în comentariul său la *Nahj al-Balaghah* (vol. II, p. 126), este o trimitere la munți, cu referire la culoarea lor văzută de departe.

⁵⁷ Majlisi remarcă: „Dacă spui, «Slavă Lui – Cel Ce cunoaște ceea ce luminează și ceea ce nu luminează fulgerul, deci de ce ar trebui să specifice Imamul ceea ce dispare în fulger?», aș răspunde: «Pentru că știința Sa cu privire la acele lucruri care nu sunt luminate este mai deosebită și mai minunată. Din moment ce ceea ce este luminat de fulger poate fi văzut și poate fi cunoscut de oricine are vedere bună.»» (p. 316).

⁵⁸ Trimitere la credințele străvechi ale arabilor cu privire la influența lunii în diferitele ei stadii asupra vremii. A se vedea articolul „Anwa” din *Encyclopaedia of Islam* (ediție nouă), vol. I, p. 523-4.

⁵⁹ Conform Coran 2: 26, „Dumnezeu nu se rușinează să dea drept pildă un țânțar.”

⁶⁰ „Dumnezeu știe ce poate face femeie în ceea ce mitrele slăbesc și în ceea ce sporesc.” (Coran 13: 8).

Cei mulți care Îi cer ajutorul nu-L fac să fie ocupat, iar faptul că dăruiește nu micșorează cu nimic ceea ce El posedă.

El nu poate fi observat de ochi, nici nu poate fi delimitat spațial («undeva», *ayn*), nici nu poate fi descris în perechi⁶¹. El nu creează la cerere⁶², El nu poate fi perceput de simțuri și nu Se poate compara cu omul.

El este Cel care I-a vorbit direct lui Moise⁶³ și i-a arătat acestuia unul dintre semnele Sale mari⁶⁴ fără să aibă organe (*jawarih*), unelte (*adawat*), vorbire sau gâtlee⁶⁵. Dacă vorbești adevărul, o, cel care ești interesat să-L descrii pe Domnul Tău, atunci descrie-i pe Gabriel, Mihail și descrie oștirile îngerilor care au fost aduși aproape (de Dumnezeu) și se închină în sfintele sanctuare (*hujarat al-quds*), cu intelectul uluit, încercând să-L delimiteze pe «Cel mai Bun Creator»⁶⁶.

Cu siguranță, pot fi percepute prin intermediul însușirilor numai cele ce posedă forme și unelte și care sfârșesc pierind atunci când ajung la capătul sorocului lor. Nu

⁶¹ Majlisi comentează: «... «El nu poate fi descris în perechi», de exemplu atribuindu-I asemănări sau deosebiri, sau prin însușirile perechilor; sau nu există nimic în El care să rezulte în urma căsătoriei sau a îmbinării dintre două lucruri.» (p. 316).

⁶² *Ilaj*. Dacă ar fi așa, ar însemna că există ceva la comanda căruia lucrează sau în fața căruia Se conformează. Ci «... spune doar: «Fii!» și el este.» (Coran 2: 117, 3: 47 etc.).

⁶³ Conform Coran 4: 164, «Cu adevărat Dumnezeu a vorbit lui Moise.»

⁶⁴ Conform Coran 20:23, «ca să-ți arătăm din semnele Noastre mari.»

⁶⁵ Literal, «uvulă», *lahawat*.

⁶⁶ Un nume al Lui Dumnezeu care apare în Coran 23: 14: «Binecuvântat fie Dumnezeu, Cel mai bun creator!» și 37: 125: «Îl chemați pe Baal și Îl părăsiți pe bunul Creator.»

există altă divinitate în afară de El. El luminează cu lumina Sa orice întuneric și întunecă cu întunecimea Sa orice lumină.”

5. EXISTĂ UN SINGUR DUMNEZEU

S-a povestit că, în ziua în care a avut loc Bătălia cămillei⁶⁷, un beduin a venit la Imamul Ali, Emirul drept-credincioșilor, și i-a spus: „O, Emir al drept-credincioșilor! Tu spui că Dumnezeu este Unul?” Oamenii s-au repezit la el spunându-i: „O, beduinule! Nu vezi că inima Emirului drept-credincioșilor este împovărată (de griji)?”

Emirul drept-credincioșilor a spus: „Lăsați-l, pentru că, neîndoielnic, ceea ce dorește beduinul (cunoașterea lui Dumnezeu) este ceea ce dorim și noi oamenilor.” Apoi el a spus:

„O, beduinule! A spune că Dumnezeu este Unul (*wahid*) poate avea patru înțelesuri, dintre care două nu sunt admise în cazul Puternicului și Mărețului Dumnezeu, iar celelalte două sunt consacrate Lui.

În ceea ce privește înțelesurile care nu pot fi admise în cazul Lui, primul este acela când cineva spune «Unul» și are în minte categoria numerelor. Iar aceasta nu este permis, întrucât Cel care nu are un al doilea nu intră în categoria numerelor. Nu ai văzut că acela care spune că El este «al treilea din trei» face parte dintre necredincioși?⁶⁸

⁶⁷ Renumita bătălie a cămillei a avut loc în anul 36/656 între adepții lui Ali și oamenii lui Talha și Zubayr. A se vedea *Encyclopaedia of Islam* (ediție nouă), Djamal, vol. II, p. 414-16.

⁶⁸ Aceasta este o trimitere la versetul coranic: „Cei care spun: «Dumnezeu este al treilea din trei» sunt tăgăduitori. Nu este Dumnezeu afară de

Iar al doilea este atunci când cineva spune (referitor la un om), «El este unul din neamul omenesc», însemnând că el este o categorie dintre mai multe categorii⁶⁹. Acest lucru nu este permis pentru că este o comparație, iar Domnul nostru este mai măreț și mai presus de ea.

Cât privește cele două înțelegeri care Îi sunt consacrate Lui, primul este atunci când cineva spune: «El este Unul, nu există vreo asemănare (*ṣabah*) cu vreun lucru.» Astfel este Domnul nostru. Iar cel de-al doilea înțeles este când cineva spune: «Cu siguranță El, Puternicul și Mărețul, este Singur în semnificație (*ahadi al-mana*), intenționând să spună prin aceasta că El nu este împărțit în esența Sa, în rațiune sau imaginație⁷⁰. Astfel este Domnul nostru, Puternicul, Mărețul⁷¹»

Dumnezeu, Unul. Dacă nu se leapădă de ceea ce spun, o osândă dureroasă îi va atinge pe cei care tăgăduiesc dintre ei.” (Coran 5: 73). În legătură cu „neînțelegerea” coranică a trinității creștine, a se vedea F. Schuon, *The Transcendent Unity of Religions*, p. 40.

⁶⁹ Primul tip de „unitate” care este respins este unitatea numerică sau ideea că, atunci când spunem: „El este un Dumnezeu”, ne referim la ceva ca atunci când spunem: „Aceasta este o nucă”, ca și cum s-ar putea să existe doi dumnezei, trei dumnezei. Al doilea fel de unitate se referă la similaritatea speciilor, ca și cum am spune: „Aceasta este o pisică” (Aceasta este o rasă de pisică), însemnând că mai există și alte rase de pisici. În comentariul lui Majlisi: „Când se spune despre un bizantin, în sensul că el reprezintă unul dintre neamurile omenirii, se înțelege că neamul său este unul dintre neamurile de oameni sau că este un neam între alte neamuri” (p. 207). Aceasta este *taṣbih*, întrucât Îl comparăm pe Dumnezeu cu ceea ce face parte din categoria pe care I-o atribuim. Din moment ce El este Unul din acea specie (neam), înseamnă că trebuie să se asemene celor care aparțin acelei specii (neam).

⁷⁰ Cum arată Majlisi, primul sens acceptat al Unicității Divine este că El este Unul în sensul că El nu are vreun secund, vreun asociat sau vreun partener. Numai El există cu adevărat. Iar al doilea sens este că El nu are niciun fel de părți (p. 207).

⁷¹ Diferențele dintre traducerea de față și același pasaj care se găsește în *Shi'ite Islam*, p. 127, se datorează faptului că în *Shi'ite Islam* traducerea

6. DISCERNĂMÂNTUL

În altă predică Imamul Ali a spus:

„Ceea ce arată spre El (*daliluh*) sunt semnele Sale (*ayat*)⁷²; a-L percepe (*wujuduh*) înseamnă a mărturisi despre El (a-I confirma existența) (*ithbatuh*)⁷³; a-L cunoaște pe El înseamnă a declara Unicitatea Lui, iar a declara Unicitatea Lui înseamnă a-L distinge (*tamyiz*) de creația Sa. Norma (*hukm*) distingerii este separarea (*baynunah*) în ceea ce privește atributele, nu în ceea ce privește distanța (*uzlah*). Cu siguranță, El este un Domn Care creează (*rabb khaliq*), dar care nu are Domn și Care nu este creat. Orice poate fi conceput (cu gândirea) este diferit de El.”

După aceea el a spus: „Cine este cunoscut în sine (*bi-nafsihi*) nu este Dumnezeu; acesta este indicatorul care arată spre El (*al-dalil alayh*) și aceasta este ceea ce duce la cunoașterea Lui.”

7. OCHII INIMII

Abu Abdallah a relatat următoarele: „Emirul drept-credincioșilor vorbea în moscheea din Kufa când un om

fragmentului s-a făcut din varianta în limba persană a cărții lui Allamah Tabatabai, care include și comentariul său.

⁷² Semnele lui Dumnezeu sunt expuse în întreaga creație, așa cum este menționat în multe pasaje din Coran, precum în versetul: „În deosebirea nopții și a zilei, în ceea ce Dumnezeu a creat în ceruri și pe pământ sunt semne pentru un popor temător.” (Coran 10: 6).

⁷³ Traducerea acestei fraze este în conformitate cu prima interpretare oferită de comentator. Potrivit celei de-a doua interpretări, care pare mai puțin probabilă din punct de vedere al contextului, *wujud* ar însemna „existență”, cu sensul pe care-l are acest termen în mod obișnuit, însemnând: „Existența Sa (fiind manifestată în mod evident) necesită confirmarea Lui (dovedindu-L).”

pe nume Dhilib s-a ridicat în fața sa. Avea o limbă ascuțită, o vorbire aleasă și era curajos. El a spus:

«O, Emir al drept-credincioșilor! L-ai văzut pe Domnul tău?»

Acesta a răspuns: «Vai ție, o, Dhilib! Nu m-aș închina unui Domn pe Care să nu-L fi văzut.»

El a spus: «O, Emir al drept-credincioșilor! Cum L-ai văzut? »

El a răspuns: «O, Dhilib! Ochii nu-L văd prin puterea de observație a privirii, dar inimile Îl văd prin adevărurile credinței (*haqaiq al-iman*). Vai ție, o, Dhilib! Cu adevărat, Domnul meu este subtil în subtilitate (*latif al-latafah*), dar nu poate fi descris de subtilitate (*lutf*); imens în imensitate (*azim al-azamah*), dar nu poate fi caracterizat de imensitate (*izam*); grandios în grandoare (*kabir al-kibriya'*), dar nu poate fi descris de grandoare (*kibr*); măreț în măreție (*jalil al-jalalah*), dar nu poate fi caracterizat de măreție (*ghilaz*). Înainte de toate lucrurile, El era; nu se poate spune că nimicul exista înaintea Sa. După toate lucrurile El va continua să fie; nu se poate spune că El are un «după»⁷⁴. El a voit toate lucrurile, dar nu printr-o hotărâre (*himmah*). El percepe toate (*darrak*), dar nu prin vreun mijloc (*khadijah*). El este în toate lucrurile, dar nu amestecat (*muta-mazij*) cu ele, nici separat (*ba'in*) de ele. El este evident (*zahir*), dar nu potrivit explicației că ar fi imediat (perceptibil prin simțuri: *mubaşarah*); este manifest (*mutajallin*), dar nu înfățișându-Se (*istihlal ru'yah*); este detașat, dar nu prin distanță (*masafah*); apropiat (*qarib*), dar nu prin apropiere (fizică) (*mudanah*); subtil, dar

⁷⁴ Editorul notează că în ediția tipărită a cărții *al-Tawhid* apare: „Ca să nu se spună că după El este nimicul.”

nu în ceea ce privește corporalitatea (*tajassum*); existent (*mawfud*), dar nu după nonexistență (*adam*); activ (*fa'il*), dar fără să fie silit (*idtirar*); El hotărăște (*muqaddir*), dar nu prin mișcare (*harakah*); El dorește (*murid*), dar nu în urma unei decizii (*hamamah*); El aude (*sami*), dar nu prin intermediul a ceva (*alah*) și vede (*basir*), dar nu cu ajutorul organelor (*adah*)⁷⁵.

Locurile (*amakin*) nu-L cuprind, timpul (*awqat*) nu-L petrece, atributele (*sifat*) nu-L pot delimita, iar ațipirea (*sinat*) nu-L cuprinde⁷⁶.

Prin faptul că El a dat simțuri (*tașir*) organelor de simț (*mașair*) se poate cunoaște că El nu posedă organe

⁷⁵ Precum în alte *hadit*-uri asemănătoare ale Imamilor, scopul acestui pasaj este de a confirma atât „asemănarea” lui Dumnezeu cu creaturile, cât și „incomparabilitatea” (imposibilitatea de a fi comparat) cu acestea, afirmându-se că atributele Sale nu trebuie înțelese în sensul obișnuit al cuvintelor. În mod normal, când spunem „evident”, înțelegem ceea ce este perceptibil direct de către simțuri, dar în cazul lui Dumnezeu, „caracterul manifest” este de altă natură. Majlisi comentează în detaliu asupra acestui pasaj. Putem cita aici remarcile sale cu privire la câteva fraze care sunt mai puțin clare: „Interior nu în ceea ce privește distanța spațială, în sensul că El s-ar deplasa dintr-un loc în altul pentru a deveni ascuns sau în sensul că ar intra în interiorul creaturilor pentru a le cunoaște. Ci El este ascuns în esența Sa, de rațiunea omului, iar El cunoaște interiorul omului și secretele lui... Apropierea Sa nu este una spațială, dobândită prin apropierea de lucruri, ci provine din cunoașterea Sa, relația Sa cu creaturile în ceea ce privește cauzalitatea constă în faptul că El le face să crească și să se dezvolte, cuprinzându-le cu mila Sa. El este subtil (inesizabil), dar nu având un trup cu o constituție firavă sau de dimensiuni mici, sau cu o structură ciudată sau bizară, sau nu prin faptul că ar fi incolor, ci prin faptul că El creează lucruri subtile (inesizabile) pe care le cunoaște sau prin lipsa corporalității și prin natura Sa (*tajarrud*). Nefiind silit, adică El este liber și nu este constrâns la ceva... Nu prin activitatea gândirii: cu alte cuvinte, când El hotărăște lucrurile nu are nevoie de înșiruirea gândurilor, a raționamentelor sau de activitatea intelectuală.” (pp. 236-7).

⁷⁶ Trimitere la Coran 2: 255, „Dumnezeu! Nu este Dumnezeu afară de El, Viul, Veșnicul! Nici picoteala, nici somnul nu-L prind vreodată!”

de simț⁷⁷. Prin faptul că a dat substanță (*tajhir*) substanțelor (*jawahir*) se poate cunoaște că El nu are substanță⁷⁸.

Prin faptul că El a cauzat contraste (*mudaddah*) între lucruri, se poate cunoaște că El nu are ceva care să-I fie opus (*didd*)⁷⁹. Prin faptul că El cauzează atașament (alăturare) (*muqaranah*) între lucruri se poate cunoaște faptul că El nu are ceva alăturat Lui (*qarin*).

⁷⁷ Majlisi explică: „Atunci când El creează organe de simț și le înzestrează pe creaturi cu acestea, se știe că El nu are organe de simț. Aceasta este fie pentru că, așa cum am spus mai înainte, El nu posedă atributele creaturilor, sau pentru că, atunci când vedem că El le-a înzestrat pe creaturi cu organe de simț, devenim conștienți de faptul că avem nevoie de acestea pentru a putea percepe realitatea înconjurătoare. De aici tragem concluzia că El le transcende pe acestea, din moment ce este imposibil ca El să aibă nevoie de ceva.

Aceasta poate să fie și pentru că rațiunea consideră că El este diferit de creaturile Sale în ceea ce privește însușirile.” (p. 237-8). Majlisi mai citează și o lungă discuție filosofică și metafizică asupra acestei fraze care-i aparține lui Ibn Maytham, unul dintre comentatorii cărții *Nahj al-Balaghah* (p. 238-9).

⁷⁸ „Cu alte cuvinte, din moment ce realitățile lor au fost plătuite, iar calitățile și esențele lor au fost create, se știe că ele sunt ființe contingente. Dar orice ființă posibilă are o origine. Originea originilor nu va fi una dintre aceste realități (care au fost realizate din exterior).” (Majlisi, p. 239).

⁷⁹ „Când vedem că El a creat contrarii și că acestea au nevoie de o anumită situație sau poziție pentru a se manifesta, realizăm faptul că El nu este opus nici unui lucru, întrucât a avea nevoie de ceva vine în contradicție cu caracterul de Ființă Necesară (*wujub*). Ceea ce înseamnă că, atunci când vedem că pe pământ unul dintre cele două lucruri îl împiedică, îl respinge și îl neagă pe celălalt, realizăm faptul că El le transcende. Și vedem că opoziția are loc acolo unde există delimitare, prin anumite limite care nu pot cuprinde alte limite, cum ar fi, de exemplu, în cazul anumitor culori sau însușiri, în timp ce El transcende toate limitele. În același mod, cum am putea spune că El, Creatorul, Se opune creaturilor Sale, sau Cel Care cauzează existența (*al-fa'id*) se opune celor ce au fost create (*al-mafid*)? Iar dacă înțelegem opusul ca fiind ceva egal în putere, acest lucru ar însemna că există o altă Ființă Necesară, iar imposibilitatea acestui lucru a fost deja demonstrată mai sus.” (Majlisi, p. 239).

El a făcut ca întunericul să fie opusul luminii, obscuritatea să fie opusul clarității, ceea ce e lichid să fie opusul a ceea ce e solid⁸⁰, iar căldura să fie opusul frigului. El îmbină acele lucruri care sunt potrivnice unele față de altele și le separă pe acelea care sunt apropiate. Acestea dovedesc existența Celui care le-a separat (*mufarriq*) prin despărțirea lor și existența Celui care le-a îmbinat (*mu'allif*), prin îmbinarea lor.

Acesta este înțelesul cuvintelor Sale – Puternic și Măreț este El! – «*Din fiecă lucră am creat o pereche. Poate vă veți aminti!*» (Coran 51: 49).

Așadar, El a separat «înainte» de «după» pentru a se putea cunoaște că pentru El nu există înainte sau după. Ele dovedesc prin dispozițiile (*ghara'iz*) lor că Cel Care le-a dat o înclinare nu are dispoziții. Ele arată prin faptul că sunt supuse timpului (*tawqit*) că Cel Care le-a supus pe ele timpului nu este, El Însuși, supus acestuia.

El a ascuns pe unele dintre ele celorlalte, astfel ca să se poată cunoaște că nu există nici un paravan între El și creația Sa, în afară de creația Sa. El era Domn când încă nu exista nimic peste care să domnească (*marbub*); El era Dumnezeu, când nu exista nimeni pentru care să fie Dumnezeu (*ma'luh*); El era Cunoscător (*alim*) când nu exista nimic care să poată fi cunoscut (*malum*) și El era Cel Care auzea, când nu exista nimic care să poată fi auzit (*masmu*)."

⁸⁰ Într-o notă de subsol autorul menționează că în unele copii ale cărții *Uyun akhbar al-Rida*, una dintre sursele acestui fragment, apare *al-jaff* (uscăciune) în loc de *al-jasu* (solid).

Apoi Imamul Ali a compus pe loc următoarele versuri:

„Domnul meu este cunoscut întotdeauna prin slava Sa, Domnul meu este descris întotdeauna de generozitatea Sa.

El exista când nu era nici o lumină a cărei iluminare să poată fi căutată și niciun întuneric care să se aștearnă peste orizont.

Prin urmare, Domnul nostru este altfel decât creațiile Sale, toate la un loc, și altfel decât orice poate fi descris de imaginație.

Oricine dorește să-L descrie comparându-L cu ceva se întoarce învins și împiedicat de propria-i neputință.

Iar urcând treptele spre El, puterea Sa răspândește un val care orbește ochii spiritului.⁸¹

Așadar, lăsați-l pe cel care se ceartă cu voi în ceea ce privește religia să se piardă în adâncuri, pentru că îndoiala sa i-a stricat vederea,

și alăturați-vă celui credincios, care este iubit de Stăpânul său, fiind înconjurat de binecuvântările Protectorului său: surâzător, el a devenit pe pământ însemnul călăuzirii (*dalil al-huda*), iar în Rai, el este împodobit și recunoscut.”

⁸¹ Treptele (al-ma'arij) sunt menționate în Coran 70: 3, „... căci vine de la Dumnezeu, Stăpânul Treptelor”. Se pare că înțelesul este acela că, în momentul morții, dacă spiritul celui care L-a comparat pe Domnul său cu lucrurile încearcă să urce spre El, acesta este orbit de puterea Sa.

A se vedea Rumi: „Obişnuieşte-te să priveşti Lumina din pahar fără pahar, pentru ca, atunci când paharul se va sfărâma, să nu existe orbire (în tine)” (Mathnawi, V, 991).

După aceea, Dhilib a căzut la pământ, leșinând. Când și-a revenit, a spus: „Nu am auzit niciodată asemenea cuvinte. Nu mă voi mai întoarce niciodată la ceea ce credeam înainte.”

C.

HADIT-URI TRANSMISE DE LA IMAMUL AL BAQIR, AL CINCILEA IMAM

DOMNUL INCOMPARABIL

Abu Basir a relatat că cineva a venit la Abu Jafar (al cincilea Imam) și l-a întrebat pe acesta: „O, Abu Jafar, spune-mi despre Domnul Tău! Când a fost El?”

Acesta a răspuns:

„Vai ție! Cu siguranță «Când a fost el?» se poate spune despre un lucru care nu era, apoi a fost. Dar Domnul meu (Binecuvântat și Preamărit fie El!) este Veșnic Viu fără să se poată spune «cum» sau «a fost». Ființa Sa (*kawn*) nu este caracterizată de «cum» (modalitate), nici de «unde». El nu a fost în ceva sau pe ceva.

El nu a creat un loc (*makan*) pentru Ființa Sa (*kan*). El nu a devenit mai puternic după ce a dat ființă lucrurilor, nici nu era mai slab înainte să creeze lucrurile. Iar El nu era cuprins de însingurare (*mustawhiș*) înainte de crearea lucrurilor. El nu seamănă cu nimic din ceea ce a fost creat. El nu era lipsit de putere asupra împărăției Sale, înainte de crearea acesteia, ca să se poată spune că va fi lipsit de suveranitate după nimicirea acesteia⁸². El rămâne

⁸² Aici apare „el” în loc de „împărăție”, dar pentru a evita ambiguitatea textului, am repetat acest substantiv. În limba arabă, pronumele masculin nu poate să se refere la substantivul feminin „putere”, cu toate

Viu fără să aibă o viață (care să fi fost creată), era un Suveran puternic înainte de a crea ceva (peste care să domnească) și rămâne un Stăpânitor atotputernic (*malik jabbar*) după ce a creat universul (*al-kawn*). Nu se poate spune despre Ființa Sa «cum» sau «unde», nici nu are vreo limită. El nu poate fi cunoscut prin ceva cu care să fie comparat. El nu îmbătrânește în decursul existenței Sale îndelungate. El nu este trăsnet de nimic. Nimic nu-L face să se înpăimânte. Dar toate sunt trăsnete de teama Lui⁸³”

„El este Viu fără să aibă viață temporală, fără să aibă o ființă (*kawn*) care să poată fi descrisă de atribute, fără să aibă o stare care să poată fi definită (*kayf mahdud*), fără o urmă care să poată fi urmărită și fără un loc asociat. El este Cel Viu care cunoaște și un Rege Veșnic. Ale Lui sunt puterea și suveranitatea.

El creează ceea ce dorește prin voia Sa (*mašiyah*). El nu este nici limitat, nici divizat în mai multe părți și El nu pierе. El a fost Cel Dintâi, fără să se poată spune «cum» și El va fi Cel din urmă, fără să se poată spune «unde». Și «*Totul este pieritor în afară de Fața Sa.*» (Coran 28: 88); «*Nu ale Lui sunt Facerea și Porunca? Binecuvântat fie Dumnezeu, Stăpânul lumilor!*» (Coran 7: 54).

Vai ție, cel care ai pus această întrebare! În ceea ce-L privește pe Domnul meu, cu adevărat închipuirea nu-L

că, dacă cineva ar studia fraza asemănătoare din acest *hadit* relatat de cel de-al șaptelea Imam, „putere” ar fi alegerea logică, în calitate de antecedent. Sensul este că, înainte de crearea universului, Dumnezeu a avut putere asupra lui, iar după ce acesta va înceta să mai existe, Dumnezeu încă va mai poseda această putere. Faptul că universul există sau nu, este irelevant pentru Dumnezeu.

⁸³ Conform Coran 52: 45, „Lasă-i până când vor întâlni Ziua în care vor fi trăsniți”.

poate cuprinde, îndoiala nu-L atinge, El nu este asuprit de nimeni, nici nu există cineva care să-I fie alăturat, fenomenele nu-L afectează, Lui nu I se cere socoteală despre ceea ce face⁸⁴, El nu revine asupra niciunui lucru⁸⁵, «*Nici picoteala, nici somnul nu-L prind vreodată!*» (Coran 2: 255). «*Ale Lui sunt cele din ceruri, cele de pe pământ, cele dintre cer și pământ și cele de sub țărână.*»“ (Coran 20: 6).”

⁸⁴ Conform Coran 21: 23, „El nu va fi întrebat de ceea ce face, însă ei vor fi întrebați.”

⁸⁵ La yaqā’ ‘ala šay’. Sensul nu este într-un totu clar. Autorul semnalează într-o notă de subsol că (p. 300) în cartea Usul min al-kafi, în textul acestui hadit apare yandam în loc de yaqā’, „El nu se căiește (regretă) de nimic”.

D.

HADIT-URI TRANSMISE DE LA JAFAR AL SADIQ, AL ȘASELEA IMAM

1. A-L VEDEA PE DUMNEZEU

Abu Basir a povestit că l-a întrebat pe Abu Abdallah: „Vorbește-mi despre Dumnezeu, Cel Puternic și Măreț. Oare credincioșii Îl vor vedea în Ziua Judecării?”

Acesta a răspuns: „Da, și L-au văzut chiar înainte de Ziua Judecării.”

Abu Basir l-a întrebat: „Când?”

Imamul a răspuns: „Când El le-a spus: *«Nu sunt eu Domnul vostru? Ei spuseră: Da, așa mărturisim!»*”⁸⁶ (Coran 7: 172).

El a rămas tăcut pentru un timp. Apoi a spus:

„Cu adevărat, credincioșii Îl văd în această lume înainte de Ziua Învierii. Nu Îl vezi acum?”

Abu Basir l-a întrebat apoi: „Să mai spun și altora asta (în afară de tine)?

El a răspuns: „Nu, pentru că dacă spui acest lucru, cel care nu cunoaște înțelesul celor spuse de tine, va tăgădui acest lucru. Apoi el va presupune că este vorba de o

⁸⁶ Acest verset vorbește despre legământul făcut de Dumnezeu cu omul înainte de crearea lumii. A se vedea S. H. Nasr, *Ideals and Realities of Islam*, London, 1966, p. 25-7.

comparație și despre necredință (*kufr*). Dar a vedea cu inima (*al-ru'yah b-il-qalb*) nu este la fel cum ai vedea cu ochii (*al-ru'yah bi-l-ayn*). Preaînalt este Dumnezeu și dincolo de ceea ce descriu cei care-L compară (*muşabbihun*) și ereficii (*mulhidun*)!"

2. NUMELE CARE POATE FI NUMIT...

S-a povestit că Abu Abdallah a zis:

„Numele lui Dumnezeu este altceva decât Dumnezeu, iar tot ceea ce poate fi numit, dându-i-se numele unui lucru (*şay'*), este creat, în afară de Dumnezeu.⁸⁷ De aceea tot ceea ce exprimă limbile și tot ceea ce lucrează mâinile este creat.⁸⁸ Dumnezeu este scopul celui care Îl numește pe Acesta ca scop al său, dar scopul stabilit (*al-mughayya*, în mintea omului) este altceva decât scopul (real).⁸⁹ Scopul posedă însușiri (*mawsuf*), iar tot ceea ce posedă însușiri a fost plăsmuit (*masnu*). Dar Plăsmuitorul (*sani*) lucrurilor nu posedă însușirile niciunei limite stabilite (*hadd musamma*).

⁸⁷ Dumnezeu este menționat adesea ca „lucru” (*şay'*) în literatura *hadit*-urilor, precum și în teologie și filosofie, dar sensul cuvântului „lucru” în limba arabă nu se limitează la ceea ce există în mod exterior, concret (fizic). Mai degrabă, el desemnează o realitate, o entitate sau o esență care se poate afla la orice nivel al existenței, de la cel mai sublim până la nivelul cel mai concret.

⁸⁸ Majlisi interpretează această expresie astfel: „... ceea ce e scris de mână” (p. 162). Nici numele rostit, nici cel scris nu este Cel Numit.

⁸⁹ Înțelesul acestei fraze este neclar în limba arabă, iar Majlisi oferă cel puțin opt interpretări posibile (p. 162-3), unele dintre acestea fiind foarte apropiate între ele; cea mai probabilă dintre acestea a fost menționată aici. Interpretarea de față este dată și de autorul cărții *al-Tawhid*, p. 58.

El nu a luat ființă, astfel ca Ființa Sa (*kaynunuh*) să poată fi cunoscută prin plăsmuirea ei (*sun*) de către altcineva în afară de El⁹⁰. El nu este determinat de o limită, pentru că aceasta ar fi altceva în afară de El. Cine înțelege acest principiu (*hukm*) nu va greși niciodată. Aceasta este doctrina autentică a Unicității (*al-tawhid al-khalis*), așadar credeți în ea, confirmați-o și înțelegeți-o bine, cu voia Puternicului și Mărețului Dumnezeu.

Cine spune că Îl cunoaște pe Dumnezeu prin intermediul vreunui vâl (*hijab*) sau al vreunei forme (*surah*), sau al vreunei înfățișări (*mithal*), Îi atribuie asociați (este politeist, *muşrik*), pentru că vâlul, înfățișarea și forma sunt altceva decât El. El este în mod absolut și este Singularul. Așadar, cum ar putea să mărturisească Unicitatea cel care spune că Îl cunoaște prin intermediul altor lucruri în afară de El? Cu siguranță, Îl cunoaște pe Dumnezeu numai Cel Care Îl cunoaște prin intermediul lui Dumnezeu (*billah*). De aceea oricine Îl cunoaște prin intermediul a altceva în afară de El, nu-L cunoaște. Dimpotrivă, el cunoaște doar ceea ce este diferit de El. Nu există nimic între Creator și ceea ce a fost creat.⁹¹

⁹⁰ Majlisi menționează că această frază a fost interpretată astfel: „Dumnezeu nu a luat ființă. Dacă ar fi fost așa, atunci ar însemna că a fost creat de altcineva, iar Ființa Sa și însușirile originii Sale ar fi cunoscute de cel care L-a făcut, prin intermediul plăsmuirii Sale, întocmai cum efectele sunt cunoscute după cauzele lor.” Dar el adaugă: „În opinia mea, înțelesul este că El nu a fost plăsmuit și de aceea El nu poate fi cunoscut prin comparația cu ceva ce a fost plăsmuit” (p. 163). Potrivit acestei interpretări, fraza ar trebui tradusă astfel: „El nu a luat ființă, astfel ca Ființa Sa să fie cunoscută prin ceva ce a fost plăsmuit.”

⁹¹ Majlisi comentează: „Între Creator și creaturile Sale nu există nimic în comun (*maddah*) sau nu există o realitate (*haqiqah*) care să le permită creaturilor să ajungă la cunoașterea Lui, ci El le-a creat din ceea ce nu exista” (p. 165). Acest pasaj poate fi interpretat în concordanță cu ceea

Dumnezeu este Creatorul lucrurilor, dar nu din ceva. El este numit prin Numele Sale, iar Numele Sale sunt diferite de El.⁹² Cel Descris (*al-mawsuf*) este diferit de ceea ce Îl descrie (*al-wasif*).

Deci cine afirmă că are credință în ceea ce nu cunoaște s-a îndepărtat de cunoaștere (*marifah*).⁹³

Un lucru creat (*makhlūq*) nu percepe nimic decât prin intermediul lui Dumnezeu: cunoașterea lui Dumnezeu este realizată numai prin intermediul lui Dumnezeu. Dar

ce s-a spus la început, anume că nu există nimic care să acționeze ca un vâl între Creator și creaturile Sale.”

⁹² Acest pasaj este menționat până aici în cartea *Usul min al-kafi*. Ediția publicată la Teheran în anul 1388/1968-9 conține o traducere în limba persană și note de subsol realizate de un binecunoscut savant (*ulama*) contemporan, Ayatollahul Muhammad Baqir Kamarai, precum și următorul comentariu (vol. I, p. 207-8): „Numele lui Dumnezeu reprezintă teofaniile Sale (*jilwah-ha*) care aruncă o rază de lumină asupra rațiunii umane (*khirad*). Pentru că ele intră în legătură cu rațiunea umană, lor li se aplică limite, mărginiri și definiții (*ghayah, nihayah, hadd*). Limita oricărei ființe se află acolo unde aceasta intră în legătură cu alte ființe. Manifestările acțiunii lui Dumnezeu (*fi'l*) și ale plămuirii (*san'ah*) creaturilor Sale devin mărginite în arhitectura ființelor contingente (*mumkinat*). În ele, raza de lumină creatoare capătă limite. De aceea se spune „existența unui om” sau „a unui înger”, sau „a pământului”, sau „a cerului” etc.

Manifestările atributelor lui Dumnezeu (*sifat*), care reprezintă principiul (*mabda'*) manifestărilor acțiunii Sale, capătă limite prin actele rațiunii și ajungem astfel să spunem „știința” lui Dumnezeu, „puterea”, „existența” Sa. În acest fel, Numele Sale sunt diferite de Esența divină, chiar și Numele Său atotcuprinzător (*jami'*), care este „Allah”, este separat de Esența Sa. Realitatea lui Dumnezeu este diferită de toate acestea.

⁹³ *Ma'rifah* (cunoașterea) în ceea ce privește perspectiva gnostică a islamului este, în esența sa, scopul străduinței religioase. A se vedea F. Schuon, *Understanding Islam*, London, 1962, capitolul 1. Așa cum se explică în nota de mai jos, înțelesul acestei fraze este că omul are credință nu în ceea ce el însuși nu cunoaște, ci în ceea ce stă la baza întregii sale cunoașteri și care este, de fapt, obiectul întregii cunoașteri. În măsura în care are cunoaștere, el posedă cunoaștere despre Dumnezeu, deși imperfectă, din moment ce nu există altă cunoaștere.

Dumnezeu este nelocuit de creaturile Sale, iar creaturile Sale sunt nelocuite de El.⁹⁴

⁹⁴ Într-o lucrare nepublicată, intitulată *Risalat al-walayah* (Tratat despre sanctitate), Allamah Tabataba'i comentează astfel acest pasaj începând cu cuvintele: „Cine afirmă că Îl cunoaște pe Dumnezeu prin intermediul unui vâl”: „Aici se face aluzie la faptul că este imposibil din punct de vedere logic ca pentru cunoașterea altui lucru în afara lui Dumnezeu să se impună necesitatea cunoașterii lui Dumnezeu Însuși. Din cauza transcendenței lui Dumnezeu, nu se poate spune că cunoașterea (Sa) este la fel cu lucrul de cunoscut, așa cum a fost explicat (anterior în tratat).

Este imposibil ca știința despre un lucru să fie aceeași cu știința despre un lucru diferit de acesta: altfel, ar însemna că cele două lucruri sunt la fel, ceea ce contrazice premisa. Deci faptul că știința despre un lucru oferă cunoașterea altui lucru necesită un anumit fel de unificare (*ittihad*) între cele două lucruri. Dar din moment ce au fost postulate ca fiind două lucruri diferite, trebuie să existe și un aspect al deosebirii dintre ele, pe lângă cel al unificării. Astfel, fiecare dintre ele cuprinde două aspecte. De vreme ce Dumnezeu (Slăvit fie El!) este Unul și pur în esență, El nu este alcătuit din ceva într-un mod în care ar putea fi cunoscut de altcineva în afară de El. Acest lucru este exprimat de cuvintele Imamului: «Nu există nimic între Creator și ceea ce a fost creat», și «Deci cine afirmă că are credință în ceea ce nu cunoaște, s-a îndepărtat de cunoaștere», care derivă din ceea ce a spus el mai devreme: «Cu siguranță, Îl cunoaște pe Dumnezeu numai cel care L-a cunoscut prin intermediul lui Dumnezeu». Cuvintele sale: «Un lucru creat (*makhlūq*) nu percepe nimic decât prin intermediul lui Dumnezeu » sunt o dovadă în acest sens, pentru că tot ceea ce este cunoscut este datorită lui Dumnezeu, Cel care «este lumina cerurilor și a pământului!» (Coran 24: 35). Așadar, cum ar putea fi cunoscute lucrurile prin alte mijloace, în afara Sa? Pentru că El susține fiecare ființă individuală (*dhat*), iar El nu este susținut de nimeni în Însăși Esența Sa (*dhat*). În același timp, cunoașterea acelor lucruri care sunt dependente în însăși esența lor rezultă din cunoașterea Ființei Independente care le susține, întrucât cunoașterea presupune în mod necesar independența obiectului cunoașterii. Astfel, cunoașterea lucrurilor care sunt dependente este o consecință a cunoașterii Celui Independent, care le conduce. Astfel este realitatea. Iar pentru a nu se imagina că această doctrină vorbește despre întrupare (*hulul*) sau despre unificare (*ittihad*) – Dumnezeu Preaînaltul este deasupra acestora – Imamul își continuă discursul spunând: «Dumnezeu este nelocuit de creaturile Sale, iar creaturile Sale sunt nelocuite de El». A spune că percepția unui lucru de către ființele create este prin intermediul lui Dumnezeu nu vine în contradicție cu începutul pasajului („Cine afirmă...”), care neagă faptul că știința despre Dumnezeu ar necesita cunoașterea altui

Când El dorește un lucru, atunci este așa cum dorește El, prin porunca Sa (*amr*) și fără vorbire (*nutq*). Slujitorii Săi nu au unde să fugă de ceea ce hotărăște El (*ma qada*) și nu pot contesta ceea ce este pe placul Său. Ei nu au nicio putere să acționeze sau să trateze ceea ce se produce în trupurile lor, create de Dumnezeu, decât prin mijloacele puse la dispoziție de Domnul lor. Așadar cine afirmă că este în stare să îndeplinească o acțiune pe care Puternicul și Mărețul Dumnezeu nu o dorește, a afirmat că voința sa (*iradah*) triumfă asupra Voinței lui Dumnezeu. «*Binecuvântat fie Dumnezeu, Stăpânul lumilor*» (Coran 7: 54).”

lucru în afară de El, deoarece cunoașterea despre care se vorbește la început este cunoașterea dobândită (*husuli*) pe calea rațiunii, iar cunoașterea despre care se vorbește la sfârșit este cunoașterea „prezentă”, imediată (*huduri*), cunoașterea directă și prescrisă de divinitate, sau gnoza).” Foaia 26 față-verso (Fotocopii ale acestei lucrări se află în posesia unor discipoli și studenți ai lui Allamah Tabataba'i și se speră ca într-o zi să fie publicată.)

E.

HADIT-URI TRANSMISE DE LA IMAMUL MUSA, AL ȘAPTELEA IMAM

PUTEREA ȘI MĂREȚIA LUI DUMNEZEU

S-a povestit că slujitorul cel drept al lui Dumnezeu, Musa ibn Jafar, a spus:

„Cu siguranță Dumnezeu (Nu există altă divinitate în afară de El!) este Cel Viu fără (să se poată spune) «cum» (*kayf*) sau «unde» (*ayn*). El nu este în ceva, nici nu este pe ceva. El nu a creat un loc (*makan*) ca locuință a splendorii Sale (*makan*).⁹⁵ Puterea Sa nu a crescut după ce a creat lucrurile.

Nimic din ceea ce a fost creat nu poate fi comparat cu El. El nu era lipsit de putere asupra împărăției Sale înainte de plăsmuirea ei, nici nu va fi lipsit de putere (asupra ei) după ce aceasta va trece.⁹⁶

⁹⁵ În cartea *Al-Tawhid* autorul explică faptul că cel de-al doilea *makan* este echivalent cu *makanah* sau *azamah*. El comentează astfel: „El nu a creat un loc pentru poziția Sa și pentru grandoarea Sa, pentru că locurile nu-L pot cuprinde” (p. 141). Majlisi preferă sensul de *kan* în loc de *makan*, așa cum apare el în unele manuscrise și în *hadit*-urile celui de-al cincilea Imam, care au fost traduse mai sus. Înțelesul ar fi atunci la fel ca în traducerea de mai sus: „El nu a creat un loc pentru Ființa Sa”.

⁹⁶ „Stăpân al Împărăției” (*malik al-mulk*) este un nume divin care apare în Coran 3: 26. Conform Coran 3: 189, „A lui Dumnezeu este împărăția cerurilor și a pământului. Dumnezeu este Atotputernic” și același sens se regăsește în multe alte versete similare.

El – Puternicul și Mărețul – este un Dumnezeu Viu fără viață temporală, Suveran înainte ca să făurească ceva, Stăpân după plăsmuirea (*inșā*) lucrurilor. Dumnezeu nu are limite (*hadd*). El nu poate fi cunoscut prin ceva care să-I semene. El nu îmbătrânește continuând să existe (*baqa*). El nu este lovit de teamă în fața nimănui, dar toate lucrurile sunt fulgerate de teamă față de El.⁹⁷

Așadar Dumnezeu este Viu fără să aibă o viață temporală, fără să aibă o Ființă care să poată fi descrisă de atribute, fără o stare care să poată fi definită, fără un spațiu marcat sau un loc fix. El este Viu în El Însuși, un Stăpân a Căruia putere nu poate fi suprimată. El creează ceea ce dorește și când dorește, prin voința și prin puterea Sa. El a fost Cel Dintâi, fără (să se poată spune) «cum» și va fi Cel din urmă, fără (să se poată spune) «unde». Și «*totul este pieritor în afară de Fața Sa.*» (Coran 28: 88). «*Nu ale lui sunt Facerea și Porunca? Binecuvântat fie Dumnezeu, Stăpânul lumilor!*» (Coran 7: 54).”

⁹⁷ Conform Coran 52: 45, „Lasă-i până când vor întâlni Ziua în care vor fi trăsniți”.

F.

HADIT-URI TRANSMISE DE LA IMAMUL ALI AL RIDA, AL OPTULEA IMAM

1. DOCTRINA UNICITĂȚII LUI DUMNEZEU

S-a relatat că atunci când Al Mamun⁹⁸ a decis ca să-l instaleze pe Imamul Al Rida ca succesor al său, i-a strâns pe cei din tribul Banu Hașim⁹⁹ le-a spus: „Într-adevăr, doresc să-l numesc pe Al Rida în această funcție după mine.”

Cei din tribul Banu Hașim l-au invidiat pe Imamul Al Rida și au spus: „Tu ai ales ca un neștiutor lipsit de discernământ să conducă califatul. Cheamă-l așadar. El va veni la noi și vei vedea cum ignoranța lui te va face să te răzgândești. Astfel, el l-a chemat, iar acesta a venit. Cei din Banu Hașim i-au spus: „O, Abul-Hasan! Urcă-te

⁹⁸ Renumitul calif abbasid, fiul lui Harun Al Rașid. Pentru a vedea contextul în care acesta a hotărât să-l desemneze ca succesor al său pe Imamul Al Rida recomandăm a se citi *Shi'ite Islam*.

⁹⁹ În general prin Banu Hașim sau „Fiii lui Hașim” se înțelege descendenții lui Hașim ibn 'Abd Manaf, străbunicul Profetului și înaintașul lui Ali și al lui Al Abbas, fratele vitreg al tatălui Profetului; de aici provine numele califatului abbasid. În timpul perioadei abbaside, acest termen îi desemna pe cei din familia Profetului dar, mai precis, așa cum este folosit și aici, desemna însăși familia abbasidă. A se vedea B. Lewis, *Hashimiyyah*, în *The Encyclopedia of Islam* (ediție nouă), vol. III, p. 265.

la amvon și ține-ne o predică prin care să-L adorăm pe Dumnezeu.”

El s-a urcat la amvon și a stat un timp îndelungat tăcut și cu capul aplecat. Apoi a fost cuprins de o înfiorare care l-a făcut să tremure, s-a ridicat drept în picioare, L-a slăvit și L-a lăudat pe Dumnezeu și s-a rugat Lui ca să-i binecuvânteze pe Profet și pe familia acestuia. Apoi a spus:

„Primul principiu al adorării lui Dumnezeu este cunoașterea Lui, baza (*asl*) cunoașterii Sale este mărturisirea Unicității Sale (*tawhid*), iar modul corect (*nizam*) de a mărturisi Unicitatea lui Dumnezeu este negarea atributelor, pentru că rațiunea ne spune că orice atribut și orice lucru care posedă un atribut (*mawsuf*) este creat. Orice lucru care posedă un atribut arată că are un Creator, Care nu este nici acel atribut, nici nu are vreun atribut. Orice atribut și orice lucru care posedă un atribut arată legătura (*iqtiran*) dintre acel atribut și lucrul căruia îi aparține atributul. Legătura este o dovadă a temporalității (*hadath*). Iar temporalitatea sa arată că nu poate fi fără de început, pentru că ceea ce este fără de început nu permite temporalitatea.

Așadar Dumnezeu nu este Cel a cărui Esență poate fi cunoscută prin comparație. Unicitatea Sa nu este mărturisită de cei care încearcă să-L măsoare. Realitatea Lui (*haqiqah*) nu este cea la care ajung cei care-I găsesc o asemănare. Nu este El cel recunoscut (*tasdiq*) de către cei care declară că El ar avea un sfârșit. Nu El este cel la care merg cei care arată înspre El. Nu El este cel la care se referă cei care-L compară cu ceva. El nu este cel în fața căruia se apleacă cei care Îl fragmentează în mai multe părți. Și nu este El cel dorit de cei care și-L închipuie prin imaginația lor.

Orice lucru care poate fi cunoscut în sine (*bi-nafsihi*) a fost plăsmuit (*masnu*)¹⁰⁰. Tot ceea ce este separat de el reprezintă un efect (*malul*). Dumnezeu poate fi dedus din ceea ce plăsmuiește El (*sun*), cunoașterea Acestuia este susținută de rațiune, iar dovada (*hujjah*) existenței Sale este așezată în natura primordială a omului (*al-fitrah*).

Acțiunea creatoare a lui Dumnezeu este un vâl între El și creaturile Sale. Separarea Lui de ele (*mubayanah*) constă în faptul că El este detașat de spațialitatea lor (localizarea lor spațială) (*ayniyyah*).¹⁰¹ Faptul că El este originea lor (*ibtida*) este o dovadă pentru ei că El nu are origine, întrucât nimic din ceea ce are o origine nu poate să creeze celelalte lucruri. Faptul că El i-a creat pe aceștia, iar ei au mijloace (pentru a îndeplini anumite lucruri) este o dovadă că El nu are mijloace (*adah*), pentru că mijloacele (uneltele) vădesc nevoia celor care le folosesc.

Așadar numele Lui sunt o expresie (*tabir*), acțiunile Lui (*afal*) sunt (o cale) pentru a-L face înțeles (*tafhim*), iar Esența Sa este Realitatea (*haqiqah*).¹⁰² Esența Sa (*kunh*)

¹⁰⁰ Majlisi oferă patru explicații posibile ale acestei fraze, cea mai simplă dintre ele fiind următoarea: orice lucru a cărui existență poate fi cunoscută în mod direct, prin simțuri, fără implicația efectelor sale, este plăsmuit (din moment ce face parte din lumea creată). (p. 233).

¹⁰¹ Oamenii nu sunt separați de Dumnezeu din cauza faptului că ei se afla într-un anumit loc, iar El în altul, ci pentru că El transcende locul și spațiul, în timp ce oamenii sunt captivi în ele. (Majlisi, p. 233).

¹⁰² Majlisi comentează: „... «Numele Lui sunt o expresie», ele nu sunt chiar Esența Sa și Atributele Sale, ci mai degrabă constituie mijloace de a exprima și de a vorbi despre Esența și despre Atributele Sale. Iar «acțiunile Lui sunt pentru a-L face înțeles», astfel ca omul să poată să-L cunoască prin intermediul lor și să deducă existența Sa, știința Sa, puterea, înțelegerea și îndurarea Sa. Iar «Esența Sa este Realitatea» se referă la o realitate transcendentă, ascunsă, la care nu se poate accede prin puterea rațiunii creaturilor.” (p. 234).

Îl separă (*tafriq*) de creație, iar deosebirea Sa (faptul că este altfel) (*ghuyur*) limitează (*tahdid*) ceea ce este diferit de El. De aceea cel care întreabă despre cum poate fi El descris nu-L cunoaște pe Dumnezeu! Cel care caută să-L cuprindă păcătuiește împotriva Sa! Cel care-și imaginează că L-a pătruns cu mintea greșește!

Oricine spune «cum?», L-a comparat (cu ceva). Oricine spune: «de ce?» a declarat că El ar avea o cauză (*talil*). Oricine spune: «când?» L-a fixat în timp (*tawqit*). Oricine spune: «în ce?», L-a mărginit (*tadmin*). Oricine spune: «până la ce?» a declarat că El ar avea o limită (*tanhiyah*). Oricine spune: «până când?», I-a atribuit un sfârșit (*taghiyah*). Oricine Îi atribuie un sfârșit, I-a asociat un sfârșit. Oricine Îi asociază un sfârșit, L-a împărțit. Oricine Îl divide în părți, L-a descris. Oricine Îl descrie a deviat de la calea cea dreaptă (*ilhad*) în ceea ce-L privește.¹⁰³

Dumnezeu nu se schimbă și nu trece prin transformările suferite de creație, întocmai cum nu devine mărginit prin delimitarea (*tahdid*) a ceea ce este limitat (*al-mah-dud*). El este Unul (*ahad*), nu în ceea ce pot numerele să explice (*tawil adad*); El este evident, dar nu pentru că ar fi imediat (pentru simțuri).¹⁰⁴ El este manifest, dar nu prin

¹⁰³ Majlisi oferă câteva interpretări pentru acest pasaj. Potrivit celei mai acceptate interpretări, „A-I asocia un sfârșit . . . înseamnă a concluziona că El este supus pieirii alături de creaturi, ceea ce ar însemna că ar fi corect să se spună că «Sfârșitul Său este înainte sau după ceva». Este ca și cum am spune că El ia parte pe deplin la natura creaturilor și, de aceea, are părți. Oricine spune aceasta, L-a descris ca pe o ființă posibilă, posedând modalitate, incapacitate și alte neajunsuri ale ființelor contingente. Iar oricine judecă în acest fel, a deviat în ceea ce privește Esența divină.” (p. 2-5).

¹⁰⁴ Începând cu această frază începe o secțiune lungă ce corespunde aproape întru totul cu *hadit*-ul Imamului Ali de mai sus. Din acest motiv,

înfățișarea Sa. El este Interior (*batin*), dar nu prin separare (*muzayalah*); El este departe (*muba'in*), dar nu în ceea ce privește distanța; El este aproape, dar nu prin apropiere; El este Subtil, dar nu în mod fizic; El este Existent, dar nu după non existență; El este Activ, dar nu prin constrângere; El este Cel care decide, dar nu prin activitatea gândirii (*jawl fikrah*); El este Cel care orânduiește (*mudabbir*), dar nu prin mișcare; El dorește, dar nu în urma unei hotărâri; El voiește (*ša'*), dar fără direcționarea atenției (*himmah*)¹⁰⁵; El cuprinde (*mudrik*), dar nu prin atingere (*majassah*); El aude, dar nu prin intermediul a ceva și vede, dar nu prin organe.

Timpul nu-L însoțește, locul nu-L îngrădește, ațipirea nu-L cuprinde, atributele nu-L delimitează, iar uneltele (*adawat*) nu-I sunt de niciun folos. Ființa Sa (*kawn*) precede timpul (*al-awqat*), existența Sa (*wujud*) precede

termenii textului original, în limba arabă, nu au fost repetați. S-ar putea să fim tentați să considerăm această corespondență ca o dovadă a faptului că atribuirea acestor cuvinte Imamului Ali Al Rida sau Imamului Ali ar fi incorectă. Dar trebuie să ne reamintim că este ceva obișnuit ca Imami să citeze pe tatăl sau pe bunicul lor, înapoi, până la Profet. Am văzut deja astfel de exemple în lanțul transmiterii unui număr de hadit-uri traduse mai sus. Mai mult decât atât, în mijlocul unui discurs, nu este nevoie ca Imamul să se oprească și să menționeze exact de unde citează, întocmai ca în cazul când aceștia citează din Coran, mai ales din moment ce majoritatea adeptilor lor cunoșteau acest lucru foarte bine. Explicația clasică pentru această repetare este rezumată de Șeikh Al Saduq (*Al Tawhid*, p. 309; a se vedea și Majlisi, p. 306): „În *hadit*-ul lui Ali există unele cuvinte pe care Imamul Rida le menționează în predica sa. Aceasta este o confirmare a ceea ce am spus despre Imami: cunoașterea fiecăruia dintre ei provine de la tatăl său, până la Profet.”

¹⁰⁵ Această frază are de fapt același înțeles cu fraza precedentă. În mod normal, când omul vrea sau dorește ceva, el are o anumită idee sau un scop pe care se străduiește să-l îndeplinească, folosindu-se de hotărâre și de sârguință. Dar în cazul lui Dumnezeu, „Porunca Sa, când voiește un lucru, este în a spune: «Fii!» și el este.” (Coran 36: 82).

non existența, iar veșnicia sa precede (*azal*) orice început (*al-ibtida'*).

Prin faptul că a dat simțuri organelor (de simț) se poate cunoaște că El nu posedă organe de simț. Prin faptul că a dat substanță materiei se poate cunoaște că El nu are substanță. Prin faptul că a creat antagonismul dintre lucrurile care se opun se poate cunoaște că El nu are niciun adversar. Prin faptul că El a creat alăturarea dintre lucruri, se poate cunoaște că El nu are pe nimeni alăturat Lui. El a creat opoziția dintre întuneric și lumină, dintre obscuritate și claritate, dintre ceea ce este lichid și ceea ce este solid, dintre căldură și răcoare. El îmbină acele lucruri care sunt potrivnice unul altuia și le desparte pe cele care sunt apropiate. Acestea dovedesc existența Celui care le-a separat, chiar prin despărțirea lor, și dovedesc existența Celui care le-a combinat, chiar prin alăturarea lor. Acesta este înțelesul cuvintelor Sale (Măreț și Maiestuos este El!): *«Din fiecă lucră am creat o pereche. Poate vă veți aminti!»* (Coran 51: 49)."

„Așadar prin ele El a separat «înainte» de «după» ca să se poată ști că El nu are un «înainte» sau un «după». Ele dovedesc prin dispozițiile lor că Cel Care le-a înzestrat cu o anumită înclinație nu are nici o înclinație. Ele dovedesc prin disparitatea lor (*tafawut*) că Cel care le-a creat nu are nici un fel de disparitate. Ele arată prin dependența lor față de timp că Cel care le-a supus timpului nu este, El Însuși, dependent de acesta.

El le-a ascuns pe unele dintre ele de celelalte, pentru a se putea cunoaște că nu există nici un vâl între El și ele în afară de ele. Lui Îi aparține suveranitatea (*al-rububiy-yah*) chiar și atunci când nu există nimic peste care El să

fie Suveran, Lui Îi aparține bunătatea (*al-ilahiyyah*) chiar și atunci când nu există nimeni față de care să-Și manifeste bunătatea, Lui Îi aparține cunoașterea, chiar și atunci când nu există nimic care să poată fi cunoscut, Lui Îi aparține calitatea de Creator (*khaliq*) chiar și când nu există nimic care să fi fost creat (*makhluq*) și calitatea auzului, când nu există nimic care să poată fi auzit. Nu pentru că El a creat merită să I se atribuie cuvântul Creator și nu pentru că a dat viață creaturilor merită să I se atribuie cuvântul Făuritor.

Și cum să nu fie așa? Pentru că *mudh* («de atunci») nu-L ascunde, *qad*¹⁰⁶ («deja») nu-L aduce aproape, *la'alla* («poate») nu-L acoperă, *mata* («când») nu-L limitează în timp, *hin* («în momentul») nu-L conține și *ma* («cu») nu-L asociază cu ceva.¹⁰⁷

Uneltele (*adawat*) se mărginesc doar pe ele însele, iar mijloacele (*alah*) trimit doar la cele asemenea lor.¹⁰⁸

¹⁰⁶ *Qad* nu poate fi tradus adesea în limba engleză. Acest cuvânt indică terminarea unei acțiuni în momentul vorbirii și, de aceea, așa cum arată Majlisi, care-i citează pe gramaticienii clasici, este folosit pentru a „apropia trecutul de prezent.” (p. 242).

¹⁰⁷ Majlisi explică faptul că nici unul dintre aceste cuvinte nu se poate raporta la Dumnezeu, din moment ce fiecare dintre ele implică o limitare temporală sau o mărginire de altă natură, pentru că Dumnezeu transcende timpul și cunoaște toate lucrurile din veșnicie. Astfel, „de atunci” indică un anumit moment de început în timp, iar dacă acesta ar fi aplicat lui Dumnezeu, ar arăta că ceea ce a existat înainte de acel moment a fost ascuns de Dumnezeu. El nu are îndoieli în ceea ce privește viitorul, astfel că „poate” nu I se poate aplica Lui. (p. 241-2).

¹⁰⁸ Majlisi remarcă faptul că „uneltele și mijloacele... sau organele fizice și facultățile trupesti... fac aluzie la existența unei corporalități asemenea lor... S-ar putea ca prin « unelte » să se înțeleagă cuvintele care sunt respinse în secțiunea anterioară, iar ca acest pasaj să fie înțeles ca o explicație a acesteia.” (p. 242).

Activitățile lor se găsesc numai în lucruri.¹⁰⁹ *Mudh* împiedică lucrurile ca să fie eterne (*qidmah*), *qad* le îndepărtează de veșnicie (de lipsa unui început), iar *lawla* («numai dacă») le îndepărtează de perfecțiune (*al-takmilah*).¹¹⁰ Lucrurile se separă și dovedesc existența Celui care le-a separat. Ele devin diferențiate și dovedesc existența Celui care le-a diferențiat (*muba'in*).

Prin ele, Cel care le-a plăsmuit Se manifestă pe Sine rațiunii (umane). Prin aceste puteri ale rațiunii¹¹¹ El devine ascuns vederii, la ele apelează imaginația pentru a decide¹¹², ele dau formă numai celor diferite de El, de ele este suspendată dovada și prin ele El le face cunoscută recunoașterea (*al-iqrar*).¹¹³

¹⁰⁹ „Activitățile și rezultatul folosirii acestor unelte se găsesc în creaturi, nu în Dumnezeu.” (Majlisi, p. 242).

¹¹⁰ „Întrucât cuvintele: *mudh*, *qad* și *lawla* sunt atribuite uneltelor, ni se indică faptul că uneltele nu sunt nici lipsite de un început, nici eterne, nici perfecte. De aceea uneltele nu pot delimita sau nu pot face aluzie la El pentru că, din cauza temporalității și a imperfecțiunii lor, ele sunt departe de a fi egale cu (Dumnezeu) Perfectul, Absolutul, Eternul și cu Esența Sa ... Aceasta este pentru că *mudh* se referă la un început în timp . . . *qad* apropie trecutul de prezent . . . iar *lawla* se folosește pentru a vorbi despre ceea ce ar fi fost bine . . . de exemplu: «Ce bine ar fi fost numai dacă ar fi fost așa și pe dincolo» . . . și arată astfel imperfecțiunea situației, fiind o piedică în calea perfecțiunii absolute.” (Majlisi, p. 243).

¹¹¹ Aici în textul original apare „prin ele”, iar Majlisi demonstrează într-un pasaj lung (p. 242-3) că acest pronume se referă mai degrabă la „puterile rațiunii” și nu la „unelte”, deși într-un fragment asemănător din *Nahj al-balaghah* se referă la cele din urmă.

¹¹² „El devine ascuns vederii prin puterea rațiunii, pentru că ea este cea care gândește că este imposibil a-L vedea pe El, iar imaginația face apel la puterea rațiunii când închipuirile ei diferă între ele.” (Majlisi, p. 244).

¹¹³ „Dovezile provin din puterile rațiunii și, prin aceste puteri, Dumnezeu face cunoscut rațiunii sau celui care o posedă recunoașterea Sa.” (Majlisi, p. 244).

Confirmarea (*tasdiq*) existenței lui Dumnezeu este grăbită de puterea rațiunii, iar credința (*iman*) în El ajunge la desăvârșire prin recunoașterea Lui. Nu există religiozitate (*diyanah*) decât după ce există cunoaștere (*marifah*), nu există cunoaștere decât prin sinceritate (*ikhlas*) și nu există sinceritate acolo unde există comparație.¹¹⁴ Nu există negare (*nafy*) a comparației dacă există confirmarea (*ithbat*) atributelor.¹¹⁵

Așadar nimic din creație nu se găsește în Creatorul ei. Tot ceea ce este posibil în ce privește creația este imposibil în cazul Plăsmuitorului ei. Mișcarea (*harakah*) și liniștea (*sukun*) nu-L afectează. Cum s-ar putea ca ceea ce a realizat El în alții să aibă vreun efect asupra Sa sau ceea ce a creat să reapară în El? Atunci Esența Sa ar fi disparată, Ființa Sa ar fi divizată, iar veșnicia i-ar fi interzisă (*mana*). Și cum să nu aibă Creatorul un înțeles diferit de cel al creației?

Dacă ceva L-ar limita din spate, atunci ceva L-ar limita și în față. Dacă perfecțiunea (*tamam*) L-ar putea cerceta pe El, înseamnă că imperfecțiunea L-ar cuprinde. Cum se poate ca ceva ce nu transcende (*imtina*) temporalitatea să

¹¹⁴ „Sinceritatea reprezintă purificarea cunoașterii despre El de tot ceea ce nu este conform Esenței Sale sacre, precum ar fi materialitatea, accidentalul, attributele externe (*al-sifat al-za'idah*) și fenomenele temporale. Ar fi artificial și forțat să spunem că aici Imamul s-ar referi la sinceritatea devoțiunii (*takalluf*).” (Majlisi, p. 244) În Coran, capitolul intitulat Sinceritatea (*Al-ikhlas*) se mai numește și Mărturisirea Unicității (*Al-tawhid*), iar înțelesul sincerității este, în islam, legat de doctrina corectă a Unicității divine, în ceea ce privește negarea oricărui tip de asociere (*şirk*). Înțelesul termenului „sinceritate” este discutat în modul cel mai profund probabil în scrierile sufite, unde înseamnă negarea totală a sinelui. A se vedea F. Schuon, *Understanding Islam*, p. 140, 155-6.

¹¹⁵ „Oricine afirmă că El posedă attribute externe nu neagă înțelegerea lui Dumnezeu bazată pe comparație.” (Majlisi, p. 244).

merite Numele de „Fără început”? Cum se poate ca ceva ce nu transcende creația (*inșā'*) să genereze lucrurile acestei lumi? Dacă ar apărea în El un semn că ar fi fost creat (*al-masnu*), El ar deveni o dovadă (*dalil*) după ce va fi fost cel dovedit (*madlul alayh*).¹¹⁶

Nu există argumente raportat la opiniile absurde (precum cea de mai sus), nici nu există vreun răspuns când se pun astfel de întrebări, iar El nu este slăvit prin aceasta,¹¹⁷ nici nu există ceva care să-L poată deosebi de creație, cu excepția cazului în care Eternul nu admite dualitatea, nici Veșnicul (Cel fără de început) nu admite un început.¹¹⁸

¹¹⁶ Dacă aceste evenimente temporale și dacă aceste schimbări l-ar fi atribuite Lui, acestea ar indica faptul că El a fost creat, iar El ar deveni astfel dovada existenței unui alt Creator, întocmai cum ființele contingente sunt mărturii ale existenței unei Ființe Necesare. (Majlisi, p. 246).

¹¹⁷ „Argumentele absurde care ar dovedi temporalitatea Lui sau faptul că ar poseda atribute externe sunt lipsite de substanță și nu există răspunsuri la astfel de argumente, tocmai din cauza absurdității lor evidente. Prin afirmarea unor astfel de lucruri El nu este glorificat, ci, mai degrabă, l se atribuie imperfecțiunea.” (Majlisi, p. 246).

¹¹⁸ Potrivit lui Majlisi, acest lucru înseamnă că nu este nimic greșit în a-L diferenția pe Dumnezeu de creația Sa, cu excepția cazului în care am considera că perfecțiunea – faptul că El este dincolo de orice dualitate și dincolo de orice început – ar fi un defect. El citează următorul vers dintr-o poezie, ca exemplu al unui astfel de mod de exprimare: „Ei nu au nici o greșală în afară de faptul că săbiile lor / Poartă urmele tăierii oștirilor vrăjmașe”.

Adică singurul lor „defect” este o perfecțiune.” (p. 246). O altă interpretare posibilă a acestui pasaj, care este oricum, îndoielnică din cauza contextului și a formei acestui *hadit*, cât și a altor *hadit*-uri aparținând Imamilor, ar fi aceea că există întotdeauna un anumit caracter provizoriu al diferențierii lui Dumnezeu de creația Sa, întrucât această diferențiere implică un anumit fel de dualitate fundamentală, pe care – așa cum se spune în mărturisirea de credință *Șahadah: la ilaha illallah* – Dumnezeu o transcende. Lumea nu poate exista în mod „independent” de Dumnezeu, altfel ar fi vorba despre o altă divinitate. Dacă Dumnezeu este Unul, atunci lumea nu poate fi altceva în afara Lui. Categorie, El este altceva decât lumea, așa cum acest *hadit* și toate celelalte *hadit*-uri citate din *Bihar*

Nu există altă divinitate în afară de Dumnezeu, Preaînaltul, Preamăritul. Cei care I-au atribuit vreun egal sunt mincinoși. Ei au alunecat într-o rătăcire gravă și au suferit o mare pierdere. Dumnezeu să-i binecuvânteze pe Muhammad și pe familia sa curată!”¹¹⁹

2. VĂLUL

Muhammad ibn Abdallah Al Khurasani, slujitorul Imamului Al Rida, a relatat că un bărbat dintre cei necredincioși (*zanadiqah*)¹²⁰ a venit la Imam în timp ce acesta se afla împreună cu mai mulți oameni. Imamul Abul-Hasan i-a spus:

„Înțelege că, dacă punctul tău de vedere ar fi modul corect de a gândi – dar nu este – atunci am fi la fel? Toate rugăciunile noastre, tot postul, toate milosteniile și mărturisirea convingerilor noastre nu ne vor dăuna nouă cu nimic.”

Necredinciosul a rămas tăcut. Apoi Imamul Abul Hasan a spus: „Dacă modul corect de a gândi este punctul nostru de vedere – și este – atunci nu vei fi tu cel care va pieri, iar noi vom fi cei salvați?”

Acesta a răspuns: „Îndurarea lui Dumnezeu fie asupra ta! Atunci, spune-mi cum este El și unde este El?”

al-anwar accentuează atât de puternic. A se vedea F. Schuon, *Understanding Islam*, p. 17-18 și 125-6.

¹¹⁹ Conform unor pasaje coranice precum: „Dumnezeu nu iartă să I se facă alăturare... Cel care îl ia pe diavol stăpân, în locul lui Dumnezeu, va fi pierdut, fără de nădejde.” (Coran 4: 116-119).

¹²⁰ *Zanadiqah* (singular: *zindiq*) sunt identificați, îndeosebi în istoria islamului, cu maniheii, dar cuvântul este folosit și într-un sens mai general, ca în cazul de față, pentru a desemna un necredincios sau un eretic.

Imamul Abul Hasan a răspuns:

„Vai ție! Cu siguranță concepția adoptată de tine este greșită! El l-a creat pe «unde» și El exista când încă nu exista vreun «unde» și El este Cel care l-a plăsmuit pe «cum», iar El exista când încă nu era nici un «cum». Așadar El nu poate fi cunoscut prin intermediul «modalității» sau al «spațiului» sau prin vreo formă a percepției senzoriale, nici nu poate fi măsurat cu nimic.”

Bărbatul i-a spus: „Deci El este cu siguranță nimicul (*la şay'*), dacă nu poate fi perceput de nici unul dintre simțuri.”

Imamul Abul Hasan a spus:

„Vai ție! Când simțurile tale nu reușesc să-L perceapă, tu Îi tăgăduiești Suveranitatea. Dar când simțurile noastre nu reușesc să-L perceapă, noi știm cu certitudine că El este Domnul nostru și că El este diferit de alte lucruri (*şay' bi-khilaf al-aşa*).”

Bărbatul a spus: „Atunci spune-mi când a fost El?”

Imamul Abul Hasan i-a răspuns:

„Spune când NU a existat El, iar apoi îți voi spune eu CÂND a existat.”¹²¹

¹²¹ Majlisi comentează întrebarea necredinciosului și răspunsul Imamului în felul următor (p. 38): „Înțelesul evident este că el întreabă despre începutul ființei și existenței lui Dumnezeu. Dar este posibil ca întrebarea să se refere la raportul dintre existența Sa și timp. Potrivit primei posibilități de a înțelege această întrebare, esența răspunsului este că începutul în timp ține de ceea ce este temporal, de ceea ce nu a existat, iar apoi a luat ființă. Dar în ceea ce-L privește pe Dumnezeu, nonexistența este imposibilă (așadar El nu poate avea un început în timp). Potrivit celei de-a doua posibilități de a înțelege acest pasaj, sensul ar fi acela că ceea ce există în timp este supus transformărilor în esență și în atribute, întrucât timpul este legătura dintre ceea ce se schimbă (*al-mutaghayyir*) raportat la schimbare. Așadar, la un anumit moment în timp, el se află într-o stare în care nu se afla în alt moment al timpului. Însă Dumnezeu transcende prin Esența și prin atributele Sale schimbările.

Atunci bărbatul a spus: „Care este dovada (existenței) Lui?”

Imamul Abul Hasan a spus:

„Cu siguranță, când îmi contemplu trupul și observ că îmi este cu neputință să-i măresc sau să-i micșorez mărimea și înălțimea sau să țin la distanță ceea ce este nedorit, sau să-i aduc foloase, atunci știu că această construcție are un Plăsmuitor și Îl recunosc (*iqrar*) pe El, chiar dacă ceea ce am văzut privitor la rotația corpurilor cerești prin puterea Sa, la formarea norilor¹²², la rânduirea vânturilor¹²³, la mișcarea soarelui, a lunii și a stelelor și la alte lucruri (*ayat*) minunate și create în mod desăvârșit, mă făcuse deja să cunosc că pentru toate acestea există cineva care le hotărăște (*muqaddir*) și care le generează (*munși*).”

Bărbatul a spus: „Atunci de ce S-a ascuns pe Sine de privirea oamenilor?”

Imamul Abul Hasan a răspuns:

„Cu siguranță, vălul acoperă creaturile din pricina mulțimii păcatelor lor. Iar în ceea ce-L privește pe El, nici o taină nu este ascunsă de El, nici în timpul zilei, nici în timpul nopții.”¹²⁴

¹²² Conform Coran 13: 12: „El este Cel ce vă face să vedeți fulgerul, spaimă și nădejde, și tot El dă la iveală norii grei.”

¹²³ Conform Coran 2: 164: „În zidirea cerurilor și a pământului, în deosebirea dintre noapte și zi, în corabia ce plutește pe mări cărând cele de trebuință oamenilor, în apa pe care Dumnezeu o trimite din cer și cu care dă viață pământului, după moartea sa, și răspândește pe el dobitoace de tot soiul, în rânduirea vânturilor și a norilor supuși între cer și pământ sunt tot atâtea semne pentru un popor ce-ar putea pricepe!”

¹²⁴ El nu este acoperit de nici un vâl, întrucât El vede toate lucrurile. Oamenii sunt cei care s-au acoperit cu un vâl.

Bărbatul a întrebat: „Atunci de ce văzul nu Îl poate percepe?”

Imamul Abul Hasan a răspuns:

„Din cauza diferenței dintre El și creaturile Sale care pot fi percepute prin privirea ochilor, a lor sau a altora. El este mai Măreț decât ceea ce poate percepe privirea sau decât ceea ce poate cuprinde imaginația, sau decât ceea ce poate să contureze puterea rațiunii.”

Bărbatul a spus: „Atunci definește-mi limitele (*hadd*) Sale.”

Imamul a răspuns: „El nu are limite.”

Bărbatul a întrebat: „De ce?”

Imamul a răspuns: „Pentru că orice lucru limitat (*mak-dud*) sfârșește la o anumită limită. Dacă mărginirea (*tahdid*) este posibilă, atunci și creșterea este posibilă. Dacă dezvoltarea este posibilă, atunci și descreșterea este posibilă. Așadar El este nelimitat. El nici nu crește, nici nu descrește, nici nu poate fi divizat sau imaginat.”

Bărbatul a zis: „Ce înțelegeți atunci când spui că El este Cel Subtil, că este Cel care aude, Cel care vede, Cel care cunoaște, Cel Înțelept.¹²⁵ Poate El să fie Cel care aude, dar

¹²⁵ Toate acestea sunt nume ale lui Dumnezeu care apar în Coran. Trebuie să menționăm totuși că mai ales numele Latif („Cel Subtil”) este dificil de redat în limba engleză într-un mod în care să poată pune în valoare toate sensurile sale, lucru care va fi vizibil în acest pasaj. Cu toate acestea ni s-a părut mai potrivit să menținem același cuvânt în limba engleză decât să încercăm să-l schimbăm de fiecare dată în funcție de context, pentru a nu pierde din vedere ceea ce vrea să spună Imamul. Într-un alt *hadit*, Imamul Rida explică înțelesul numelui divin Al Latif în felul următor: „Dumnezeu este Latif, nu pentru că ar fi de dimensiuni reduse, firav sau mărunț, ci pentru că El pătrunde lucrurile și nu poate fi înțeles ... Dumnezeu este prea subtil pentru a fi prins într-o definiție sau limitat de o descriere, în timp ce pentru noi, «subtilitatea» (caracterul de a fi insesizabil) înseamnă micimea dimensiunilor și a cantității.” (*Al Tawhid*, p. 189).

fără urechi, Cel care vede, dar fără ochi, Cel Subtil, dar fără să lucreze cu mâinile și Cel Înțelept, dar fără îndemănare (*sanah*)?”¹²⁶

Imamul Abul Hasan a spus:

„Cu siguranță că cineva dintre noi este subtil potrivit îndemănării și măiestriei sale. Nu l-ai văzut pe cel care ia asupra sa o anumită sarcină și care, fiind subtil în felul în care o îndeplinește, este numit «subtil»? Atunci cum să nu se poată spune despre Mărețul Creator că e Cel Subtil, când acesta făurește o creație subtilă și impunătoare¹²⁷, dă suflet fiecărei creaturi vii, creează pe fiecare diferit de cei din aceeași categorie și nici unul nu se aseamănă cu altul? Fiecare posedă în structura sa marca subtilului de la Creatorul Cel Subtil și Cunoscător.

Apoi privim la arbori și la lucrurile gingașe cu care sunt încărcăți ei, fie că acestea sunt comestibile sau nu și spunem: «Într-adevăr Creatorul nostru este Cel Subtil, dar nu se compară cu subtilitatea manifestată de creaturile Sale în realizările lor.» Și spunem: «Cu siguranță El este Cel care aude, întrucât sunetele creaturilor Lui, dintre pământ și Tron, nu sunt ascunse de El, de la cele cât un fir de praf, până la cele mai mari de atât, de pe uscat și din oceane. Iar cuvintele lor nu sunt înțelese greșit de El.» Și mai spunem: «Cu siguranță El este Cel care aude, dar nu prin intermediul urechilor.»

Apoi mai spunem: «Cu siguranță El este Cel care vede, dar nu prin intermediul ochilor, întrucât El vede urma

¹²⁶ „Înțelepciunea” (*al-hikmah*) este definită ca fiind „știința care pune fiecare lucru la locul său” și de aceea implică practică și „măiestrie”.

¹²⁷ Aici „subtil” și „impunător”, *latif* și *jalil*, sunt menționate ca atribute contrastante, referindu-se la ceva foarte mic și, respectiv, la ceva foarte mare.

unui strop negru, într-o noapte întunecată, pe o piatră neagră.¹²⁸ El vede calea unei furnici în întunericul smolit al nopții. El vede ceea ce e dăunător pentru ea și ceea ce e binefăcător și rezultatul conviețuirii ei și larvele și urmașii ei.» Și pornind de la aceasta spunem: «Cu siguranță El este Cel care vede, dar nu cu o vedere asemănătoare creaturilor Lui.»“

Bărbatul nu a plecat înainte de a îmbrățișa islamul. Imamul a mai spus și alte lucruri.

¹²⁸ Conform Coran 6: 59: „El are cheile Tainei pe care nu o cunoaște nimeni afară de El. El cunoaște ceea ce este pe uscat și în mare. Nici o frunză nu pică fără ca El să o știe. Nu este nici măcar un grăunte în întunecimile pământului, nici nimic, fie verde, fie uscat, care să nu fie amintit într-o Carte deslușită.”

PARTEA A DOUA

GUVERNAREA SOCIETĂȚII

Notă introductivă

Mărturisirea Unicității lui Dumnezeu și acceptarea lui Muhammad ca Profet al Său implică o multitudine de consecințe. Dacă Coranul este Cuvântul lui Dumnezeu, iar Muhammad este Profetul Său ales, care „*nu vorbește din patimă*” (Coran 53: 3), atunci învățăturile lor trebuie urmate. Confrunțați cu aceste realități ale credinței lor, musulmanii au dezvoltat o știință complicată a Legii Divine, *Șari'ah*, o știință care cuprinde fiecare dimensiune a conduitei umane, inclusiv cea politică.

Una dintre primele și cele mai bune expuneri ale recomandărilor explicite și implicite ale islamului cu privire la guvern și rolul acestuia în societate este reprezentată de sfaturile lui Ali pentru Malik ibn Al Harith Al Nakha'i, supranumit și Al Aștar („cel cu genele lipsă”) din cauza unei răni suferite într-o bătălie. El a fost unul dintre cei mai de seamă luptători musulmani din primii ani ai răspândirii islamului și unul dintre susținătorii devotați ai lui Ali. El a fost cel care l-a sfătuit pe Ali să nu încheie un armistițiu cu Mu'awiyah în timpul bătăliei de la Siffin și a fost otrăvit pe drumul către Egipt, spre care se îndrepta pentru a prelua funcția de guvernator al acestei țări, în anul 37/658 sau 38/659, la scurt timp după ce Ali a devenit calif, după asasinarea lui Uthman.¹

¹ A se vedea articolul „Al Ashtar” din noua *Encyclopedia of Islam*.

Dat fiind că aceste recomandări ale lui Ali fac parte din cartea sa *Calea vorbirii alese* (*Nahj al-balaghah*), ele au fost comentate de peste o sută de exegeți. Am utilizat cu precădere două dintre cele mai cunoscute comentarii. Primul este cel al lui Ibn Abi-l-Hadid (d. 655/1257), un cărturar de la curtea abbasidă din Bagdad. Exegeza sa este una dintre cele mai timpurii; datorită meticulozității și a exactității sale, ea constituie baza comentariilor de mai târziu. Al doilea comentariu este cel al lui Ibn Maytham al-Bahrani, un savant și teolog šiit renumit care a murit în anul 679/1282-3. În plus, m-am folosit de explicațiile reformatorului din secolul al nouăsprezecelea, Muhammad „Abduh (d. 1905), și de alte două comentarii din epoca modernă, care au fost menționate în note.

SFATURILE LUI ALI PENTRU MALIK AL AŞTAR

Ali a scris aceste indicații pentru Al Aştar Al Nakha'i când l-a numit pe acesta drept guvernator al Egiptului și al provinciilor sale, în vremea în care domnia lui Muhammad ibn Abi Bakr trecea printr-o perioadă tulbure. Acestea reprezintă cel mai vast set de îndrumări din *Nahjal-balaghah* (*Calea vorbirii alese*). Dintre toate scrisorile sale, aceasta excelează.

PARTEA I: INTRODUCEREA²

„În numele lui Dumnezeu cel Milostiv, Îndurător!

Aceasta este ceea ce Ali, robul lui Dumnezeu și Emirul drept-credincioșilor, i-a încredințat lui Malik ibn Al Harith Al Aştar, în recomandările sale, când l-a numit guvernator al Egiptului, pentru a strânge taxele pământului,³ pentru a lupta împotriva vrăjmașilor săi, pentru a îmbunătăți condiția oamenilor și pentru a aduce prosperitate în ținuturile sale.

² Diviziunea în părți, cât și titlurile părților a doua, a treia și a patra au fost luate din comentariul lui Ibn Maytham.

³ Taxa pe pământ (*kharaj*) era colectată în funcție de productivitatea pământului. A se vedea *Encyclopedia of Islam* (ediție nouă), vol. 3, p. 1030-56.

El l-a îndemnat să se teamă de Dumnezeu, să prefere ascultarea de El (mai mult decât orice altceva) și să urmeze ceea ce a poruncit El în Cartea Sa – atât acțiunile pe care le-a hotărât ca fiind obligatorii, cât și cele pe care le-a recomandat⁴ – pentru că nimeni nu poate dobândi fericirea decât cel care urmează poruncile Sale și nimeni nu este doborât de ticăloșie în afară de cel care le tăgăduiește și le ignoră.

El l-a îndemnat să-L ajute pe Dumnezeu (Slavă Lui!) cu inima sa, cu brațele sale și cu limba sa⁵, pentru că El (Măreț Îi este numele!) a făgăduit că-l va ajuta pe cel care-L adoră.⁶

Și el l-a mai îndemnat să-și înfrângă patimile sufletului său și să-și înfrâneze îndărătnicia, pentru că sufletul îndeamnă la rele, cu excepția cazului în care Dumnezeu Își arată îndurarea.”⁷

⁴ *Fara'id wa sunan*. Primele se referă adesea la acele acțiuni care sunt poruncite de Dumnezeu – precum cele cinci rugăciuni zilnice, postul în timpul lunii Ramadan etc; ele contrastează cu *sunan*, care înseamnă poruncile Profetului și care se împart în poruncile pe care le-a dat verbal, (*qawl*), acțiunile îndeplinite de el (*fi'l*) și acțiunile pe care le-a permis altora să le facă fără să-i critice sau să se împotrivească (*iqrar*). Cu toate acestea aici, din moment ce se spune că ambele feluri de acțiuni sunt menționate în Coran, sensul este așa cum a fost tradus.

⁵ „Cu inima sa”, adică prin credința neclintită; „cu brațele sale”, adică prin lupta sfântă și prin străduința pe calea Lui; „cu limba sa”, adică rostind adevărul, poruncind ceea ce este bine și interzicând ceea ce este rău” (*Ibn Abi-l-Hadid*, vol. 17, p. 31).

⁶ Conform Coran 47: 7: „O, voi cei ce credeți! Dacă voi Îl ajutați pe Dumnezeu, El vă va ajuta și vă va întări picioarele.” și alte versete similare, precum 22: 40: „Dumnezeu îl ajută pe cel care Îl ajută.”

⁷ Citare aproximativă din Coran 12: 53: „... căci sufletul este cel care atâță spre rău, însă Domnul meu va avea milă de mine.”

PARTEA A II-A: SFATURI ȘI ÎNDRUMĂRI
REFERITOARE LA O GUVERNARE CORECTĂ

„Să știi, o, Malik, că te trimit pe un meleag unde au existat, înainte de tine, atât guvernări drepte, cât și nedrepte. Oamenii vor analiza guvernarea ta în același mod în care obișnuiai să privești și tu guvernările de dinaintea ta. Vor vorbi despre tine așa cum obișnuiai să vorbești și tu despre acei conducători. Iar cei dreپți sunt cunoscuți numai după cuvintele pe care Dumnezeu le pune în gura slujitorilor Săi.

Așadar, cea mai dragă comoară să-ți fie comoara acțiunilor corecte. Stăpânește-ți poftele și înfrânează-ți sufletul de la ceea ce nu este legitim pentru tine, întrucât înfrânarea sufletului înseamnă ca acesta să fie nepărtinitor, atât față de ceea ce-i place, cât și față de ceea ce nu-i place.

Umple-ți inima cu îndurare, cu iubire și cu bunătate față de supușii tăi. Nu fi în fața lor precum un animal lacom, socotindu-i pe aceștia o pradă ușoară, pentru că ei sunt de două feluri: fie sunt frații tăi întru religie, fie sunt egalii tăi întru creație. Ei pot cădea în greșeală fără să vrea, sunt biruiți de slăbiciuni, ei săvârșesc fapte rele atât în mod intenționat, cât și din greșeală. Așadar, arată-ți îndurarea față de ei și iartă-i, în aceeași măsură în care nădăjduiești și tu că Dumnezeu îți va arăta îndurarea și iertarea Sa. Căci tu ești deasupra lor, iar cel care te-a numit pe tine este deasupra ta, iar Dumnezeu este deasupra celui ce te-a ales pe tine.

Dumnezeu dorește de la tine împlinirea nevoilor și trebuințelor lor și El te încearcă prin ei.

Nu porni la luptă împotriva lui Dumnezeu⁸, pentru că tu nu ai nicio putere împotriva mâniei Lui, nici nu te poți lipsi de îndurarea și iertarea Sa. Niciodată să nu regreti că ai iertat pe cineva, niciodată să nu te bucuri când pedepsești pe cineva și niciodată să nu acționezi în grabă, mânat de impulsuri, dacă poți găsi o cale mai bună de a acționa. Niciodată să nu spui: «Mi s-a dat autoritatea, poruncesc și sunt ascultat», întrucât, cu siguranță, aceasta va duce la stricăciunea inimii, slăbirea religiei și schimbarea destinului. Dacă autoritatea pe care o deții dă naștere la mândrie și trufie în sufletul tău, atunci să cugeți la imensitatea suveranității lui Dumnezeu și la puterea pe care o deține El asupra ta și față de care tu nu ai niciun fel de control.

Acest lucru îți va slăbi îndărătnicia, îți va înfrâna pornirile violente și-ți va reda judecata care te părăsise. Ai grijă să nu concurezi cu Dumnezeu în măreția Sa și să nu te socotești asemenea Lui în lucrurile în care numai El deține puterea, pentru că Dumnezeu îi smerește pe toți tiranii și îi umilește pe toți cei trufași.

Să veghezi ca să se facă dreptate față de Dumnezeu⁹ și ca să se facă dreptate față de oameni, de către tine, de către familia ta și de către cei pe care-i preferi dintre supușii tăi. Căci, de nu vei face întocmai, înseamnă că acționezi în mod nedrept. Iar în ce-l privește pe cel care-i nedreptățește pe supușii lui Dumnezeu, Dumnezeu va fi potrivnicul său, ca să nu mai vorbim de slujitorii lui Dumnezeu. Dumne-

⁸ „Nu l te împotrivi Lui prin neascultarea ta.” (Ibn Abil-Hadid, vol. 17, p. 33)

⁹ „Să îndeplinești îndatoririle religioase pe care El le-a făcut obligatorii și să-ți urmezi inteligența și tradiția (profetică).” (Ibn Abi-l-Hadid, vol. 17, p. 35).

zeu face ca argumentul celui care se luptă cu El să fie nul și fără valoare. O asemenea persoană va fi dușmanul lui Dumnezeu până ce încetează sau până se căiește. Nimic nu atrage mai mult îndepărtarea binecuvântării lui Dumnezeu și sporirea mâniei Sale decât stăruința în săvârșirea faptelor rele, pentru că Dumnezeu ascultă chemarea celor asupriți și îi urmărește întotdeauna pe cei ce săvârșesc răutăți.¹⁰

Cele mai dragi fapte să-ți fie cele în care precumpănește corectitudinea¹¹, cele mai pline de dreptate și cele mai satisfăcătoare pentru supușii tăi. Căci nemulțumirea oamenilor de rând face ca satisfacția celor favorizați să fie lipsită de valoare, iar nemulțumirea celor favorizați este alinată atunci când poporul este mulțumit.

Mai mult decât atât, niciunul dintre supuși nu constituie o povară mai mare pentru conducător în vreme de pace și nu este de mai puțin folos în timpul încercărilor decât cei care sunt favorizați de acesta. Niciunul nu este mai scârbit de dreptate, mai insistent și mai supărător în ceea ce privește pretențiile sale, mai puțin recunoscător când i se oferă, mai puțin dispus să-l ierte pe stăpân când el nu-i oferă ajutorul său și mai nerăbdător în fața greutăților vremii decât cel favorizat de el. Dar sprijinul religiei, solidaritatea musulmanilor și pregătirea în fața vrăjmașilor se află la oamenii obișnuiți ai comunității. Așadar îndreaptă-ți afecțiunea spre aceștia.

¹⁰ Conform Coran 89: 14, „... căci Domnul tău este asupra tuturor Veghetor.”

¹¹ *Awsatuha fi-l-haqq*, trimitere la „raportul de aur”. Aici unii dintre comentatori îl amintesc pe Aristotel și menționează unele *hadit*-uri profetice precum „Cea mai bună dintre fapte este cea de mijloc”. A se vedea, de exemplu, T. al-Fakiki, *al-Ra'i wa-l-ra'iyyah*, vol. 2, Najaf, 1940, p. 108-11.

Consideră-i ca fiind cei mai îndepărtați de tine și cei mai vrednici de dispreț pe aceia dintre supușii tăi care caută greșelile celorlalți oameni. Pentru că oamenii au greșeli pe care conducătorul, mai mult decât oricine altcineva, ar trebui să le acopere. Așadar nu scormoni acele lucruri care îți sunt ascunse, pentru că obligația ta este să le îndrepti numai pe acelea care ți se dezvăluie. Dumnezeu va judeca ceea ce este neștiut de tine. Așadar, acoperă defectele celorlalți pe cât îți stă în putință; Dumnezeu îți va acoperi și ție ceea ce tu ai vrea să rămână ascuns față de supușii tăi. Dezleagă nodul oricărui resentiment față de oameni, îndepărtează cauza oricărei dușmăanii și ignoră tot ceea ce nu intră în atribuțiile tale. Nu te grăbi să dai crezare celui care bârfește, pentru că cel care-i defăimează pe alții este un om înșelător, chiar dacă pare a fi un sfătuitor sincer.

Nu lua drept consilier pe cel care este avar, care s-ar putea să te întoarcă de la dărnicie și să-ți prevestească sărăcia¹², nici nu lua ca sfătuitor pe cel laș, care s-ar putea să te facă slab în responsabilitățile tale, nici nu lua drept consilier pe cel care este lacom, care datorită poftelor sale s-ar putea să considere asuprirea ca fiind corectă. Avariția, lașitatea și lăcomia sunt înclinații diferite care au însă în comun neîncrederea în Dumnezeu.¹³

¹² Potrivit lui Ibn Abil-Hadid, această frază se bazează pe următorul verset coranic: „Diavolul vă amenință cu sărăcia și vă poruncește lucruri rușinoase, iar Dumnezeu vă făgăduiește iertare și har. Dumnezeu este Cuprinzător, Știutor.” (Coran 2, 268). El explică faptul că exegeții Coranului spun că aici „lucruri rușinoase” (*al-fahşa*) înseamnă „avaritie” (*al-bukhl*), iar sensul lui „vă amenință cu sărăcia” este acela că te face să crezi că vei ajunge sărac dacă ești generos, dăruind din averea ta (vol. 17, p. 41).

¹³ Ibn Abil-Hadid explică faptul că, dacă omul se încrede în Dumnezeu cu convingere și sinceritate, el va ști că durata vieții sale, pâinea cea de

Cu adevărat, cei mai răi dintre sfetnicii tăi sunt cei care au fost sfetnici pentru conducătorii nedrepti de dinaintea ta și care au participat la păcatele lor. Nu-i lăsa pe aceștia să facă parte din alaiul tău, întrucât ei sunt ajutoarele celor păcătoși și frații nelegiuitorilor.

Vei găsi cei mai buni înlocuitori ai lor printre cei care au idei și calități asemănătoare cu ale lor, dar nu poartă greutatea unor păcate și nelegiuiri asemănătoare – cei care nu au sprijinit pe răufăcător în nedreptățile sale, nici pe cel păcătos în păcatele sale. Aceștia vor fi o povară mai ușoară pentru tine, un ajutor mai bun, vor fi mai dispuși să te înțeleagă și mai puțin apropiați față de alte persoane în afară de tine.

Așadar, desemnează-i pe ei ca însoțitori aleși ai tăi, atât ca sfătuitori personali, cât și pentru a te însoți în adunări. Apoi îngăduie ca cel mai influent dintre ei să fie cel care rostește cel mai apăsător adevăr și care te sprijină cel mai puțin în acțiunile care nu sunt pe placul lui Dumnezeu sau pe care El nu le dorește pentru prietenii Săi, chiar dacă acest lucru îți provoacă neplăcerea.

Rămâi alături de cei evlavioși și de cei care umblă în adevăr. Apoi învață-i pe aceștia să nu te laude sau să nu încerce să te mulțumească atribuindu-ți ceea ce nu meriți¹⁴, pentru că lauda prea multă duce la trufie și la mândrie.

toate zilele, bogăția sau sărăcia lui sunt orânduite de Dumnezeu și că nimic nu se întâmplă, decât cu hotărârea lui Dumnezeu (vol. 17, p. 41). Ibn Maytham arată că „neîncrederea în Dumnezeu începe cu lipsa cunoașterii (*marifah*) Lui.” O persoană ignorantă în ceea ce privește generozitatea și bunătatea lui Dumnezeu nu va ști că El răsplătește ceea ce se cheltuiește pe calea Sa; prin urmare, el va fi zgârcit pentru a evita sărăcia. El face remarci asemănătoare referitoare la defectele lășității și ale lăcomiei.

¹⁴ Potrivit lui Ibn Maytham această frază îi descrie pe aceia dintre cei favorizați care ar trebui să fie cei mai influenți. Aceasta înseamnă că „cel

Niciodată să nu îngădui ca făcătorul de bine să aibă aceeași poziție în fața ta cu cel ce face rele, întrucât acest lucru îl va face pe cel ce face binele să se abțină de la faptele lui bune și îl va obișnui pe cel care face rele cu faptele sale. Dă-le fiecăruia dintre ei ceea ce merită.¹⁵

Să știi că nu există nimic mai potrivit care să-l facă pe un conducător să capete încrederea supușilor săi decât ca acesta să fie bun cu ei, să le ușureze greutățile și să nu-i mai constrângă în privința lucrurilor care le depășesc puterile. Deci ar trebui ca în această privință să ajungi la o poziție în care să te poți încrede în supușii tăi, pentru că încrederea ta în ei va îndepărta tensiunile pe termen lung.¹⁶ Și, în mod sigur, cel care merită cel mai mult încrederea ta este cel care s-a comportat bine atunci când

care guvernează ar trebui să-i învețe și să-i disciplineze pe aceștia, interzicându-le să-l laude prea mult sau să încerce să-l facă fericit prin vorbe deșarte și neadevărate, atribuindu-i ceea ce nu este meritul său, iar prin aceasta să-l facă să fie de condamnat.”

Apoi el citează următorul verset din Coran 3:188, „Cei care se bucură de ceea ce-au făcut și cărora le place să fie lăudați pentru ce n-au făcut, nu-i socotiți că se află la adăpost de osândă, ci, dimpotrivă, de o osândă dureroasă vor avea parte.”

¹⁵ „Făcătorul de rele și-a atras asupra sa pedeapsa, meritând să fie pedepsit, iar cel ce face binele merită să fie răsplătit.” (Muhammad Abduh, vol. 3, p. 98).

¹⁶ Ibn Abil-Hadid comentează acest pasaj în felul următor: „Cel care se poartă bine cu tine va avea încredere în tine, iar cel care se poartă rău cu tine se va îndepărta de tine rușinat. Aceasta se întâmplă pentru că, atunci când faci un bine cuiva și repeți acest bine, vei ajunge să crezi că respectivul te simpatizează, iar această încredințare a ta va face ca și tu, la rândul tău, să-l simpatizezi pe el, întrucât omul, prin natura sa, îl place pe cel care îl simpatizează pe el. I

ar când ajungi să-l simpatizezi, te vei simți în siguranță cu el și vei avea încredere în el. Iar contrariul acestui lucru este valabil atunci când faci un rău cuiva.” (vol. 17, p. 47).

I-ai pus la încercare, iar cel care merită cel mai mult neîncrederea ta, este cel care s-a comportat rău atunci când l-ai încercat.

Nu desființa niciun obicei bun (*sunnah*) care a fost practicat de mai marii acestei comunități, prin care s-a stabilit armonia în societate și care a dus la prosperitatea supușilor.

Să nu crezi niciun obicei nou care să aducă prejudicii obiceiurilor din trecut, pentru că răsplata pentru înființarea lor aparține celor care le-au creat și ca nu cumva să te împovărezi cu faptul că le-ai desființat.

Studiază mult împreună cu cei care cunosc (*ulama*) și discută mult cu cei înțelepți (*hukama*) despre cum s-ar putea consolida acele lucruri care vor face ca starea țării tale să se îmbunătățească, devenind prosperă, și despre rânduiala pe care au păstrat-o cei dinaintea ta.”¹⁷

PARTEA A III-A: DESPRE CLASELE SOCIALE

„Să știi că supușii se împart în mai multe categorii, iar niciuna dintre ele nu poate fi orânduită în mod corect fără celelalte și niciuna dintre ele nu este independentă de celelalte.

Printre ei sunt: (1) soldații lui Dumnezeu; (2) miniștri (viziri) numiți pentru oamenii de rând și pentru cei

¹⁷ „El îi recomandă să studieze mai mult împreună cu cei cunoscători, adică ar trebui să cerceteze mai mult interdicțiile impuse de Șar’iah și de legea religioasă. El ar trebui să discute mai mult cu cei înțelepți sau cu cei a căror cunoaștere provine de la Dumnezeu (*al-‘arifun billah*) și care cunosc tainele slujitorilor Săi și ale pământului Său.”(Ibn Maytham).

de vază¹⁸, cei care aplică legea și dreptatea¹⁹ și administratorii dreptății și ai bunătății²⁰; (3) plătitorii de *jizyah*²¹ și cei care plătesc taxa pământului, adică cei cu care s-a încheiat o înțelegere de protecție²² și musulmanii; (4) negustorii și meșteșugarii și (5) clasa cea mai de jos, cei nevoiași și sărmani.

Pentru fiecare dintre aceste categorii Dumnezeu a stabilit o anumită parte, iar, potrivit acesteia, El a hotărât anumite obligații (*faridah*) în Cartea Sa și în *Sunnah* (Tradiția) Profetului Său – Fie ca Dumnezeu să-i binecuvânteze pe el și pe familia sa și să le dea pace! – ca un legământ făcut de El și păstrat de noi.²³

¹⁸ Vizirii (*kuttab*) sunt „cei cărora li s-au încredințat responsabilitățile conducătorului însuși și care-i scriu scrisorile pentru cei care administrează și pentru comandanții armatei. Ei au grijă să dea dispoziții și să conducă guvernul (*diwan*).” (Ibn Abil-Hadid, vol. 17, p. 76).

¹⁹ *Qudat al-adl*, judecătorii.

²⁰ Administratorii (*ummal*) sunt funcționarii guvernului care se ocupă „de problemele obștii, de împărțirea ajutorului pentru săraci, de așezămintele religioase, de bunurile de interes comun.” (Ibn Abi-l-Hadid, vol. 17, p. 69). Pentru sensul termenului, *amil* (singularul lui, *ummal*) în istoria islamului a se vedea *Encyclopedia of Islam* (ediție nouă), vol. I, p. 435.

²¹ *Jizyah* reprezintă taxa pe cap de locuitor pentru „Oamenii Cărții” – cei care urmează religiile revelate, altele decât islamul – care trăiesc sub conducerea musulmanilor.

²² *Ahl al-dhimmah*. Cu alte cuvinte, „Oamenii Cărții” care trăiesc pe pământul musulmanilor și cărora li se acordă ospitalitate și protecție de către islam cu condiția ca ei să recunoască conducerea politică islamică și să plătească *jizyah*.

²³ Legământul dintre oameni și Dumnezeu (*ahd*) este adesea menționat în Coran și are un rol central în gândirea islamică. Câteva versete coranice reprezentative sunt următoarele: „Chibzuiesc însă doar cei dăru-iți cu minte, cei care țin legământul cu Dumnezeu și nu rup învoiala, cei care țin legăturile pe care Dumnezeu a poruncit să le țină” (Coran 13: 19-21); „Țineți-vă legământul, căci legământul va fi cercetat.” (Coran 17: 34); „O, fi ai lui Adam! Nu v-am tocmnit Eu să nu vă închinați Diavolului, căci el este vrăjmașul vostru fățiș, ci Mie să vă închinați?” (Coran 36: 60-61).

Soldații reprezintă, prin rânduiala lui Dumnezeu, fortăreața supușilor, podoaba conducătorilor, puterea religiei și calea către securitate. Supușii nu au alt sprijin în afară de ei, iar soldații, la rândul lor, nu au alt sprijin decât taxa pământului pe care Dumnezeu a pus-o deoparte pentru ei, o taxă prin care li se dă puterea să lupte împotriva vrăjmașilor și de care depind pentru a avea un rost și pentru a-și satisface trebuințele. Apoi, aceste două categorii (soldații și plătitorii de taxe) nu au alt sprijin decât cea de-a treia categorie, judecătorii, administratorii și miniștrii, pentru că ei întocmesc acorduri²⁴, adună veniturile și lor li s-au încredințat atât problemele individuale, cât și cele publice. Iar toți aceștia nu au alt sprijin decât negustorii și meșteșugarii, prin bunurile pe care aceștia le aduc și prin piețele înființate de ei. Ei asigură cele necesare acestor trei categorii de oameni, prin faptul că obțin cu mâinile lor acele bunuri la care ceilalți nu au posibilitatea să ajungă. Apoi există clasa cea mai de jos, a nevoiașilor și a sărmănilor, cei care au dreptul la ajutor și la sprijin.

La Dumnezeu se află belșugul fiecărei categorii. Fiecare are un drept pe care conducătorul trebuie să i-l dea, stabilindu-l în mod corect. Dar conducătorul nu va putea să realizeze cu adevărat ceea ce i-a poruncit Dumnezeu în această privință decât printr-o străduință

²⁴ Comentatorul remarcă următorul lucru: „Taxa pământului este plătită numai în urma încheierii unui acord între proprietarii pământului și conducător, așadar se impune întocmirea acestor documente. Mai departe, funcționarii guvernului trebuie să strângă taxele de la proprietarii pământului potrivit condițiilor din contract. Aici s-ar putea să apară neînțelegeri între funcționarii guvernului și proprietarii pământului, deci va trebui ca aceștia să se adreseze judecătorilor pentru a rezolva aceste neînțelegeri.” Mirza Habiballah al-Hașimi, *Minjaj al-bara'ah fi Șarh nahj al-balaghah*, Teheran, 1389/1969-70, vol. 20, p. 200.

de neclintit, făcând apel la ajutorul lui Dumnezeu, conformându-se cu ceea ce cere adevărul și având răbdare atât în ceea ce este ușor pentru el, cât și în ceea ce constituie o povară.

(1) Numește-l în funcția de comandant al armatei tale pe acela despre care crezi că este cel mai sincer pe calea lui Dumnezeu, a Profetului Său și a Imamului tău²⁵, pe cel care are inima cea mai curată și pe cel mai remarcabil în ceea ce privește inteligența, pe cel care este încet la mânie, care iartă cu ușurință, care este blând cu cei slabi și sever cu cei puternici și care nu acționează cu asprime, dar nici nu este împiedicat de nepricepere.

Apoi, alege-i pe cei de origine nobilă și pe cei din familii cinstite și care și-au dovedit integritatea, apoi pe cei curajoși, viteji, generoși și mărinimoși, pentru că ei sunt plini de noblețe și de onoare.

Apoi îngrijește-te de nevoile soldaților²⁶ așa cum se îngrijesc părinții de copiii lor. Nu lăsa niciodată ca ceva să te mâhnească sau să te istovească atunci când e vorba de a-i întări și îmbărbăta pe aceștia și nu neglija să fii binevoitor față de ei, chiar și în lucrurile mici, pentru că acest lucru va atrage după sine sfatul lor sincer și încrederea lor în tine. Nu nesocoti problemele lor mărunte, care depind de rezolvarea celor mari, pentru că astfel se pot

²⁵ Imamul Ali.

²⁶ „Soldaților” reprezintă traducerea pronumelui „lor” și există unele semne de întrebare dacă acest pronume nu se referă de fapt la comandanții armatei. „Dacă cineva afirmă că soldații armatei nu sunt menționați în pasajul precedent, acolo fiind amintiți numai comandanții, putem spune că, dimpotrivă, aceștia au fost menționați acolo unde se spune «cei slabi și cei puternici.»” (Ibn Abi-I-Hadid, vol. 17, p. 53).

bucura și de o mică binefacere într-un moment în care ar avea nevoie de rezolvarea lucrurilor importante.

Dintre comandanții armatei tale să-l preferi cel mai mult pe cel care-i ajută pe soldați, sprijinindu-i pe aceștia și care le oferă ceea ce are la dispoziția sa, astfel ca să-i îndestuleze atât pe ei, cât și pe membrii familiilor lor rămase în urmă²⁷.

Atunci, preocuparea lor în lupta cu inamicul va fi una singură, pentru că bunăvoința și afecțiunea ta va face ca inimile lor să se încline cu afecțiune față de tine²⁸. Într-adevăr, lucrul cel mai plăcut ochilor conducătorului este instaurarea dreptății în țară și manifestarea dragostei supușilor lui față de el.²⁹

Dar cu siguranță că dragostea supușilor nu va apărea înaintea bunăstării lor, iar loialitatea lor față de conducător nu va fi fără cusur, până când nu se vor uita la conducătorii lor și nu vor vedea că guvernarea lor nu este împovăraătoare și până când vor înceta să spere că perioada guvernării acestora se va sfârși în curând. De aceea, lasă ca nădejdea lor să crească și continuă să-i lauzi cu căldură și să prețuiești realizările fiecăruia dintre ei, care a făcut ceva bun, pentru că menționarea frecventă a faptelor lor bune

²⁷ Khuluf (pluralul lui khalf) reprezintă femeile, copiii și cei slabi rămași în urmă atunci când bărbații pleacă într-o călătorie.

²⁸ Bunăvoința față de armată înseamnă a alege pe cei mai buni comandanți în fruntea ei, ceea ce-i va face pe ostași să-i iubească, la rândul lor, pe comandanți (Ibn Maytham).

²⁹ Potrivit lui Ibn-l-Hadid, contextul arată că termenul de „supuși” se referă aici mai ales la armată. Al-Hașimi nu este de acord cu această interpretare și spune că Imamul Ali se referă, de fapt, la toți supușii. El îi menționează pe aceștia în pasajul referitor la soldați, pentru că soldații sunt cei care trebuie să păstreze ordinea în țară printre supuși (vol. 20, p. 222-2).

îi va încuraja pe cei bravi și-i va îndemna pe cei delăsători, cu voia lui Dumnezeu.

Apoi, să recunoști în cazul fiecăruia care sunt meritele sale și să nu atribui meritele cuiva unei alte persoane și să nu dai greș în aprecierea realizărilor lor la adevărata lor valoare. Nu lăsa ca rangul cuiva să te facă să socotești ca fiind mare un merit care este de fapt mic, nici caracterul umil al cuiva să nu te facă să consideri ca fiind neînsemnată o realizare care este, de fapt, mare.

Să te lași îndrumat de Dumnezeu și de Profetul Său în toate problemele care te frământă și în toate lucrurile care sunt neclare pentru tine, pentru că Dumnezeu – Preamărit fie El! – a spus celor pe care a dorit să-i călăuzească: «O, voi cei ce credeți! Dați ascultare lui Dumnezeu! Dați ascultare trimisului și celor, dintre voi, ce au porunca! Dacă vă certați asupra unui lucru, atunci aduceți-l înaintea lui Dumnezeu și a trimisului, dacă credeți în Dumnezeu și în Ziua de Apoi! Așa este bine, căci aceasta este cea mai bună rânduială.» (Coran 4: 59).

A da ascultare lui Dumnezeu înseamnă a adera la textul limpede al Cărții Sale, în timp ce a asculta de Profet înseamnă a adera la tradiția sa (*sunnah*) unificatoare (*al-jami'ah*) și nu la ceea ce cauzează dezbinare (*al-mufarriq*).³⁰

(2a.) Apoi să-l alegi ca să judece (*al-hukm*) între oameni pe cel socotit de tine ca fiind cel mai eminent dintre supuși, pe cel care nu poate fi copleșit de probleme com-

³⁰ Comentatorii explică acest pasaj ca însemnând faptul că oamenii ar trebui să urmeze acea parte din tradiția Profetului (*Sunnah*) asupra căreia toți sunt de acord, nu acele lucruri în care există diferențe de opinie.

plicate, care nu poate fi provocat la gâlceavă de către împričinați³¹, pe cel care nu stăruie în greșeală, care nu este îndurerat de întoarcerea la adevăr, atunci când îl află, al cărui suflet nu se coboară la niciun fel de lăcomie, care nu se mulțumește mai degrabă cu o înțelegere superficială a vreunui lucru decât cu una aprofundată, care ezită cel mai mult în a da un verdict atunci când lucrurile nu sunt clare, care face apel cel mai mult la argumente, care este cel mai puțin deranjat de petițiile împričinaților, care este cel mai răbdător când trebuie să aștepte ca situațiile întâmplărilor să devină clare și care este cel mai ferm când verdictul a fost dovedit; un om care nu devine încrezut atunci când primește laude și care nu este atras de ispite. Dar astfel de oameni sunt puțini.

După aceea, să cercetezi deseori felul cum pune el legea în aplicare (*qada'*) și să-i oferi cu generozitate ceea ce-i va înlătura lipsurile și prin care nevoia lui de a apela la alții se va micșora. Oferă-i acestuia acea poziție în fața ta la care niciunul dintre ceilalți favoriți ai tăi nu poate aspira, ca astfel să fie protejat de a fi ponegrit înaintea ta de către cei de vază.³²

³¹ *Tamhakuhi-l-khusum*. Potrivit lui Ibn Abil-Hadid, aici verbul înseamnă „a face pe cineva să fie arțăgos sau îndărătnic” (vol. 17, p. 59). Ibn Maytham interpretează totuși acest pasaj ca însemnând că judecătorul ar trebui să fie cineva care să „nu poată fi doborât, în încercarea sa de a stabili care este adevărul, de stăruința și de încăpățânarea împričinaților. S-a spus că aceasta ar fi o aluzie la persoana de care împričinații ar fi mulțumiți.”

³² Muhammad Abduh explică faptul că, atunci când judecătorului i se dă o poziție înaltă, atât persoanele preferate ale conducătorului, cât și oamenii de rând îl vor respecta pe acesta și nimeni nu va îndrăzni să-l ponegrească, de teama conducătorului și din respect pentru persoana care se bucură de o stimă atât de mare din partea acestuia (vol. 3, p. 105).

Pe scurt, cercetează cu luare aminte lucrurile când trebuie să-i numești pe judecători, printr-o analiză profundă, pentru că această religie a fost în mâinile celor nelegiuiți, care au interpretat-o după cum au poftit și au folosit-o pentru a căuta plăcerile acestei lumi.³³

(2b.) Apoi ocupă-te de administratorii și de funcționarii tăi. Angajează-i numai după ce i-ai încercat și nu-i numi în mod arbitrar sau bazându-te pe favoritism, pentru că acestea două includ mai multe feluri de asuprire și de înșelăciune.³⁴ Caută-i pe aceia care au experiență și care sunt decenti³⁵, din familii cinstite, care au acceptat islamul printre cei dintâi³⁶, pentru că ei sunt mai nobili în ceea

³³ Ibn Abil-Hadid: „Cuvintele sale se referă la judecătorii și conducătorii desemnați de Uthman, întrucât, în timpul domniei lui, aceștia nu au judecat în mod corect, ci după cum au poftit, urmărind să obțină plăcerile acestei lumi. Unii spun că acest lucru s-a întâmplat pentru că Uthman – Fie ca îndurarea lui Dumnezeu să fie asupra sa! – avea o fire slabă, iar rudele sale au reușit să aibă autoritate asupra lui. Ele au reușit să tulbure treburile statului fără știrea sa, astfel că acest păcat le aparține lor, iar Uthman nu a avut nicio vină în legătură cu ceea ce făceau ele. (vol. 17, p. 60). A se vedea *Shi'ite Islam*, p. 46-48.

³⁴ Ibn Abil-Hadid scrie *hum* în loc de *hum'a*: „Pentru că ei (administratorii) recurg la mai multe feluri de asuprire și de trădare” și interpretează această frază ca referindu-se la funcționarii care au slujit în timpul celor trei califi ce l-au precedat pe Imamul Ali. Al-Hașmi oferă câteva argumente în sprijinul acestei interpretări, *Minhaj al-barā'ah* (vol. 20, p. 246-9).

³⁵ „Numai experiența (*tajribah*) nu este suficientă, dacă administratorul nu este înzestrat cu sfială (*haya'*), întrucât decența este baza virtuții (*muru'ah*). Așa cum a spus Profetul, „Decența este aducătoare numai de bine” și „Cine nu are decență nu are religie, iar cine nu are religie nu va intra în Paradis” (al-Fakiki, *al-Ra'iwa l-ra'iyyah*, vol. 2, p. 38).

³⁶ Acele familii care au îmbrățișat islamul printre primele. „Aceasta este pentru că cinstea unei familii determină modul în care sunt educați oamenii, iar a accepta islamul printre primii arată noblețea caracterului.”

ce privește calitățile morale, mai sinceri și mai demni, mai puțin preocupați cu planuri ambițioase, iar ei înțeleg mai profund consecințele lucrurilor. Apoi oferă-le acestora resurse din plin, pentru că acest lucru le va permite să pornească bine și să se lipsească de cheltuirea celor asupra cărora au autoritate; aceasta va fi o dovadă împotriva lor, dacă nu se vor supune ordinului tău sau dacă îți vor trăda încrederea.

După aceea, să controlezi ceea ce fac. Să trimiți observatori cinstiți și de încredere, care să-i supravegheze, pentru că cercetarea *cu discreție* a activității lor îi va îndemna să-și îndeplinească îndatoririle cu credință și să se poarte cu bunătate față de supuși. Fii atent la aceste ajutoare (funcționari). Dacă vreunul dintre ei acționează într-un mod înșelător, iar informațiile primite de la observatorii tăi despre el coincid și dacă ești mulțumit de mărturia lor, supune-l pe acesta la o pedeapsă fizică și retrage-i atribuțiile pe care le deținea. Apoi pune-l într-o poziție josnică, fă să fie cunoscut ca unul care a înșelat și să se confrunte cu rușinea de a fi pus sub acuzare.

(3.) Cercetează care este situația în ceea ce privește taxa pământului, astfel ca ea să îndrepte starea celor care o plătesc, pentru că în corectitudinea taxei funciare și în bunăstarea celor care o plătesc stă și bunăstarea altora. Nu se va putea ajunge la bunăstarea celorlalți decât prin aceștia (care plătesc taxa funciară), întrucât toți oamenii depind de taxa pământului și de cei care o plătesc. Fă ca grija ta în ceea ce privește prosperitatea pământului să fie mai mare decât grija pentru colectarea taxei funciare, pentru că aceasta nu va putea fi strânsă decât atunci când

există prosperitate. Oricine pretinde taxa pământului acolo unde nu există prosperitate, el a devastat pământul și i-a distrus pe slujitorii lui Dumnezeu. Treburile lui vor rămâne în ordine doar pentru puțină vreme.

Așadar, dacă supușii tăi se plâng că sunt împovărați³⁷ din cauza calamităților sau în urma terminării apei pentru irigații, sau din cauza lipsei ploii, sau din cauza transformărilor suferite de pământ în urma inundațiilor, sau ca urmare a distrugerii provocate de secetă, ușurează-le povara în măsura în care dorești ca starea lor să se îndrepte. Și nu lăsa ca nimic din ceea ce a ajutat la ușurarea poverii lor să apese greu asupra ta, pentru că aceasta reprezintă o rezervă pe care ei ți-o vor returna prin faptul că se va instaura prosperitatea în țara ta, care va fi podoaba domniei tale.

Vei câștiga prin asta laudele lor cele mai sincere și te vei putea mândri cu faptul că ai așezat dreptatea printre ei. Vei putea să te bizui pe puterea lor, care va spori în urma a ceea ce ai cheltuit pentru ei atunci când le-ai oferit sprijinul, și vei putea să te bucuri de încrederea lor, din moment ce i-ai obișnuit cu dreptatea ta, arătându-ți bunătatea față de ei. Mai târziu este posibil să se ivească probleme în care ei vor fi dispuși să-și asume răspunderea, dacă te vei bizui pe ajutorul lor în rezolvarea acestora, pentru că prosperitatea va purta povara pe care i-o încredințezi.

Într-adevăr, distrugerea pământului apare în urma sărăcirii locuitorilor lui, iar locuitorii săi sărăcesc numai

³⁷ Ca urmare a taxei funciare în sine sau din cauza presiunii exercitate asupra lor de funcționarii care colectează taxele (Ibn Abi-l-Hadid, vol. 17, p. 72).

când conducătorii sunt preocupați să acumuleze avere, când se îngrijorează de durata propriei domnii³⁸ și când trag prea puțin folos din exemplele prin care au fost preveniți.

(2c.) Apoi să inspecțezi situația secretarilor tăi și să-i numești pe cei mai buni dintre ei pentru a răspunde de treburile tale.³⁹ Alege-i pe cei la fel ca tine, pe care i-ai instruit în ceea ce privește stratagemele tale și încredințează-i secretele celui înzestrat cu cele mai înalte tră-sături morale, celui corect, pe care funcțiile înalte nu-l fac să fie nesăbuit și pe care statutul său nu-l face să fie atât de obraznic, încât să ți se împotrivescă în cadrul vreunei întruniri. El ar trebui să fie cineva pe care neglijența să nu-l împiedice să-ți predea scrisorile trimise de către administratorii tăi sau să redacteze răspunsurile potrivite din partea ta, în cele ce-i încredințezi și în cele în care a

³⁸ Ibn Abil-Hadid oferă două explicații posibile ale acestei fraze. Potrivit primei explicații, cuvintele „*su' zannihim bi-l-baqa*” ar trebui să fie traduse „ei apreciază în mod greșit durata”, ceea ce înseamnă că ei cred că propria lor existență va dăinui un timp îndelungat și uită de moarte și de dispariția lor. Totuși, în traducere, am urmat cea de-a doua interpretare, conform căreia înțelesul este: „Ei își închipuie că vor fi detronați și înlocuiți, de aceea folosesc toate prilejurile pentru a-și spori avuția și nu le pasă de prosperitatea pământului.” (vol. 17, p. 73).

³⁹ „Secretarul la care se referă Emirul drept-credincioșilor este demnitarul cunoscut în zilele noastre sub denumirea de „vizir”, întrucât acesta este investit cu administrarea treburilor domnitorului și el este reprezentantul acestuia. Scrisorile trimise de administratori (funcționari) ajung la el și el este cel care redactează răspunsurile. El rânduește treburile administratorilor și îi supraveghează pe aceștia. De fapt, el este secretarul peste secretari, de aceea este cunoscut sub numele de vizir în sensul deplin al cuvântului. Se spune că secretarul are trei prerogative acordate de rege: de a-l cunoaște pe acesta (el are acces la viața personală a regelui, putând intra chiar și în harem), de a-i acuza pe trădători înaintea regelui și de a-i aduce la cunoștință acestuia lucrurile ținute secrete...” (Ibn Abil-Hadid, vol. 17, p. 79).

fost numit să te reprezinte; o persoană care nu va fi neglijentă cu un contract pe care îl încheie pentru tine, nici nu va fi incapabilă să anuleze contractele păguboase pentru tine; un om care nu este neștiutor în privința propriei valori pe care o are în rezolvarea treburilor, căci acela care nu-și cunoaște propria valoare va fi și mai neștiutor în ceea ce privește valoarea altora.

Alegerea ta să nu se bazeze numai pe discernământul tău, pe încrederea și pe părerea ta bună despre cineva, pentru că oamenii se prezintă în fața conducătorilor prefăcându-se și slujindu-i cum se cuvine, chiar dacă în spatele acestui lucru poate să nu existe niciun fel de sinceritate sau de loialitate. Verifică-i mai degrabă în acele lucruri care le-au fost încredințate de slujitorii tăi cinstiți. Să te bizui pe cel ce a lăsat impresia cea mai bună asupra oamenilor de rând și care este aprobat și susținut cel mai mult de cei ce sunt demni de încredere. Aceasta va fi dovada sincerității tale față de Dumnezeu și față de cel ale cărui treburi ți-au fost încredințate.

Numește-l, pentru a se îngriji de fiecare lucru care te frământă, pe acela care nu este copleșit când problemele sunt mari și care nici nu se tulbură când numărul lor este mare. Orice greșală a lor, pe care o vei trece cu vederea, va fi pusă în seama ta.

(4.) Apoi, îngrijește-te mai ales de negustori și de meșteșugari, de cei care s-au stabilit într-un anumit loc, cât și de cei care se mută cu mărfurile lor și de cei care obțin un câștig muncind cu mâinile lor⁴⁰ și îndeamnă-i și

⁴⁰ Ibn Abil-Hadid explică faptul că primele două grupuri îi desemnează pe negustori – cei care au prăvălii și cei care călătoresc cu mărfurile lor – iar al treilea grup se referă la meșteșugari (vol. 17, p. 84).

pe alții să facă asta⁴¹, pentru că ei sunt temelia câștigului și mijloacele prin care se poate obține bunăstarea. Ei aduc lucruri folositoare și obiecte trebuincioase din locuri îndepărtate și greu de atins ale pământului, de pe mare, din câmpii și din munți și din locuri în care oamenii nu se întâlnesc și nici nu îndrăznesc să meargă. (Negustorii și meșteșugarii) îi reprezintă pe cei blajini, iar din partea lor să nu-ți fie teamă de necazuri; ei aduc liniște, așa că să nu te îngrijorezi de apariția dezbinării.⁴² Îngrijește-te de treburile lor când sunt lângă tine sau în orice alt colț al țării tale.

Dar să știi, totuși, că mulți dintre ei sunt caracterizați de o avariție rușinoasă, de o zgârcenie condamabilă, de stocarea bunurilor și de samavolnicie în ceea ce privește vânzările. Aceasta constituie o sursă de pierdere pentru toți și o pată pe mâinile conducătorilor. Așadar să interzici stocarea bunurilor (*ihtikar*), pentru că Trimisul lui Dumnezeu – Fie ca pacea și binecuvântarea lui Dumnezeu să fie asupra sa și a familiei sale! – a interzis-o.⁴³

⁴¹ Traducerea acestei fraze este mai degrabă o traducere liberă și urmează prima interpretare a lui Ibn Abil-Hadid. El scrie că se poate înțelege și în felul următor: „Acceptă-mi sfatul pentru binele negustorilor și al meșteșugarilor și povățuiește-i și pe alții cu privire la ei.” (vol. 17, pp. 83-4).

⁴² Aceasta este traducerea literală a pasajului pe care Ibn Abil-Hadid îl explică după cum urmează: „Apoi Imamul spune: «Cu siguranță ei îi reprezintă pe cei blajini», ceea ce înseamnă că negustorii și meșteșugarii sunt binevoitori. El dorește ca Malik Al Aștar să le arate simpatie și să-i susțină. El spune că ei nu sunt asemeni colectorilor de taxe sau precum comandanții armatei, pentru că ei trebuie să fie susținuți, protejați și sprijiniți, cu atât mai mult cu cât nu există pericolul vreunei distrugerii din partea lor, în ceea ce privește proprietatea publică (ca în cazul colectorilor de taxe care ar putea fi lipsiți de loialitate), nici în cadrul guvernării (ca în cazul conducătorilor armatei care ar putea fi corupți).” (vol. 17, p. 84).

⁴³ „Potrivit spuselor celui de-al șaselea Imam, Jafar Al Sadiq (fondatorul școlii Jafari, școala de jurisprudență și a duodecimană): «Este un

Lasă ca vânzarea să fie liberă, cu măsuri corecte la cântare și cu prețuri care să nu fie în paguba niciunei părți, nici a cumpărătorului, nici a vânzătorului.⁴⁴ Iar în ceea ce-l privește pe cel care cade în ispita de a stoca bunurile după ce i-ai interzis să facă acest lucru, pedepsește-l și dă-l drept pildă pentru alții, dar nu mai mult decât este cazul.

(5.) Apoi să te temi de Dumnezeu, să te temi de Dumnezeu cu privire la clasa de jos, cei nevoiași, sărmani, cei năpăstuiți și neputincioși, care nu au nici un fel de posibilități, pentru că din această categorie face parte atât cel care cerșește, cât și cel lipsit (care nu cerșește). Ia seama, de dragul lui Dumnezeu, la acele drepturi care le aparțin lor, pe care El ți le-a încredințat ție. Pune deoparte pentru ei o anumită parte din vistieria ta (*bayt al-mal*) și, în fiecare oraș, o anumită parte din ceea ce produce pământul deținut de musulmani, care a fost luat ca pradă de război (*sawafi al-islam*)⁴⁵, pentru că celui mai îndepărtat dintre ei îi aparține tot atât cât îi aparține și celui mai apropi-

lucru condamnabil (*makruh*) a stoca și a lăsa oamenii cu nimic. Și s-a spus chiar că este interzis (*haram*), iar acest ultim punct de vedere este mai corect. Așa cum a spus Profetul lui Dumnezeu: «Îndurarea este asupra celui care importă, iar blestemul este asupra celui care stochează». Cu siguranță, stocarea este interzisă în două situații: prima, în ceea ce privește alimente precum grâul, orzul, curmalele, stafidele, untul (*samna*, ghee) sau sarea – acestea nu pot fi stocate (retrase de pe piață) în scopul ridicării prețului. A doua situație este cea în care nu mai există niciun alt distribuitor». Acest *hadit* este citat de al-Fakiki, în *Al Ra'I wa-lra'iyah*, vol. 2, p. 165.

⁴⁴ Conform Coran 83: 1-3: „Vai celor înșelători! Când cumpără, cer oamenilor să le umple măsura, însă când ei măsoară ori cântăresc, îi înșală!”

⁴⁵ Trimitere la principiul la care se face aluzie în următorul verset din Coran 8: 41, „Să știți că oricare ar fi trofeele voastre, a cincea parte este a lui Dumnezeu, a trimisului și a celor apropiați, a orfanilor, a sărmanilor și a drumețului.”

at.⁴⁶ Tu ești obligat să respecti dreptul fiecăruia dintre ei, așadar nu te lăsa împiedicat de trufie, căci nu vei fi iertat dacă, ocupat fiind cu lucrurile foarte însemnate, nu te vei îngriji de cele mărunte. Așadar, nu-ți îndepărta grija față de ei și nu-ți întoarce fața de la ei cu dispreț.

Cercetează starea celor (din clasa de jos) care nu pot să ajungă la tine, a celor desconsiderați de privirile celorlalți și tratați cu dispreț de către oameni. Numește pe cineva care să se ocupe numai de ajutorarea lor, o persoană în care ai încredere, dintre cei temători de Dumnezeu și dintre cei smeriți și fă ca aceasta să-ți înfățișeze starea și problemele lor. Apoi să te porți față de ei într-un mod care te va scuti de orice vină în fața lui Dumnezeu, în ziua în care Îl vei întâlni.⁴⁷ Pentru că dintre toți supușii, aceștia au nevoie mai mult de dreptate decât ceilalți. În cazul fiecăruia dintre ei, pregătește-ți apărarea în fața lui Dumnezeu, dându-le drepturile care li se cuvin (*al-haqq*).

Asumă-ți responsabilitatea întreținerii orfanilor și a celor în vârstă, dintre cei care nu dispun de niciun fel de posibilități, și nu-i pune în situația de a cerși. Toate ace-

⁴⁶ „Cu alte cuvinte, toți musulmanii săraci sunt egali în ceea ce privește partea ce li se cuvine, nu există unii care să fie mai îndepărtați și unii care să fie mai apropiați. Să nu-l preferi pe cel care este apropiat față de tine sau de vreunul dintre cei favorizați de tine mai mult decât pe cel care este îndepărtat de tine sau care nu are nicio legătură cu tine, sau pentru care nu există niciun motiv pentru care să te întorci față de el. Este posibil ca el să se refere la faptul că ceea ce produce pământul luat ca pradă de război, dintr-un anumit teritoriu, nu ar trebui să fie distribuit doar nevoiașilor din acel teritoriu, pentru că dreptul la ceea ce produce pământul este același pentru o persoană care se află departe de acel pământ cât și pentru cel care locuiește în el.” (Ibn Abil-Hadid, vol. 17, p. 86-7).

⁴⁷ Întâlnirea cu Dumnezeu este menționată în unele versete din Sfântul Coran, precum ar fi: „Cei care socot minciună întâlnirea cu Dumnezeu sunt pierduți.” (6: 31).

tea sunt o povară grea pe umerii conducătorilor. Adevărul (*al-haqq*) în întregime este o povară grea. Dar Dumnezeu s-ar putea să-l facă mai ușor pentru cei care sunt în căutarea scopului final, pentru cei care-și îndeamnă sufletele la răbdare și la încrederea în adevărul făgăduielii pe care le-a făcut-o Dumnezeu.

PARTEA A IV-A: ORDINE ȘI INTERDICȚII ÎN INTERESUL LUI MALIK AL AȘTAR

Rezervă-ți o anumită parte a timpului tău pe care să o dedici celor care îți adresează diverse solicitări (*hajat*), timp în care să fii liber ca să-i asculți tu însuși. Organizează audiențe deschise, iar în cadrul lor arată-te smerit în fața lui Dumnezeu, Cel care te-a creat. Ține-i la distanță pe soldați și pe ajutoarele care sunt gărzile tale personale sau care păstrează ordinea, astfel ca purtătorul lor de cuvânt să ți se adreseze fără să se bâlbâie de teamă, pentru că l-am auzit pe Trimisul lui Dumnezeu spunând, nu numai cu o singură ocazie: «Comunitatea în care drepturile ce li se cuvin celor slabi nu pot fi căpătate de la cei puternici, fără ca aceștia (cei slabi) să nu se bâlbâie (însăimântați), nu va fi acceptată».

Mai mult decât atât, lasă-i să vorbească în mod obișnuit, chiar dacă-și pierde șirul vorbelor, și nu fi deranjat sau enervat și nu te supăra pe ei. Dacă faci asta, Dumnezeu te va acoperi cu aripile milei Sale și va face obligatorie răsplătirea ta, pentru că l-ai ascultat. Oferă ceea ce ai dat într-un mod plăcut, iar când refuzi (să răspunzi rugămintelor pentru că trebuie să faci acest lucru), fă-o într-un mod elegant și cerându-ți scuze.

Apoi, există anumite sarcini de care trebuie să te ocupi personal. Printre acestea este ascultarea cererilor administratorilor, atunci când secretarii tăi nu au reușit să găsească o soluție corectă, și audierea plângerilor celor care se prezintă în fața ta pentru că inimile ajutoarelor tale au fost strâmtorate de ele.⁴⁸

În fiecare zi să îndeplinești responsabilitățile acelei zile, pentru că fiecărei zile îi aparține ceea ce este potrivit pentru acel timp. Dedică cele mai bune ore ale zilei și cele mai bogate părți ale ei pentru legătura ta cu Dumnezeu, chiar dacă toate aparțin lui Dumnezeu, dacă intenția ta este una corectă și dacă supușii rămân protejați. Pentru a-ți urma credința cu sinceritate față de Dumnezeu îndeplinește acele obligații (*fara'id*) cu care ești dator față de El⁴⁹, pentru că acestea îi aparțin numai Lui. Așadar, dedică-ți trupul lui Dumnezeu, în timpul nopții și în timpul zilei, și îndeplinește aceste lucruri în mod desăvârșit, nu cu lipsuri sau nesatisfăcător, pentru că aceasta te va aduce mai aproape de Dumnezeu, indiferent de ceea ce se poate întâmpla trupului tău (ca rezultat al acestui lucru).⁵⁰

Când te ridici pentru a-i conduce pe oameni în rugăciunile canonice, să nu-i îndepărtezi pe aceștia, rugându-te un timp prea lung, nici să nu strici rugăciunea, făcând-o prea repede sau într-un mod greșit, căci printre oameni există unii care sunt bolnavi și alții care au anumite nevoi.

⁴⁸ „... «Inimile ajutoarelor au fost strâmtorate» prin expedierea grăbită a doleanțelor. Lor le place să amâne rezolvarea acestora fie pentru că urmăresc un interes personal, fie pentru a demonstra propria lor autoritate.” (Muhammad Abduh, vol. 3, p. 114).

⁴⁹ Acțiunile obligatorii cum ar fi cele cinci rugăciuni zilnice.

⁵⁰ Aluzia la trup se datorează mai ales naturii fizice a rugăciunilor canonice zilnice. Ibn Abil-Hadid explică ultima frază astfel: „Chiar dacă aceasta te obosește și-ți slăbește trupul și vigoarea.” (vol 17, p. 90).

L-am întrebat pe Trimisul lui Dumnezeu atunci când m-a trimis în Yemen, „Cum să-i conduc în rugăciune?” El a răspuns: „Condu-i în rugăciune astfel ca și cel mai slab dintre ei să se roage și fii îndurător față de credincioși.”

Mai mult decât atât, nu prelungi timpul în care ești izolat (*ihtijab*) de supușii tăi, pentru că îndepărtarea conducătorilor de supușii lor este un fel de constrângere și are drept rezultat lipsa cunoașterii problemelor lor. Izolarea de ei îl îndepărtează pe conducător de la cunoașterea lucrurilor petrecute cât timp ei au fost despărțiți de el. Atunci ceea ce este important le va părea neînsemnat, iar ceea ce este de mică importanță le va părea însemnat. Ceea ce e frumos va părea ca fiind ceva urât, iar ceea ce e urât va părea frumos. Iar adevărul va fi murdărit de minciună. Domnitorul este doar un om. El nu cunoaște problemele pe care oamenii le ascund de el. Nu vor exista semne prin care feluritele aspecte ale adevărului să poată fi deosebite de minciună.

Din nou, există numai două posibilități: ori dăruiești cu generozitate pe calea adevărului – și atunci de ce te-ai retrage de la îndeplinirea unei obligații serioase și a unei fapte nobile – sau suferi de boala avariției și atunci cât de mult se vor abține oamenii de la a-ți cere, deși sunt disperați după generozitatea ta! Mai mult decât atât, cele mai multe rugăminți care îți sunt prezentate sunt cele care nu impun nici un fel de greutate asupra ta, cum ar fi o reclamație împotriva unei nedreptăți sau căutarea dreptății privitoare la o tranzacție.

Iar conducătorul are cu siguranță anumite persoane favorite și apropiate lui printre care se manifestă o anumită aroganță, abatere de la lege și lipsă de echitate în

ceea ce privește tranzacțiile. Îndepărtează cauza acestor lucruri prin înlăturarea mijloacelor prin care se ajunge la aceste situații. Nu oferi niciun teritoriu vreunei persoane din anturajul tău sau dintre rudele tale, nici nu le lăsa să răvnească la dobândirea vreunei feude⁵¹, lucru care ar aduce prejudicii locuitorilor din acel teritoriu, fie că este vorba despre accesul la apă sau de un angajament colectiv a cărui povară ar cădea asupra lor.⁵² Acest lucru va fi în interesul celor care au dobândit pământul și nu în interesul tău, iar vina pentru că ai permis aceasta va fi a ta atât în această viață, cât și în viața viitoare.

Să impui ceea ce este corect (*al-haqq*) fiecăruia, atunci când trebuie, fie că se înrudește cu tine sau nu.⁵³ Fii răbdător când trebuie să faci asta și privește la clipa când va trebui să dai socoteala finală (*muhtasib*)⁵⁴, chiar dacă acest lucru s-ar putea să-i supere pe cei care-ți sunt rude sau pe favoriții tăi. Să-ți dorești până la final să impui ceea ce este corect, lucru care are o mare greutate, pentru că rezultatul va fi demn de laudă.

⁵¹ Cuvintele „dobândirea vreunei feude” (*i'tiqad ;uqdah*) pot fi traduse literal prin „stabilirea unui contract”. Comentatorii, precum Ibn Abil-Hadid, (vol. 17, p. 97) Ibn Maytham și Muhammad Abduh (vol 3, p. 11) explică așa cum am tradus (*iqṭina' day'ah* sau *tamlīk day'ah*).

⁵² „Cuvintele sale... explică metodele prin care se pot înlătura pricinile care se referă la: oferirea unei feude cuiva din anturajul său sau dintre rudele sale și dorința acestei persoane de a obține un teritoriu, lucru care va pricinui necazuri oamenilor care locuiesc în el în ceea ce privește accesul la apă sau la un bun comun – o clădire, de exemplu – în timp ce acea persoană ar impune ca povara acestui angajament să cadă asupra oamenilor. Acestea sunt cauzele situațiilor menționate mai sus.” (Ibn Maytham)

⁵³ Sau „fie că îți este apropiat (*qarib*) sau îndepărtat (*ba'id*).” Adică, oricine ar fi el, să-l aduci în fața justiției pe cel care a comis o nedreptate.

⁵⁴ Înțelege că vei fi răsplătit în viața de apoi.

Dacă vreunii dintre supușii tăi te bănuiesc de vreo nedreptate, caută să le explici motivele tale. Astfel, vei îndepărta îndoielile lor. Prin aceasta îți vei instrui sufletul (*nafs*), vei acționa cu blândețe față de supușii tăi, iar prin explicațiile tale vei obține ceea ce voiești - aducerea lor pe calea adevărului.

Niciodată să nu refuzi pacea la care te cheamă dușmanul tău și care duce la mulțumirea lui Dumnezeu, pentru că pacea înseamnă liniște pentru soldații tăi, ușurarea grijilor tale și siguranță pentru țara ta. Dar fii precaut, foarte precaut față de dușmanul tău, după ce ai încheiat pacea cu el, pentru că vrăjmașul s-ar putea să se apropie, folosindu-se de neglijența ta. De aceea să fii prevăzător și să ai îndoieli în ceea ce privește încrederea în dușmanul tău, în acest aspect.

Dacă stabilești un acord între tine și vrăjmașul tău sau dacă faci un legământ prin care să-i oferi protecție acestuia (*dhimmah*), păstrează-ți angajamentul cu loialitate și păzește legământul cu fidelitate. Fă-te un scut în fața celui lucru pe care l-ai acordat⁵⁵, pentru că nimic nu-i unește pe oameni mai mult, dintre obligațiile impuse lor de Dumnezeu, decât importanța acordată loialității față de angajamentul lor⁵⁶, în ciuda dezbinării dintre grupurile lor și a deosebirilor de păreri. Închinătorii la idoli (*al-mușrikun*) au înțeles să-și onoreze angajamentele dintre ei înaintea musulmanilor, pentru că au văzut consecințele

⁵⁵ „Asta înseamnă că, chiar de-ar fi să pieri, să nu trădezi.” (Ibn Abil-Hadid, vol. 17, p. 107)

⁵⁶ Importanța respectării angajamentelor este amintită adesea în Coran. A se vedea, de exemplu, 16: 91: „Țineți legământul cu Dumnezeu atunci când l-ați făcut. Nu încălcați jurămintele ce le-ați întărit luându-L pe Dumnezeu chează între voi. Dumnezeu știe prea bine ce faceți.” A se vedea și 6: 153, 13: 20, 17: 34 etc.

nefastele ale trădării. Așadar, niciodată să nu trădezi legământul tău de protecție, niciodată să nu-ți încalci angajamentul și niciodată să nu-ți înșeli dușmanul, pentru că nimeni nu este mai obraznic în fața lui Dumnezeu decât un nerod ticălos.

Dumnezeu a făcut ca angajamentul Său și legământul Său de protecție să ofere siguranță, pe care a răspândit-o printre supușii Săi prin îndurarea Sa, și să fie un adăpost sub a cărui protecție aceștia să se odihnească și în a cărui apropiere să se poată dezvolta.⁵⁷ În el nu există stricăciune, trădare sau înșelare.

Să nu închei un acord care să aibă lipsuri și să nu folosești un limbaj confuz⁵⁸ după recunoașterea și finalizarea acordului. Să nu îngădui ca vreo situație grea sau vreo strâmtoare să te facă să anulezi în mod nejustificat și nedrept un acord încheiat în fața lui Dumnezeu și față de care ai anumite obligații. Căci răbdarea ta într-o situație critică și strâmtorată, nădăjduind în soluționarea ei și în binecuvântarea care va urma, este mai bună decât un act de trădare. Pentru că te vei teme de consecințele trădării și de răspunderea în fața lui Dumnezeu, având o

⁵⁷ Potrivit lui Ibn Abil-Hadid (vol. 17 p. 109), „în a cărei apropiere să se poată dezvolta” înseamnă „în timp ce locuiesc în apropierea sa, ei se pot răspândi, căutând să-și împlinească nevoile și dorințele”. Abduh explică verbul tradus aici prin „extinde” (*yastafid'un*) ca însemnând „să se refugieze grăbiți” (vol. 3, p. 118), dar prima interpretare pare mai potrivită.

⁵⁸ *Lahn qawl*, „culoarea cuvintelor”. Ibn Maytham explică această expresie ca însemnând „ambiguitate, disimulare sau aluzie.” Explicația lui Ibn Abil-Hadid este similară: „El îi interzice acestuia ca, atunci când încheie un acord între el și dușmanul său, să-l încalce bazându-se pe o interpretare ascunsă sau pe conținutul cuvintelor, sau spunând: «Cu siguranță că m-am referit la cutare lucru, nu m-am referit la sensul aparent al cuvintelor».” (vol. 17, p. 109).

responsabilitate de care nu vei fi scutit în această viață și nici în viața de apoi.

Ferește-te de sânge și de vărsarea lui nelegitimă, pentru că nimic nu este mai demn de mânia lui Dumnezeu, nimic nu are consecințe mai grave și nimic nu este mai probabil să aducă încetarea binecuvântărilor și sfârșitul timpului sorocit cuiva decât vărsarea de sânge cu nedreptate. Dumnezeu – Slavă Lui! – va începe judecata în Ziua Învierii cu aceia dintre slujitorii Săi care au vărsat sângele altora.⁵⁹ Așadar, niciodată să nu-ți întărești domnia prin vărsarea nelegitimă de sânge, pentru că acesta este unul dintre lucrurile care o slăbesc și o zdruncină, care o răstoarnă și o fac să fie transmisă altcuiva. Nu ai nicio scuză în fața lui Dumnezeu și în fața mea pentru uciderea voită, întrucât în acest caz se aplică pedeapsa fizică.⁶⁰

Dacă greșești, iar biciul tău sau sabia ta, sau mâna ta întrec măsura pedepsei corecte – pentru că lovind cu pumnul sau tot ceea ce întrece limita poate să ducă la uciderea acelei persoane – niciodată să nu lași ca trufia cauzată de funcția pe care o deții să te împiedice de la a plăti rudelor celui ucis dreptul (*al-haqq*) care li se cuvine.⁶¹

⁵⁹ Ibn Abil-Hadid citează următorul *hadit* al Profetului: „În Ziua Învierii, primul lucru pentru care Dumnezeu îi va judeca pe robii Săi este sângele care a fost vărsat” (vol. 17, p. 111).

⁶⁰ Apoi îl avertizează că uciderea cuiva cu intenție implică pedeapsa talionului și spune „pedeapsa fizică”. Cu alte cuvinte, uciderea intenționată atrage după sine distrugerea corpului fizic, întocmai cum și cel care a ucis a distrus corpul persoanei pe care a omorât-o. Intenția Imamului este de a-l înspăimânta prin aceste cuvinte care au un efect mai mare decât dacă ar fi spus doar: „Cu siguranță, aceasta implică o pedeapsă.” (Ibn Abi-l-Hadid, vol. 173 p. 111).

⁶¹ Legea talionului, în cazul unei crime comise în mod intenționat, cât și despăgubirea, în cazul unei crime comise din greșală, sunt stabilite de *Șari'ah*. Conform Coran 4: 92-93: „Nu se cade unui credincios să ucidă

Ferește-te de a fi mulțumit de tine însuși⁶², de a te baza pe acele lucruri care-ți sunt pe plac și de dragostea pentru lauda multă, pentru că acestea trei sunt printre cele mai sigure prilejuri pe care le are Satana pentru a șterge eventualele fapte bune ale celor care fac binele.

Ferește-te de a le reproșa (*mann*) ceva supușilor tăi atunci când le faci un bine (pentru faptul că nu apreciază și nu recunosc îndeajuns datoria pe care o au față de tine), de a exagera faptele pe care le-ai făcut și de a face făgăduieli care să fie urmate de nerespectarea lor. Pentru că reproșul anulează faptele bune⁶³, exagerarea faptelor înlătură lumina adevărului, iar nerespectarea făgăduielii are ca rezultat ura din partea lui Dumnezeu și a oamenilor. Dumnezeu – Preamărit fie El! – a spus: «*Mare urâciune este pentru Dumnezeu să spunei ceea ce nu faci!*» (Coran 61: 3).

Să te ferești de a te grăbi să rezolvi problemele înainte de timpul potrivit pentru aceasta, de neglijarea acestora când rezolvarea lor este posibilă, de a stăruii cu îndărătni-

un alt credincios, doar din greșeală. Cel care a ucis un credincios din greșeală, va slobozi un rob credincios și va plăti prețul sângelui familiei celui mort, însă aceasta să nu-l dea apoi ca milostenie. Dacă credinciosul ucis era dintr-o tabără dușmană, ucigașul va slobozi un rob credincios. Dacă era dintr-o tabără cu care ați făcut un legământ, atunci ucigașul va plăti prețul sângelui familiei celui mort și va slobozi un rob credincios. Cel care nu are putința aceasta, va posti două luni neîntrerupte, ca semn al căinței cerute de către Dumnezeu. Dumnezeu este Știutor, Înțelept. Cel care, voit, ucide un credincios va avea Gheena ca răsplată, unde va veșnici. Asupra lui vor cădea mânia și blestemul lui Dumnezeu care îi va pregăti o mare osândă.”

⁶² Ibn Abil-Hadid citează câteva *hadit*-uri profetice, printre care și pe cel ce urmează: „Există trei lucruri care duc la pierzare: a te lăsa pradă avariției, a-ți urma pofta și a fi mulțumit de tine însuși.” (vol. 17, p. 114).

⁶³ Conform Coran 2:264, „Nu vă faceți zadarnice milosteniile voastre, alăturându-le o părere de rău ori o ocară, la fel ca acela care dă din averile sale ca să-l vadă oamenii, însă care nu crede nici în Dumnezeu, nici în Ziua de Apoi.”

cie în încercarea de a le rezolva, când acestea nu pot fi rezolvate, și de a le trata cu slăbiciune când ele au devenit clare. Așadar așează fiecare lucru la locul său și săvârșește fiecare acțiune la momentul său.

Ferește-te de a-ți atribui privilegiu în cele în care oamenii sunt egali și de a neglija acele lucruri care ar trebui să te îngrijoreze, după ce ele au devenit clare în ochii oamenilor, pentru că acest lucru va fi folosit împotriva ta, spre folosul altora;⁶⁴ ferește-te de a trata lucrurile cu neglijență, pentru că nu peste multă vreme se va da la o parte vălul care acoperă faptele tale și se va pretinde de la tine dreptate pentru cel nedreptățit.⁶⁵

Stăpânește-ți patima mândriei, furia puterii tale, forța mâinii și ascuțimea limbii. Păzește-te de toate acestea, înfrânându-ți impulsurile și stăpânindu-ți reacția violentă, până când mânia ta se potolește și până când deții controlul asupra propriei tale voințe. Dar nu vei putea câștiga controlul asupra sufletului tău, până când nu va spori preocuparea ta pentru amintirea faptului că te vei întoarce la Domnul tău.

⁶⁴ Ibn Abil-Hadid comentează: „De exemplu, dacă i se arată conducătorului că unul dintre favoriții săi comite în taină o faptă condamnată, iar dacă el ignoră apoi fapta respectivă, acest lucru va folosi celui care săvârșește acea faptă, dar nu-i va folosi lui.” (vol.175, p.116).

⁶⁵ Conform Coran 50: 19-22, „Beția morții aduce Adevărul de la care tu te-ai îndepărtat!... Tu ai fost în nepăsare față de aceasta, însă Noi ți-am dat la o parte vălul și privirea ta este pătrunzătoare astăzi!” Ibn Maytham remarcă faptul că, atunci când vălurile care acoperă faptele omului sunt îndepărtate de el în momentul morții, el va vedea realitatea acestor fapte și ceea ce a pregătit Dumnezeu pentru el, bun sau rău: „În Ziua când fiecare suflet va găsi ceea ce va fi făcut bine și ceea ce va fi făcut rău, va fi dorit ca vreme îndepărtată să fie între el și acea Zi. Dumnezeu vă previne asupra Lui Însuși.” (Coran 3: 30).

Ești obligat să-ți amintești de guvernările drepte, de cele mai bune rânduieli, de Tradiția (*Sunnah*) Profetului nostru și de obligațiile enunțate în Cartea lui Dumnezeu și de ceea ce a fost înaintea ta, în vremurile trecute. Să iei ca model de urmat pentru ceea ce faci ceea ce ai văzut la noi și să te străduiești cât de mult poți să urmezi ceea ce te-am învățat în aceste sfaturi pe care ți le-am dat. Mă bazez pe ele ca dovadă a mea împotriva ta, ca nu cumva să existe vreun motiv pentru graba sufletului tău de a-și urma pofta sa.⁶⁶

Îl rog pe Dumnezeu ca prin nemăsurata Sa Milă și prin puterea Sa nesfârșită să împlinească orice dorință, să ne dăruiască mie și ție, după voia Sa, deplina reușită în a înfățișa în chip limpede, în fața Sa și a creaturilor Sale, îndreptățirea faptelor noastre. Fie ca El să ne dăruiască laudă desăvârșită din partea supușilor Săi, o influență binefăcătoare asupra țării, plinătatea binecuvântărilor și sporirea cinstei noastre. Și mă rog ca El să ne pecetluiască viețile cu fericire (*al-sa'adah*) și să le pună capăt prin martiriu (*al-șahadah*). «Noi suntem ai lui Dumnezeu și la El ne vom întoarce!» (Coran 2: 156). Pacea fie asupra Trimisului lui Dumnezeu – Fie ca Dumnezeu să-i binecuvânteze pe el și pe familia sa nobilă și curată și să le dea o pace adâncă. *Wa-l-salam.*”

⁶⁶ Conform Coran 79: 40-41, „Celui care se teme de înălțimea Domnului său și oprește pofta din sufletul său, Raiul îi va fi liman.”

PARTEA A TREIA

**VIAȚA SPIRITUALĂ:
RUGĂCIUNILE ȘI RUGILE**

Notă introductivă

Pentru musulman, ceea ce trebuie să însoțească mărturisirea Unicității lui Dumnezeu este devoțiunea față de El. Aspectul exterior al acestei devoțiuni este modelat de prevederile legii islamice *Şari'ah* referitoare la actele de adorare: rugăciunile canonice, atât cele obligatorii, cât și cele recomandate, postul, pelerinajul, milostenia etc. Dar aspectul interior al devoțiunii musulmanului este mult mai greu de sesizat. Spre deosebire de aspectul exterior, el nu poate fi definit prin atât de multe exemple. Acesta poate fi înțeles numai prin aprofundarea vieților celor care s-au remarcat din punct de vedere spiritual, ale sfinților și ale misticilor. Unele dintre cele mai intime licăriri ale sufletului musulmanului evlavios pot fi găsite în rugi.¹

În islam rugăciunea poate fi împărțită în patru categorii fundamentale: rugăciunea canonică (*salat*), ruga (*dua*), litania (*wird*) și invocația (*dhikr*). S-ar putea spune că prima dintre ele, mai ales în ceea ce privește ritualul ei obligatoriu, ar corespunde cu ceea ce presupune în creștinism euharistia sau cuminecătura. A doua ar fi echivalentă cu „rugăciunea personală” sau pur și simplu, ceea ce înțelege în mod obișnuit creștinul prin termenul de „rugăciune” propriu-zis.

¹ A se vedea C. Padwick, *Muslim Devotions*, London, 1961.

Rugăciunea canonică obligatorie trebuie să fie efectuată în anumite momente ale zilei, în fiecare zi și potrivit unor reguli stabilite cu strictețe, în timp ce forma sa recomandată urmează, de asemenea, același tipar precis (statul în picioare, plecăciunea, prosternarea, statul în șezut etc.). Dar cineva se poate „ruga” lui Dumnezeu în orice moment și în orice împrejurare, fără niciun tipar stabilit și fără formule. Rugile sunt absolut benevole și „neconvenționale”. Cât privește litanile și invocațiile, adică recitarea unor formule coranice sau unul sau mai multe Nume ale lui Dumnezeu, sunt benevole, la fel ca rugile, cu toate că nu sunt chiar atât de „neconvenționale”, din moment ce ele urmează anumite tipare stabilite, care, la fel ca rugăciunile canonice, trebuie să fie rostite în limba arabă. Litanile pot fi efectuate de orice musulman evlavios, în timp ce invocațiile sunt recitate aproape în exclusivitate de sufiți.

Deși rugile lăsate de marii mistici și sfinți² ai islamului timpuriu sunt un fel de „rugăciune neconvențională”, ele au, fără excepție, un element comun: din moment ce au fost recitate în limba arabă (cu toate că pot fi rostite în orice limbă), sunt în mare măsură inspirate de ideile și concepțiile coranice și conțin versete și expresii coranice.

De asemenea, ele sunt adesea ritmice și de foarte multe ori, cum este cazul celor patru rugi traduse aici, se folosește versul liber (*saj'*). Prin urmare, am împărțit astfel versurile ca textul tradus să corespundă ritmului

² Aici autorul folosește termenul de „sfinți” în sensul său general, cu referire la acele ființe umane care au atins un nivel de excelență spirituală, fără a implica însă unele dintre conotațiile specific creștine ale sfințeniei – n.t.

textului original, pentru a vă putea forma o idee mai bună asupra stilului acestor rugi.

Autorul primei rugi este Imamul Husein, al treilea Imam, care a fost martirizat la Karbela și care este probabil cel mai important Imam în devoțiunea šiită curentă. Fără îndoială că zilele de doliu pentru el (mai ales *tasu'a* și *așura*, zilele a noua și a zecea ale lunii Muharram), sunt încă cele mai solemne și mai respectate zile comemorative din calendarul šiit. Imamul Husein a rostit această rugă – una dintre cele mai cunoscute dintre scrierile šiite – în timpul pelerinajului la Mekka, în ziua de Arafah (a noua zi din luna Dhu-l-hijjah), și, de atunci, această rugă a fost recitată de šiiții evlavioși.

În această zi, pelerinii își petrec timpul pe Muntele Arafat, fiind preocupați de efectuarea rugăciunilor canonice, recitarea Coranului, a litaniilor, invocațiilor și rugilor. Spiritul acestei zile este foarte bine reprezentat în ruga Imamului.³ A doua și a treia rugă sunt luate din cartea celui de-al patrulea Imam, *al-Sahifat al-Sajjadiyyah*, despre care am vorbit în introducere.

Cât despre a patra și ultima rugă, aceasta a fost lăsată de al doisprezecelea Imam celui de-al doilea „reprezentant” al său (*na'ib*), Abu Jafar Muhammad ibn Uthman ibn Said, care a activat ca purtător de cuvânt al Imamului pentru mulți ani, până la sfârșitul vieții sale, în anul 304/916-7, sau 305/917-8.

Aici este important de înțeles, de către cei care nu sunt familiarizați cu doctrinele šiite, că al doisprezecelea Imam a intrat în „ocultație” la o vârstă fragedă, în anul 260/873-4, dispărând astfel din fața ochilor oamenilor,

³ A se vedea *Shi'ite Islam*, p. 210-11.

menținând contactul cu patru persoane, în mod succesiv, până când ultima dintre ele a murit în anul 329/940-1. Apoi a început „ocultația majoră” (*al-ghaybat al-kubra*). El nu se va mai arăta până la sfârșitul veacurilor.

A.

IMAMUL AL HUSEIN, AL TREILEA IMAM

RUGĂ PENTRU ZIUA DE ARAFAH

Slavă lui Dumnezeu,

a Căruia hotărâre nimeni nu o poate anula
și al Căruia dar nimeni nu-l poate stăvili.

Nicio plăsmuire a vreunui creator nu este ca plăsmuirea Sa

și El este Mărinimos și le cuprinde pe toate.

El a dat ființă feluritelor creaturi nemaivăzute
și a desăvârșit, prin înțelepciunea Sa, tot ceea ce
a plăsmuit.

Vestitorii nu sunt ascunși de El,

iar ceea ce se încredințează Lui nu se pierde.⁴

El îi răsplătește pe toți cei care împlinesc ceva, îmbunătățește viața celor mulțumiți
și se milostivește de toți cei care se smeresc.

⁴ Conform Coran 73: 20, „... și dați-I lui Dumnezeu un frumos împrumut. Binele pe care vi-l faceți voi înșivă înainte îl veți afla la Dumnezeu drept cea mai bună și mai mare răsplată.”

El pogoară binefaceri
și Cartea atotcuprinzătoare
care răspândește lumină.

El aude rugile,
îndepărtează nenorocirile,
îi ridică pe unii în rang
și îi doboară pe tirani.

Pentru că nu există nicio altă divinitate, în afară de El,
nimic nu este egal cu El,

„Nimic nu este asemenea Lui!

El este Auzitorul, Văzătorul” (Coran 42: 11)

Cel Subtil, Cel Atoateștiutor

și El *„este Atotputernic!”* (Coran 5: 120).

O, Dumnezeu, Tu ești ținta căutărilor mele,
depun mărturie cu privire la Suveranitatea Ta,
recunoscându-Te pe Tine ca Domn al meu
și la Tine mă voi întoarce.⁵

Tu m-ai creat, prin binecuvântarea Ta, mai înainte ca
eu să fiu ceva despre care să se poată aminti.⁶

Tu m-ai creat din pământ,
apoi m-ai așezat în rărunchii (înaintașilor mei),
ocrotindu-mă de nesiguranța sorții
și de asprimile vremurilor și ale veacurilor.

⁵ Conform Coran 40: 43, „Întoarcerea noastră este la Dumnezeu”. În alt loc, folosind o altă formă a rădăcinii verbului „a se întoarce”, în Coran se afirmă, într-un verset menționat adesea în lumea islamică: „Noi suntem ai lui Dumnezeu și la El ne vom întoarce!” (2: 156).

⁶ Conform Coran 76: 1, „Nu a trecut oare peste om o vreme când nu este nimic amiătit?”

Am fost un călător, din rărunchi în pânțece,
dintr-un timp străvechi
al vremurilor și al veacurilor trecute.

În blândețea, bunătatea și milostivirea Ta față de mine,
Tu nu m-ai trimis în împărăția celor necredincioși,
în țara celor care au rupt legământul față de Tine
și care i-au socotit mincinoși pe trimiși,⁷
ci m-ai trimis acolo unde există călăuzire,
pe care ai orânduit-o pentru mine,
ușurându-mi drumul și crescându-mă
pe calea călăuzirii.

Și, înainte de aceasta, Tu ai fost Bun cu mine,
m-ai plăsmuit în îndurarea Ta
și mi-ai dăruit multe binecuvântări.

M-ai creat la început dintr-o picătură de sămânță
lepădată⁸
și m-ai făcut să locuiesc în trei întunecimi,
înconjurat de carne, sânge și piele.⁹

⁷ Păcatul încălcării legământului cu Dumnezeu este adesea descris în Coran. De exemplu, „Cei care încalcă legământul încheiat cu Dumnezeu, cei care rup legăturile pe care Dumnezeu le-a poruncit să le păzească, cei care seamănă stricăciune pe pământ, aceia sunt pierduți!” (2: 27).

Și faptul de „a-i socoti pe trimiși mincinoși” este adesea menționat ca un păcat grav al popoarelor din trecut, de exemplu: „Și poporul Noe! Când îi socoteau pe trimiși mincinoși, Noi i-am înecat, făcând, astfel, din ei un semn pentru oameni.” (25: 37).

⁸ Conform Coran 75: 36-37, „Socoate omul oare că va fi lăsat de izbeliște? N-a fost el oare o picătură de sămânță lepădată?”

⁹ Trimitere la Coran 39: 6, „El v-a creat pe voi în pânțele mamelor voastre: creație după creație, în trei întunecimi.”

Martor plămădirii mele nu m-ai făcut¹⁰,
nici nu mi-ai încredințat nimic în ceea ce
mă privește.

Apoi m-ai scos în lume, ca să am parte de îndrumarea
pe care ai orânduit-o pentru mine,
de o călăuzire deplină și desăvârșită.

Tu m-ai ocrotit în leagănul
în care mă aflu, prunc fiind,
mi-ai asigurat hrana,
un lapte îndestulător și hrănitor
și ai pus în inima doicilor dragoste pentru mine.

Tu le-ai încredințat răspunderea creșterii mele
mamelor pline de compătimire,
m-ai ocrotit de nenorocirile pricinuite de *jinn*-i
și m-ai ferit de orice fel de surplus sau de lipsuri.

Tu ești Preaînalt, o, Milostive! O, Cel Îndurător!

Apoi, când am început să vorbesc,
ai desăvârșit mulțimea binecuvântărilor Tale
față de mine,
m-ai crescut an de an,
până la desăvârșirea ființei mele
și până când am prins putere,
mi-ai arătat dovada existenței Tale,

Insuflându-mi cunoașterea despre Tine,
uimindu-mă cu minunile înțelepciunii Tale
și trezindu-mi conștiința în fața minunățiilor
creației Tale,

¹⁰ Conform Coran 18: 51, „Eu nu i-am luat ca martori la crearea cerurilor și a pământului, și nici măcar la crearea lor înșiși.”

pe care le-ai înmulțit și risipit în Cer
și pe pământ,¹¹
și m-ai învățat să-Ți mulțumesc și să Te pomenesc,
și m-ai făcut să mă supun și să mă închin Ție,
căci Tu m-ai făcut să pricep ce-au adus
ai Tăi Trimși
și m-ai făcut să accept cu ușurință ceea ce-Ți este
Ție pe plac.

Ai fost Binevoitor față de mine în toate acestea, prin
ajutorul și bunătatea Ta.

Apoi, din moment ce m-ai creat din cel mai
bun pământ,¹²
nu ai dorit, Dumnezeuule, ca să am parte de o
binecuvântare, fiind lipsit de cealaltă.

Mi-ai oferit hrană felurită,
multe veșminte
și copleșitoarea, minunata Ta milostivire,
bunătatea Ta veșnică față de mine.

Iar în cele din urmă, când ai desăvârșit fiecare bine-
cuvântare față de mine
și de la mine ai alungat necazurile toate,
ignoranța și îndrăzneala mea nu Te-au împiedicat
să mă călăuzești spre ceea ce mă va apropia
de Tine
sau să mă faci să reușesc să mă apropii de Tine.

¹¹ Conform Coran 16: 13, „Ceea ce v-a zidit vouă pe pământ este felurit la culoare. Întru aceasta este un semn pentru un popor ce chibzuiește.”

¹² Aluzie la faptul că Imamul Husein este descendent al Profetului.

Căci Ție de m-am rugat, Tu mi-ai răspuns;
dacă Ți-am cerut, mi-ai dat;
dacă Ți-am dat ascultare, Ți-ai arătat mulțumi-
rea față de mine,
iar dacă Ți-am mulțumit, mi-ai dăruit
și mai mult.¹³

Prin toate acestea Ți-ai desăvârșit binecuvântările
și bunătatea față de mine.

Așadar a Ta fie toată Mărirea! A Ta fie toată Mărirea!

Căci Tu ești, Slăvitule, Cel Care dă la iveală și Cel Care
duce înapoi¹⁴ și Vrednic (ești) de laudele toate!
Sfinte sunt Numele Tale și fără de măsură sunt
darurile Tale.

Așadar, pe care dintre binecuvântările Tale,
Dumnezeule, aş putea să le înșir, socotindu-le
și amintindu-le?
Pentru care dintre darurile Tale aş putea
să-Ți mulțumesc?

Din moment ce ele, Doamne,
sunt mai multe decât ar putea număra
cei care socotesc¹⁵
sau decât ceea ce pot dobândi prin cunoaștere
cei ce se încred în memoria lor.

¹³ Conform Coran 14: 7, „Dacă sunteți mulțumitori, eu voi înmulți binefacerile Mele asupra voastră.”

¹⁴ Conform Coran 30: 11, „Dumnezeu dă la iveală făptura, apoi o duce înapoi. Către El veți fi întorși.” Și 29: 19, „Ei nu au văzut cum Dumnezeu dă la iveală făptura și apoi o duce înapoi? Aceasta îi este lesne lui Dumnezeu!”, sau 30: 27

¹⁵ Conform Coran 14: 34 și 16: 18, „Dacă ați vrea să numărați binefacerile lui Dumnezeu, nu le-ați putea socoti.”

Nenorocirile și încercările ce de la mine le-ai întors
și depărtat, o, Dumnezeuule,
mai multe au fost decât sănătatea și fericirea care
mi-au fost date.

Și mărturisesc, Dumnezeuule,
prin sinceritatea credinței mele,
prin neclintirea convingerilor mele,
prin mărturisirea Unicității Tale pure și clare
prin ceea ce este ascuns adânc în conștiința mea,
prin legăturile căilor luminii ochilor mei,
prin liniile frunții mele,
prin deschizătura nărilor mele prin care respir,
prin laturile nasului cele moi,
prin căile urechilor
și prin buzele ce acoperă și apasă,
prin mișcările limbii când vorbesc,
prin întâlnirea dinapoi a fălcilor,
prin mătcile dinților mei,
prin locul în care îmi înghit hrana
și prin care beau,
mărturie dau prin ceea ce poartă creierul meu,
și prin căile goale ale vânelor din ceafă,
prin ceea ce se află în coșul pieptului meu,
prin ceea ce-mi susține aorta,
prin locurile de care se prinde învelitoarea
inimii mele,¹⁶
[și mărturie dau] prin bucățelele de carne
ce-nconjură ficatul,
prin tot ceea ce cuprind coastele mele,

¹⁶ „Învelitoarea inimii” (*hijab al-qalb*) este pericardul.

prin încheieturile articulațiilor,
prin încordarea membrelor mele mărturie dau,
prin vârfurile degetelor,
prin carnea mea,
prin sângele meu,
prin părul meu,
prin pielea mea,
prin nervii mei,
prin trecătoarea aerului,¹⁷ și prin oasele mele
mărturie dau,
prin creierul meu,
prin vinele mele
și prin toate măduarele mele,

Și prin ce s-a împletit deasupra lor în zilele când
eram un prunc alăptat la sân și prin ce pământul
a-ndepărtat de la mine;
dau mărturie prin somnul meu,
prin umbletul meu,
prin nemișcarea mea,
prin mișcările plecăciunilor și prosternărilor mele,
mărturisesc prin toate acestea că,

Oricât aș fi îndurat și oricât m-aș fi străduit,
timp de veacuri și epoci întregi,
chiar dacă viața mea ar fi fost prelungită
foarte mult,
tot nu aș putea să-Ți întorc mulțumiri

Nici măcar pentru o singură binecuvântare dintre
toate binecuvântările Tale,

¹⁷ Traheea nu este menționată în unele ediții ale cărții *Mafatih al-jinan*.

decât prin îndurarea Ta,
care doar ea în sine mă obligă să-Ți mulțumesc
cu o recunoștință nesfârșită și reînnoită mereu
și cu o veșnică și vie slăvire.

Cu adevărat, dacă m-aș alătura celor care socotesc,
dintre creaturile Tale,
gata să numere mereu întinderea
binecuvântărilor Tale,
cele trecute sau viitoare,
prin numere n-am fi în stare s-o cuprindem sau
să-i aflăm limitele.

Nu, niciodată!

Și cum oare s-ar putea face?!

Căci Tu de veste ai dat în grăitoarea-Ți Carte,
rostitoare de adevăr:

*„Dacă ați vrea să numărați binefacerile lui Dumnezeu,
nu le-ați putea socoti.”* (Coran 14: 34).

Cartea Ta, o, Dumnezeule, Mesajul Tău,
spus-a Adevărul!

Iar profeții Tăi și trimișii Tăi au transmis revelația Ta
pe care le-ai pogorât-o
și religia pe care ai stabilit-o pentru ei
și prin ei.

Și mărturisesc, Dumnezeule,
prin străduința și prin hărnicia mea
și în măsura supunerii și a puterilor mele
și zic, ca un credincios având neclintirea
convingerilor sale:

*„Laudă lui Dumnezeu! El nu și-a dăruit Lui Însuși fii”
pentru a avea un moștenitor,*

*„El nu are pe nimeni alături în împărăția Sa”
care să I se poată împotrivi în ceea ce făptuiește El*

*„El nu are oblăduitor în fața umilirii” (Coran 17: 111)
care să-L ajute în ceea ce plăsmuiește El.*

Așadar, slavă Lui! Slavă Lui!

*„Dacă ar fi și alți dumnezei afară de Dumnezeu
în ceruri și pe pământ,
acestea ar fi atunci cuprinse de stricăciune”
(Coran 21: 22)
și ar fi năruite.¹⁸*

Slavă lui Dumnezeu, Cel Unic, Singurul,

*„Dumnezeu!.. Absolutul!” Care „nu naște și nu Se naște,
și nimeni nu-I este asemenea.” (Coran 112: 2-4)*

Slava e a lui Dumnezeu,
o laudă precum cea cu care Îl slăvesc îngerii
aflați în apropierea Sa
și profeții trimiși de El.

Și fie ca Dumnezeu să-l binecuvânteze pe cel ales de el,
pe Muhammad, pecetea profeților,
și să-i binecuvânteze familia sa plină de virtuți
și credincioasă Ție
și să-Și pogoare pacea Sa asupra lor!

¹⁸ Conform Coran 19: 88-91, „Ei au spus: «Milostivul Și-a luat un fiu!» Voi faceți un lucru ce nu se cade! Aproape că cerurile se despică la acest cuvânt, că pământul se crapă și munții se năruie! Ei i-au dat Milostivului un fiu!”

(Apoi el începu a se ruga fierbinte și, în vreme ce lacrimi șiroiau din binecuvântații lui ochi, el s-a cufundat și mai mult în rugăciune. Apoi a rostit:)

O, Dumnezeu, fă-mă să mă tem de Tine
așa cum m-aș teme dacă Te-aș vedea,¹⁹
dă-mi fericirea care vine din evlavie față de Tine,
nu mă lăsa să fiu nefericit datorită nesupunerii
față de Tine,
hotărăște prin a Ta poruncă (*qada*) ce-i mai bine
pentru mine

Și binecuvântează-mă prin a Ta judecată (*qadar*)
ca să nu-ndrăgesc grăbirea acelor lucruri pe
care Tu le-ai întârziat
și nici amânarea acelor lucruri pe care Tu
le-ai grăbit!

O, Dumnezeu, dăruiește sufletului meu mulțumirea,
inimii mele neclintirea credinței,
faptelor mele – sinceritatea,
ochilor mei – lumina
și înțelegerea profundă a religiei.

Fă-mă să mă bucur de măduarele trupului meu,
fă ca auzul și văzul meu să fie cei doi moștenitori ai mei,
ajută-mă să-l înfrunt pe cel care mă nedreptățește
și să-mi văd dreptatea și dorințele împlinite,
alinându-mi astfel ochii.

¹⁹ În renumitul *hadit* cu privire la *ihsan* sau „virtutea spirituală” se spune: „Virtutea spirituală este de a-L adora pe Dumnezeu ca și cum L-ai vedea, iar dacă nu-L vezi, El totuși te vede pe tine.”

O, Dumnezeuule, îndepărtează necazurile,
acoperă-mi defectele,
iartă-mi greșelile,
înlătură diavolul meu,²⁰
șterge-mi datoria
și dă-mi, Dumnezeuule, locul cel mai de seamă
în lumea de apoi și în astă lume!

O, Dumnezeuule, a Ta este Lauda toată,
pentru că m-ai creat și m-ai făcut să aud și să văd
și a Ta este toată Slăvirea
pentru că m-ai plăsmuit și m-ai făcut o creatură
nevătămată,
arătându-Ți astfel îndurarea față de mine,
în vreme ce Tu n-aveai trebuință de facerea mea.

Doamne, din moment ce m-ai creat
și apoi mi-ai îndreptat ființa;

Doamne, deoarece m-ai crescut
și mi-ai desăvârșit înfățișarea;²¹

Doamne, întrucât mi-ai făcut tot binele
și mi-ai dat bunăstare și pace în suflet;

Doamne, fiindcă m-ai păzit
și mi-a dat cununa izbândeii;

Doamne, din moment ce m-ai binecuvântat
și apoi m-ai călăuzit;

²⁰ Conform Coran 43: 36, „Celui ce se abate de la amintirea Milostivului, Noi îi vom da un diavol ca însoțitor.”

²¹ Conform Coran 64: 3, „El a creat cerurile și pământul întru Adevăr și v-a dat vouă chip desăvârșit. Întru El este devenirea.” A se vedea și 40: 64, „El v-a plăsmuit pe voi și v-a dat vouă chip frumos și v-a înzestrat pe voi cu bunuri.”

Doamne, pentru că m-ai ales
și mi-ai dat din fiecare lucru bun;

Doamne, întrucât mi-ai dat să mănânc și să beau;²²

Doamne, fiindcă m-ai îmbogățit
și m-ai îndestulat;²³

Doamne, din moment ce m-ai sprijinit
și m-ai înălțat;

Doamne, fiindcă m-ai înveșmântat
cu al Tău acoperământ curat,
netezindu-mi calea prin lucrarea Ta întreagă,
binecuvântează-l pe Muhammad și binecuvân-
tează neamul lui Muhammad,
ajută-mă să înfrunt potrivniciile vremurilor,
nenorocirile din timpul nopții și al zilei,
izbăvește-mă de grozăviile acestei lumi
și de caznele lumii de apoi
și cruță-mă de răul ce-l fac
pe pământ răufăcătorii!

O, Dumnezeuule, iar cât privește lucrurile de care
eu atât mă tem,
scapă-mă de ele
și cât privește lucrurile de care caut să mă feresc,
păzește-mă de ele!

Veghează-mi sufletul și credința,
apără-mă în timpul călătoriilor mele,
dă-mi un moștenitor al familiei și al averii mele,

²² Conform Coran 26: 79, „Domnul lumilor, care m-a creat. El este Cel ce mă călăuzește; El este Cel ce mă hrănește și mă adapă.”

²³ Conform Coran 53: 48, „El îmbogățește și îndestulează.”

binecuvântează-mă în cele ce mi-ai dăruit,
ajută-mă să am sufletul smerit,
înalță-mă în ochii oamenilor,

Păzește-mă de relele venite din partea oamenilor
și a *jinn*-ilor,
nu mă necinsti din pricina păcatelor mele,
nu mă rușina pentru tănuitele mele metehne,
nu mă încerca pentru faptele mele,
nu mă lipsi de binecuvântările Tale
și nu mă încredința altcuiva în afară de Tine!

Dumnezeule, în a cui seamă să mă lași?

În seama vreunei rude? Aceasta s-ar depărta de mine.

În seama vreunui străin? Acesta s-ar uita la mine
fără bucurie.

Ori în seama acelora ce m-ar privi cu-ngâmfare?

Dar Tu ești Domnul meu și Stăpânul treburilor mele.

Ție mă voi plânge în surghiunul meu și în pribegia
mea, când sunt departe de casă,
iar cel căruia i-ai dat putere asupra mea
mă disprețuiește.

Dumnezeule, nu-Ți coborî așadar mânia asupra mea!

Dacă Te mânie pe mine,

nu-mi va purta nimeni de grijă.²⁴

Slavă Ție!

Paza Ta este mult mai cuprinzătoare,
așadar, Te rog pe Tine, Doamne,

²⁴ În unele ediții apare „în afară de Tine”.

în numele luminii Feței Tale, prin care sunt
luminate cerurile și pământul,
prin care sunt înlăturate întunecimile
și prin care au fost îndreptate faptele neamurilor
din vechime și ale celor de mai târziu,
să nu mă lași să mor în timp ce mânia Ta
este asupra mea,²⁵

Nu-Ți coborî furia împotriva mea!

Caut plăcerea Ta și să-Ți fiu pe plac
ca să fii Mulțumit de mine înainte de aceasta.

Nu există altă divinitate în afară de Tine, Domn al
Pământului Sfânt,²⁶
al Locului Sfânt²⁷
și al Casei celei Vechi²⁸
asupra căreia coborât-ai binecuvântări
și pe care ai făcut-o un loc de credință și de
pelerinaj pentru omenire.²⁹

²⁵ 233. Conform Coran 9: 55: „Averile și copiii lor să nu te încante, căci Dumnezeu voiește doar să-i osândească prin aceasta în Viața de Acum și să moară în tăgadă.”

²⁶ Mekka și împrejurimile ei.

²⁷ „Locul sfânt”, cunoscut sub numele de Muzdalifah, este locul în care pelerinii își petrec noaptea de după ziua de Arafat. Conform Coran 2: 198: „Când vă veți grăbi de pe Arafat, amintiți-vă de Dumnezeu în locul acela sfânt, amintiți-L, căci v-a călăuzit odinioară, pe când erați dintre cei rătăciți.”

²⁸ Ka'bah, numită „Casa cea Veche” datorită faptului că a fost construită de Avraam. A se vedea Coran 22: 29, „să pună capăt opreliștilor să împlinească cele cerute, să dea ocol Casei celei Vechi.”; 22: 33, „Voi veți afla faloase în aceste dobitoace, până la un anumit soroc, iar locul-lor de jertfire este Casa cea Veche.” și 14: 35-37.

²⁹ Conform Coran 2: 125, „Când am făcut Casa loc de credință și de pelerinaj.”

O, Cel Care, prin a Sa îndurare, iartă păcatele cele
mai mari!

O, Cel Care-mi asigură hrana în vremea necazului meu!

O, Cel Care-mi ține tovarășie în singurătatea mea!

O, Cel Ce ești sprijinul meu în nenorocirea mea!

O, Binefăcătorul meu care mă umpli de binecuvântări!

O, Dumnezeuul meu și Dumnezeuul înaintașilor mei,

Avraam, Ismael, Isaac și Iacob!³⁰

Domnul lui Gavriil, al lui Mihail
și al lui Serafiel (Israfil)!³¹

Domnul lui Muhammad, Pecetea Profetilor,
și al casei sale, al celor aleși!

Cel Care a revelat Tora, Evanghelia, Psalmii și Legea³²
și Pogorător al literelor *Kaf Ha' Ya' Ayn Sad, Ta'
Ha', Ya' Sin*³³ și al înțeleptului Coran!

³⁰ Aluzie la descendența Profetului din arborele genealogic al profetilor care se trag din Avraam.

³¹ Israfil este îngerul care, potrivit tradiției islamice, va sufla din trâmbiță când va veni momentul Învierii.

³² Legea (*al-furqan*) reprezintă unul dintre numele Coranului, menționat de câteva ori în versete precum 3: 4, „El a pogorât asupra ta Cartea, întru Adevăr, pentru a le întări pe cele dinaintea ei. De asemenea, El a pogorât Tora și Evanghelia mai înainte drept călăuzire oamenilor, precum a pogorât și Legea.” și 25: 1, „Binecuvântat fie Cel ce a pogorât Legea asupra robului Său ca să fie lumilor predicator.”

³³ *Kaf Ha' Ya Ayn Sad* sunt litere ale alfabetului arab care apar la începutul Surei Maryam (Coran 19). *Ta' Ha' și Ya' Sin* sunt, de asemenea, litere care apar la începutul surelor 20 și respectiv 36, care au dat și denumirea acestor capitole din Coran. „Înțeleptul Coran” este o expresie ce apare în Coran 36: 2, „Pe înțeleptul Coran!”

Tu ești peștera în care mă adăpostesc când drumurile mă sufocă în ciuda lărgimii lor
și când pământul, cu toată întinderea sa, este
prea strâmt pentru mine.

A Ta îndurare de n-ar fi, m-aș număra și eu printre
cei pieritori,

Tu ești Cel Care-mi șterge greșelile.

Dacă nu ai fi Tu Cel Care să mă acopere,³⁴
aș fi printre cei făcuți de ocară;

Tu mă întărești, ajutându-mă împotriva
vrăjmașilor mei³⁵
și de n-ai fi fost reazemul meu, aș fi fost și eu
printre cei învinși.³⁶

O, Cel Care stăpânește măreția și slava,
astfel că prin puterea Lui sunt puternici prietenii
Săi (*awliya*)!

O, Cel înaintea căruia toți regii își pun jugul smereniei
de teama puterii Lui copleșitoare!

„El știe trădarea ochilor și ceea ce ascund inimile”

(Coran 40: 19)

și cele nevăzute aduse de vremuri și de soartă.

³⁴ Al-Sattar, „Cel Care acoperă (greșelile și păcatele)”, este unul dintre numele lui Dumnezeu.

³⁵ Conform Coran 3: 13, „Dumnezeu ajută pe cine vrea. Întru aceasta este o învățătură pentru cei dăruiți cu puterea de a vedea.”

³⁶ Conform Coran 3: 160, „Dacă Dumnezeu vă ajută, nimeni nu vă mai poate birui. Dacă vă părăsește, cine altul în afară de El v-ar putea ajuta? Credincioșii se încredințează lui Dumnezeu.”

- O, Cel despre Care nimeni nu știe cum este,
în afară de El Însuși!
- O, Cel despre Care nimeni nu știe ce este,
în afară de El Însuși!
- O, Cel pe Care nu-L cunoaște nimeni,
în afară de El Însuși!
- O, Cel Care a așezat uscatul pe apă și a făcut ca aerul
să formeze cerul!
- O, Cel Căruia Îi aparțin cele mai nobile Nume!³⁷
- O, Cel a Cărui bunătate nu se va micșora niciodată!
- O, Cel Care ai făcut ca Iosif să fie dus în deșert,
apoi l-ai scos din fântână
și l-ai făcut rege după ce fusese rob!
- O, Cel Care l-ai făcut să se întoarcă la Iacob după ce
*„ochii săi se albiră de mâhnirea care-l copleșise.”*³⁸
(Coran 12: 84)!
- O, Cel Care a înlăturat necazul și suferința lui Iov³⁹
și l-a împiedicat pe Avraam să-și jertfească fiul,
după ce ajunsese la o vârstă înaintată și i se scur-
sese viața!⁴⁰

³⁷ *Akram al-asma'*. „Cele mai frumoase nume” ale lui Dumnezeu (*al-asma' al-husna*) la care se face referire de câteva ori în Coran în versete precum 7: 180, „Ale lui Dumnezeu sunt cele mai frumoase nume! Cheamă-L pe numele Sale! Îndepărtați-vă de cei care întinează aceste nume.” și 20: 8, „Dumnezeu! Nu este dumnezeu afară de El. Ale Lui sunt cele mai frumoase nume!”

³⁸ Istorisirea despre Iosif se află în capitolul 12 al Coranului.

³⁹ Conform Coran 21: 83-84 și 38: 42-45.

⁴⁰ Conform Coran 37: 102-105 și 14: 39.

O, Cel Care a răspuns rugii lui Zaharia
și i l-a dăruit pe Ioan,
nelăsându-l singur și fără urmași!⁴¹

O, Cel Care pe Iona din burta peștelui l-a scos!⁴²

O, Cel Care a despărțit marea pentru Fiii lui Israel,
iar apoi de rău i-a mântuit
și i-a înecat pe faraon și oștirile sale!⁴³

O, Cel Care trimite vânturi vestitoare ale milei Sale!⁴⁴

O, Cel care nu Se grăbește să pedepsească pe acelea
dintre creaturile Sale care nu I se supun!⁴⁵

O, Cel Care i-a izbăvit pe vrăjitori după ce aceștia Îl
tăgăduiseră îndelung!

Înainte de aceasta, ei se bucuraseră de binecuvân-
tările Lui,
se hrăniseră din proviziile date de El
și se închinaseră altcuiva în afară de El.

Ei I se împotriviseră, Îl tăgăduiseră,
socotindu-i mincinoși pe trimișii Săi.⁴⁶

⁴¹ A se vedea Coran 21: 89-90.

⁴² Povestea lui Iona și a „peștelui” apare în Coran 68: 48-50.

⁴³ Conform Coran 26: 63-66.

⁴⁴ Conform Coran 25: 48, „El este Cel ce trimite vânturile ca o vestire înainte-mergătoare a milostiveniei Sale. Noi trimitem din cer apă curată.”
A se vedea 7: 57 și 30: 46.

⁴⁵ Conform Coran 18: 58, „Domnul tău cel Iertător este plin de milostivenie. Dacă le-ar lua în nume de rău ceea ce au agonisit, El le-ar grăbi osânda, însă o întâlnire a fost hotărâtă fiecăruia și nimeni nu poate scăpa.”

⁴⁶ Trimitere la întâmplarea referitoare la Moise și la vrăjitori, relatată de câteva ori în Coran, în versete precum 7: 111-126; 20: 62-73 și 26: 36-51.

O, Dumnezeuule!

O, Dumnezeuule!

O, Cel Care ești Începătorul tuturor lucrurilor și
Făuritor fără de seamăn!

O, Cel Veșnic și fără de sfârșit!

O, Cel Viu când nimic nu avea viață!

O, Cel Care îi însuflețește pe cei morți!⁴⁷

O, Cel Ce „*stă după fiecă suflă ca martor a ceea ce
agonisește*” (Coran 13: 33)!

O, Cel față de Care mică a fost recunoștința mea
și, cu toate acestea, El nu m-a lipsit de nimic!

Păcatul meu mare a fost, dar El de ocară
nu m-a făcut!

El m-a văzut săvârșind fapte de nesupunere,
dar nu m-a făcut să ajung rău famat!

O, Cel Care a avut grijă de mine în copilărie!

O, Cel Care mi-a asigurat mijloacele de trai
la maturitate!

O, Cel ale Cărui daruri nu pot fi socotite
și ale Cărui binecuvântări nu pot fi răsplătite!

O, Cel Care a scos în calea mea ceea ce este bine
și ceea ce este drept,
iar eu L-am răsplătit cu răutate și neascultare!

⁴⁷ Acesta este un Nume al lui Dumnezeu folosit în Coran 30: 50, „Uită-te la urmele milostiveniei lui Dumnezeu cum învie pământul odată mort. El este al morților de viață dător.” și 41: 39.

O, Cel Care m-a condus la credință înainte ca să
ajung să-I fiu recunoscător pentru darurile și
îndurarea Sa!

O, Cel pe Care L-am strigat când am fost bolnav,
iar El m-a vindecat;
când am fost despuiat,
iar El m-a îmbrăcat;
când am fost flămând,
iar El m-a îndestulat;
când am fost însetat,
iar El mi-a dat să beau;
când am fost batjocorit,
iar El m-a înălțat;⁴⁸
când am fost neștiutor,
iar El m-a învățat;
când am fost singur,
iar El mi-a dat urmași;
când am fost departe,
iar El m-a făcut să mă întorc;
când am fost sărac,
iar El m-a îmbogățit;
când am avut nevoie de ajutor,
iar El m-a sprijinit;
când am fost bogat,
iar El nimic nu mi-a luat.

Eu nu Te-am pomenit și nu Te-am invocat pe Tine în
toate aceste împrejurări,
dar Tu m-ai făcut să încep să Te chem.

⁴⁸ Conform Coran 3: 26, „Tu înalți pe cine voiești și cobori pe cine voiești.”

A Ta este slava și recunoștința!

O, Cel Care a trecut cu vederea greșelile mele,
mi-a alinat suferința,
mi-a ascultat rugăciunea,
mi-a acoperit defectele,
mi-a iertat păcatele,
mi-a îndeplinit dorințele
și m-a ajutat împotriva vrăjmașului meu!

De ar fi să socotesc binecuvântările Tale,
darurile și binefacerile bunătății Tale,
în stare nu aș fi pe toate să le-nșir.⁴⁹

O, Păzitor al meu!

Tu ești Cel Care a fost Îngăduitor,
Tu ești Cel Care m-a binecuvântat,
Tu ești Binefăcătorul meu,
Tu ești Cel Care a fost Bun,
Tu ești Cel Care a fost Darnic,
Tu ești Cel care m-a desăvârșit,
Tu ești Cel Care mi-a dat cele trebuitoare vieții,
Tu ești Cel Care m-a încununat cu izbândă,
Tu ești Cel Care m-a înzestrat,
Tu ești Cel Care m-a îmbogățit,
Tu ești Cel Care m-a îndestulat,⁵⁰

⁴⁹ Trimitere la Coran 14: 34, „Dacă ați vrea să numărați binefacerile lui Dumnezeu, nu le-ați putea socoti.” și 16: 18.

⁵⁰ Conform Coran 53: 48, „El îmbogățește și îndestulează.”

Tu ești Cel Care m-a adăpostit,⁵¹
Tu ești Cel Care mi-a dat îndeajuns,
Tu ești Cel Care m-a călăuzit,
Tu ești Cel Care m-a păzit de păcate,
Tu ești Cel Care mi-a acoperit păcatele,
Tu ești Cel Care m-a iertat,
Tu ești Cel care a trecut cu vederea,
Tu ești Cel Care mi-a făcut loc pe pământ,⁵²
Tu ești Cel Care m-a înălțat,
Tu ești Cel Care m-a susținut,
Tu ești Cel Care m-a sprijinit,
Tu ești Cel Care m-a întărit,
Tu ești Cel Care m-a ajutat,
Tu ești Cel Care m-a vindecat,
Tu ești Cel Care mi-a dat bunăstare,
Tu ești Cel Care m-a cinstit.
Binecuvântat ești Tu și Preamărit!
Așadar a Ta este slava în veci
și către Tine se îndreaptă recunoștința noastră
mereu și pentru totdeauna!
Așadar eu, Dumnezeuule, îmi mărturisesc păcatele
Rugându-Te să mi le ierți!

⁵¹ Conform Coran 93: 6, „Nu te-a aflat El orfan și te-a adăpostit?”

⁵² Conform Coran 7: 10, „Noi v-am făcut loc pe pământ. Noi v-am dăruit traiul.”

Eu sunt cel care săvârșit răutăți,
eu sunt cel care a făcut greșeli,
eu sunt cel care a vrut să păcătuiască cu bună știință,
eu sunt cel care a fost neștiutor,
eu sunt cel care a fost nepăsător,
eu sunt cel care a fost delăsător,
eu sunt cel care s-a bizuit pe altcineva
în afară de Tine,
eu sunt cel care a păcătuیت cu bună știință,
eu sunt cel care a vorbit în van,
eu sunt cel care nu și-a ținut cuvântul dat,
eu sunt cel care și-a mărturisit păcatele
și eu sunt cel care a recunoscut binecuvântările
pe care mi le-ai dat,
iar apoi m-am întors la păcatele mele.

Drept aceea, iartă-mi mie pentru acestea.

O, Cel Căruia păcatele slujitorilor Săi
nu-I pot dăuna cu nimic
și Care n-are trebuință de supunerea lor!

El dă izbândă prin ajutorul și îndurarea Sa
oricăruia dintre ei care lucrează întru dreptate.

Așadar ale Tale sunt laudele,
Domnul și Dumnezeuul meu!

Dumnezeul meu, Tu mi-ai poruncit, iar eu nu m-am
supus
și m-ai prevenit, iar eu pe cele oprite le-am făcut!

Astfel că acum nu am nicio îndreptățire
ca să-mi pot cere iertare,
nici vreo putere pe care să mă bizui.

Atunci prin ce mijloace să mă întorc la Tine, o,
Păzitorul meu?

Cu ce, cu urechile mele?

Sau cu ochii mei?

Sau cu limba mea?

Sau cu mâinile mele?

Sau cu picioarele mele?

Nu sunt acestea toate binecuvântările Tale,
de Tine date mie?

Iar eu Te-am nedreptățit cu fiecare dintre ele,
prin neascultarea mea, o, Păzitorul meu!

Ale Tale sunt dovezile și mărturiile împotriva mea.⁵³

O, Cel Care mi-a ascuns păcatele în fața părinților,
ca nu cumva aceștia să mă alunge
și în fața rudelor și a fraților mei, ca nu cumva ei
să mă mustre,
și de regi, ca nu cumva aceștia să mă pedepsească!

Că de-ar fi văzut ei la mine ce ai văzut Tu, o,
Păzitorul al meu,
ei nu mi-ar fi dat nici un răgaz,
ci m-ar fi părăsit și s-ar fi îndepărtat de mine.

Așadar, iată-mă, Dumnezeuule,
stând dinaintea Ta, Doamne,
smerit, umil, strâmtorat, disprețuit,
nu am nicio îndreptățire

⁵³ Conform Coran 6: 150, „Dovada hotărâtoare este la Dumnezeu.”

ca să-mi pot cere iertare,
nici vreo putere pe care să mă sprijin!

Nu am nicio dovadă prin care să-mi pot
vădi nevinovăția,
nici nu pot spune că n-am comis păcate
și că n-am săvârșit răutăți.

Iar tăgăduirea acestora, de-ar fi să le tăgăduiesc,
Păzitor al meu, nu mi-ar fi de niciun folos.

Și cum de-aș putea tăgădui vreodată acestea?!

Pentru că toate mădularele mele sunt împotriva mea
mărturisitoare
de cele de mine făcute.⁵⁴

Și știu în chip statornic și fără nicio îndoială
că-mi vei cere socoteală pentru aceste fapte rele
și că Tu ești Judecătorul Cel Drept, care pe nimeni
nu nedreptățește.

A Ta judecată mă prăpădește și-aș vrea să fug de-a Ta
dreptate.

Dacă mă pedepsești, o, Dumnezeuul meu,
este din pricina păcatelor mele
pe care le-am săvârșit după ce mi-ai arătat dovada,
iar dacă mă ierți, este datorită îngăduinței, în-
durării și bunătății Tale.

„Nu este Dumnezeu afară de Tine! Mărire Ție!

Eu am fost dintre nedrepți!” (Coran 21: 87).

⁵⁴ Conform Coran 41: 19-20, „În Ziua când vrăjmașii lui Dumnezeu vor fi strânși către Foc, vor fi împinși înainte până vor ajunge la el, și atunci azul lor, privirile lor și pielea lor vor mărturisi ceea ce ei au făcut.”

Nu există altă divinitate în afară de Tine! Slavă Ție!

Cu adevărat, sunt unul dintre cei care
se roagă pentru iertare.

Nu există altă divinitate în afară de Tine! Slavă Ție!

Cu adevărat, sunt unul dintre cei care mărturisesc
Unicitatea Ta.

Nu există altă divinitate în afară de Tine! Slavă Ție!

Cu adevărat, sunt unul dintre cei cu frică de Tine.

Nu există altă divinitate în afară de Tine! Slavă Ție!

Cu adevărat, sunt unul dintre cei temători și evlavioși.

Nu există altă divinitate în afară de Tine! Slavă Ție!

Cu adevărat, sunt unul dintre cei plini de nădejde.

Nu există altă divinitate în afară de Tine! Slavă Ție!

Cu adevărat, sunt unul dintre cei
ce tânjesc după Tine.

Nu există altă divinitate în afară de Tine! Slavă Ție!

Cu adevărat, sunt unul dintre cei ce recunosc că
„Nu există altă divinitate în afară de Tine!”

Nu există altă divinitate în afară de Tine! Slavă Ție!

Cu adevărat, sunt unul dintre cei ce se roagă.

Nu există altă divinitate în afară de Tine! Slavă Ție!

Cu adevărat, sunt unul dintre cei
ce Te proslăvesc pe Tine.

Nu există altă divinitate în afară de Tine! Slavă Ție!

Cu adevărat, sunt unul dintre cei ce Te preamăresc!

Nu există altă divinitate în afară de Tine! Slavă Ție,
Domnul meu și Domnul înaintașilor și strămoșilor mei!
Dumnezeul meu, aceasta este lauda pe care Ți-o aduc
pentru a Te preamări și preaslăvi pe Tine!

Aceasta este sinceritatea mea cu care Te pomenesc,
mărturisind Unicitatea Ta,
și aceasta este recunoașterea binecuvântărilor
Tale, pe care le amintesc,
chiar dacă mărturisesc că nu le pot număra, din
pricina mulțimii lor,
a abundenței lor, a manifestării lor
și a existenței lor din cele mai vechi timpuri și
până în prezent,
timp în care nu ai încetat niciodată să Te îngri-
jești de mine, dăruindu-mi-le,

De când m-ai creat și mi-ai dat viață,
de la începutul vieții mele,
preschimbându-mi sărăcia în bogăție,
scăpându-mă de nenorociri,
aducându-mi alinarea,
înlăturând greutățile,
îndepărtând suferința
și dăruindu-mi bunăstare, sănătate
și statornicie în credință.

Chiar dacă toți locuitorii pământului,
atât cei din trecut, cât și cei din prezent,
m-ar ajuta în încercarea mea de a-Ți înșira bi-
necuvântările,
tot nu aș putea și nici ei nu ar putea
să facă acest lucru.

Sfânt ești Tu și Preaînalt,
un Domn Mărinimos, Puternic și Milostiv!

Darurile Tale nu pot fi socotite,
slava Ta nu poate fi cuprinsă de laudele noastre,
iar binecuvântările Tale nu pot fi răsplătite.

Binecuvântează-i pe Muhammad și pe cei din Casa
lui Muhammad,
desăvârșește-Ți binecuvântările Tale
asupra noastră
și ajută-ne în ascultarea de Tine.

Slavă Ție! Nu există alt dumnezeu în afară de Tine!

O, Dumnezeule, cu adevărat Tu îl auzi pe cel sărman,
îndepărtezi răul,⁵⁵
îl ajuți pe cel îndurerat,
îl vindeci pe bolnav,
îl îmbogățești pe sărac,
îndrepti ceea ce-i stricăciune,
te milostivești de copil
și îl ajuți pe bătrân.

Nu există alt sprijin în afară de Tine
și nu există nimeni care să aibă putere asupra Ta.

Iar Tu ești Cel Sublim, Cel Măreț!

O, Slobozitor al prizonierilor încătușați!

O, Grijitorul pruncului nou-născut!

O, Păzitorul fugarului înfricoșat!

⁵⁵ Conform Coran 27: 62: „El este Cel ce răspunde oropsitului care îl cheamă, Cel ce îndepărtează răul, Cel ce v-a făcut urmași pe pământ.”

O, Cel Care nu are niciun partener și niciun tovarăș!

Binecuvântează-i pe Muhammad și pe cei din Casa
lui Muhammad

și dă-mi în această seară ceea ce este cel mai bine
dintre lucrurile pe care le-ai dăruit și le-ai pogorât
asupra slujitorilor Tăi,
fie că e o binecuvântare pe care o dăruiești,
o milostenie pe care o reînnoiești,
o încercare pe care o îndepărtezi,
un necaz pe care îl înlături,
o rugăciune pe care o ascuți,
o faptă bună pe care o primești
sau reafăptuire pe care n-o socotești.

Cu adevărat, Tu ești Îndurătorul,

Știutorul a ceea ce vei voi și Atotputernicul!

O, Dumnezeuule, cu adevărat Tu ești Cel mai Apropiat
dintre cei care sunt strigați,

Cel mai Grabnic dintre cei care răspund,

Cel mai Darnic dintre cei care iartă,

Cel mai Darnic dintre cei care oferă

și cel mai Bun Ascultător dintre cei cărora li se cere.

O, Cel Care ești Milostiv și Îndurător în această lume
și în lumea de apoi!

Nu există nimeni care să fie rugat la fel cum ești Tu,
iar în afară de Tine nu este nimeni spre care să
se îndrepte nădejtile noastre.

M-am rugat Ție și mi-ai răspuns,

Ți-am cerut și mi-ai dat,
 am pornit în căutarea Ta, luându-Te pe Tine ca
 țintă a căutărilor mele,
 iar Tu Te-ai îndurat de mine,
 m-am bizuit pe Tine, iar Tu m-ai salvat,
 m-am adăpostit la Tine, iar Tu m-ai îndestulat.

O, Dumnezeuule, binecuvântează-l așadar pe
 Muhammad, robul, Trimisul și Profetul Tău
 și binecuvântează-i familia cea neprihănită,
 pe fiecare dintre ei.

Desăvârșește-Ți binecuvântările asupra noastră,
 bucură-ne cu darul Tău
 și așează-ne printre cei care Îți sunt recunoscă-
 tori și-și aduc aminte de darurile Tale,

Amin. Amin, o, Domn al tuturor creaturilor!

O, Dumnezeuule, o, Cel Care stăpânește și este
 Atotputernic,

Care este Atotputernic și supune toate lucrurile,

Care nu a fost ascultat și Care apoi a acoperit
 păcatul neascultării
 și Care a fost implorat pentru iertare,
 iar El a iertat.

El este țelul căutătorilor care tânjesc după El
 și ultima dorință a celor care nădăjduiesc!

O, Cel Care „are putere asupra tuturor și asupra tutu-
 ror se întinde știința Sa” (Coran 65: 12)
 și Care-i învăluie pe cei care caută iertarea cu
 blândețea, îndurarea și bunăvoința Sa!

O, Dumnezeu, cu adevărat ne întoarcem către Tine
în această seară,
pe care ai cinstit-o și ai lăudat-o prin
Muhammad,
Profetul și Trimisul Tău,

Cel pe care l-ai ales dintre făpturile Tale,
păzitorul credincios al revelației Tale care este
purtaătoare de vești bune și de preveniri
și care este lumină – lumina călăuzitoare care a
fost pogorâtă,⁵⁶
ce-ai dat-o celor care se supun (*al-muslimin*)
și pe care ai rânduit-o să fie o milostivire pentru
locuitorii pământului.⁵⁷

O, Dumnezeu, binecuvântează-i așadar pe
Muhammad și pe neamul lui Muhammad,
pentru că Muhammad este vrednic de binecu-
vântările Tale.

O, Cel Care ești Sublim!

Așadar binecuvântează-i pe el și pe cei din a sa Casă,
cea nobilă, aleasă și curată
iar pe noi ne-înconjoară cu îndurarea Ta,
fiindcă pe Tine Te cheamă glasurile
în feluritele limbi.

Așadar rânduiește-ne o parte dintre darurile Tale,
în această seară, o, Dumnezeu,

⁵⁶ Conform Coran 41: 4, „O Carte cu versete lămurite, un Coran arab pentru un popor care știe, drept binevestitor și predicator, însă cei mai mulți întorc spatele și nu ascultă.” și 33: 46, „... răspânditor de strălucită lumină.”

⁵⁷ Conform Coran 21: 107, „Noi te-am trimis numai ca o milostivene pentru lumi.”

din lucrurile bune pe care le-ai împărțit
slujitorilor Tăi,
din lumina Ta călăuzitoare,⁵⁸
din îndurarea pe care o reversi,⁵⁹
din binecuvântările pe care le pogori,
din bunăstarea cu care acoperi creaturile Tale
și din proviziile pe care le răspândești.⁶⁰

O, Cel mai Milostiv dintre milostivi!

O, Dumnezeu, transformă-ne ca să putem fi
de izbândă plini, victorioși, evlavioși și prosperi.

Nu ne așeza printre cei ce deznădăduiesc,
nu ne pustii de mila Ta,
nu ne lipsi de bunăstarea Ta la care nădăduim
și nu ne lăsa să fim printre cei lipsiți
de îndurarea Ta,

nici printre cei care și-au pierdut nădejdea în bună-
tatea darului Tău.

⁵⁸ Simbolismul luminii și al întunericului apare adesea în Coran, ca să nu mai vorbim de întrebuintarea lui în sufism și în filosofie, așa cum e folosit de „Școala iluminării” (*işraq*) a lui Suhrawardi. Un bun exemplu al felului în care acest simbolism este folosit în Coran este următorul: „Dumnezeu este Stăpânul celor care cred, căci El îi scoate din întunecimi către lumină. Cei care tăgăduiesc îi au stăpâni pe Taguți (Răzvrățiți) care îi scot de la lumină către întunecimi, de aceea ei vor fi soții Focului, unde vor veșnici.” (2: 257). Sau celebrul „verset al luminii”, 24: 35 „Dumnezeu este lumina cerurilor și a pământului! Lumina Sa este asemenea unei firide unde se află o lampă. Lampa se află într-o sticlă, iar sticla este asemenea unei stele strălucitoare. Ea este aprinsă de la un copac binecuvântat: măslinul care nu este nici de la Răsărit și nici de la Asfințit și al cărui ulei aproape că luminează fără ca focul să-l atingă. Lumină asupra luminii! Dumnezeu călăuzește către lumina Sa pe cine voiește.”

⁵⁹ Conform Coran 42: 28, „El își întinde milostivenia Sa asupra lor.”

⁶⁰ Conform Coran 17: 30, „Domnul tău înzestrează cu prisosință, însă cu măsură, pe cine voiește.”

Nu ne izgoni, ca să nu fim printre cei dezamăgiți
sau printre cei alungați de la ușa Ta.

O, Cel mai Mărinimos dintre cei mărinimoși!

O, Cel mai Darnic dintre cei darnici!

Către Tine ne întoarcem cu credință neclintită,
mergând spre a Ta Casă Sfântă.⁶¹

Așadar ajută-ne nouă în ritualurile noastre religioase,
desăvârșește pelerinajul nostru,
iartă-ne și dă-ne bunăstare
căci spre Tine ne-am întins mâinile
și ele poartă urmele smereniei
mărturisirii păcatelor.

Așadar, o, Dumnezeuule, dăruiește-ne în această seară
ceea ce Ți-am cerut
și îdestulează-ne cu acele lucruri cu care Te-am
rugat să ne îdestulezi,
pentru că nu există nimeni care să ne poată
îdestula în afară de Tine
și nu avem alt Domn în afară de Tine!

Hotărârea Ta, în ceea ce ne privește, este pusă în aplicare,

Tu ne cuprinzi cu știința Ta,⁶²
iar hotărârea Ta este dreaptă.

Orânduiește pentru noi ceea ce este bine
și așează-ne printre oamenii de bine!

⁶¹ Aluzie la ritualurile îndeplinite în Ziua de Arafah. Casa Sfântă este, desigur, Ka'bah.

⁶² Conform Coran 65: 12, „Dumnezeu este Cel ce a creat șapte ceruri și pământul deopotrivă cu ele. Porunca pogoară între ele ca să știți că Dumnezeu are putere asupra tuturor și asupra tuturor se întinde știința Sa.”

O, Dumnezeuule, dă-ne prin dărnicia Ta,
cea mai mare răsplată,
cea mai bogată comoară
și cea mai trainică liniște sufletească.

Iartă-ne nouă păcatele toate
și nu ne nimici împreună cu cei care pier⁶³
și nu-Ți îndepărta blândețea și îndurarea de la noi,
o, Cel mai Milostiv dintre milostivi!

O, Dumnezeuule, așează-ne acum printre cei care cer
de la Tine
și cărora Tu le dai,
care Ți mulțumesc Ție și cărora le sporești
darurile,⁶⁴
care se întorc la Tine cu căință și pe care Tu-i
primești⁶⁵
și care se leapădă de toate păcatele lor înaintea Ta
și pe care Tu îi ierți,

O, Domn al măreției și al splendorii!

O, Dumnezeuule, curățește-ne,
arată-ne dreapta cale
și primește rugămintea noastră!

⁶³ Cuvântul „nimici” (*ahlak*, de la a cărui rădăcină derivă „cei care pierd”, *halikun*) este folosit adesea în Coran când se face referire la pedeapsa lui Dumnezeu pentru făcătorii de rele, mai ales pentru cei din generațiile trecute, ca semn și ca avertizare pentru cei din prezent. De exemplu, „Ei nu văd câte leaturi am nimicit înaintea lor?” (Coran 6: 6). A se vedea și 10: 14, 19: 98, 21: 9.

⁶⁴ Conform Coran 2: 58, „Noi vouă vă vom ierta greșelile și le vom dărui mai mult decât atât făcătorilor de bine.”

⁶⁵ Conform Coran 9: 104, „Ei nu știu că Dumnezeu primește căința de la robii Săi și ia milosteniile? Dumnezeu este De-căință-primitorul, Milostivul.”

O, Cel mai Bun dintre cei cărora li se cere!

O, Cel mai Milostiv dintre cei a căror milă este căutată!

O, Cel față de Care nu este ascunsă nicio clipire a
pleoapelor,
nicio privire a ochilor
și nimic din cele tănuite
și din ce-i în adâncul inimii,
învelit în tainele ascunse!

Nu sunt oare toate acestea cuprinse în știința Ta
și învăluite de îndurarea Ta ?

Slavă Ție, cu adevărat ești Preaînalt, mai presus de
ceea ce spun nelegiuiții!

Cele șapte Ceruri și pământurile, cu tot ce se află în
ele, Te slăvesc pe Tine
și nu-i lucru care să nu-Ți aducă laude Ție.⁶⁶

Așadar a Ta este slava, cinstea și mărirea,

O, Domn al măreției și al splendorii,
al bunătății, al binecuvântărilor
și al marilor daruri!

Tu ești Cel Binevoitor, Cel Darnic, Cel Blând,
Cel Îndurător.

O, Dumnezeu, dăruiește-mi din belșug lucrurile
îngăduite de Tine,
reversă asupra-mi putere în trup și în credință,

⁶⁶ Această frază reprezintă citarea aproximativă a unui verset coranic, „Pe El îl preamăresc cele șapte ceruri, pământul și cei din ele. Nu este nimic care să nu-l preamărească cu laude, însă voi nu înțelegeți preamărirea lor. Dumnezeu este Blând, Iertător.” (Coran 17: 44).

păzește-mă de înfricoșare⁶⁷
și mântuiește-mă de Foc!

O, Dumnezeu, nu izvodi împotriva mea,⁶⁸
nu mă mâna pe căi întortocheate,⁶⁹
nu mă amăgi⁷⁰
și alungă de la mine răul care vine din partea
necredincioșilor, *jinn*-i sau oameni!

*(Apoi el și-a înălțat capul și privirea către Cer. Lacrimi
șiroiau din ochii săi binecuvântați, ca din două burduse de
apă, și el a spus cu voce tare:)*

O, Cel mai bun Ascultător dintre cei ce aud!

O, Cel mai bun Văzător dintre cei ce privesc!

O, Cel mai Grabnic dintre cei care socotesc!⁷¹

O, Cel mai Milostiv dintre milostivi!

Binecuvântează-i pe Muhammad și pe cei din familia
lui Muhammad,
cei aleși, cei fericiți!

⁶⁷ Conform Coran 106: 4, „... căci El, la teamă, i-a liniștit!”

⁶⁸ Conform Coran 3: 54, „Ei urziră împotriva lui Iisus. Și Dumnezeu urzi, iar El este cel mai bun urzitor.” A se vedea și 13: 42 și 27: 50.

⁶⁹ Conform Coran 7: 182-183, „Noi îi vom mâna pe căi întortocheate, pe care nu le știi, pe cei care socot semnele Noastre minciuni.” A se vedea și 68: 44, „Lasă-Mă cu cel care socoate mincinoasă această spusă, Noi îl vom duce din treaptă în treaptă pe unde nici nu știe!”

⁷⁰ Conform Coran 4: 142: „Fățarnicii caută să-L înșele pe Dumnezeu, însă El îi înșală pe ei.”

⁷¹ Un Nume al lui Dumnezeu care apare în Coran 6: 62, „El este grabnic la socoteală!”

Și Ție Îți cer, o, Dumnezeu, ceea ce am nevoie!

Dacă Tu îmi dăruiești,

ceea ce ții departe de mine nu-mi va pricinui

nicio pagubă,

iar dacă Tu mă refuzi,

ceea ce-mi dăruiești nu-mi va fi de folos.

Rogu-Te pe Tine, mântuiește-mă de Foc!

Nu există altă divinitate în afară de Tine, Care ești

Singurul Dumnezeu

și Tu nu ai niciun egal.

A Ta este împărăția, a Ta este slava

și Tu ești Atotputernicul.

O, Stăpânul! O, Domnul meu!

*(Apoi el a rostit: „O, Domnul meu!” din nou și din nou. Cei care erau adunați în jurul său, care i-au ascultat rugăciunea și care în tot acest răstimp au spus doar „Amin”, au izbucnit în lacrimi. Ei au rămas în preajma lui până la apusul soarelui, după care și-au strâns lucrurile și s-au îndreptat către Lăcașul Sfânt.)*⁷²

⁷² Aici autorul remarcă faptul că unele surse adaugă o altă secțiune la ruga Imamului Husein, o secțiune pe care el o cuprinde în lucrarea sa. Alți autori, cum ar fi Majlisi, își exprimă îndoielile cu privire la autenticitatea acestei ultime secțiuni. De fapt, este aproape sigur că aceasta nu este autentică, conform lui Ibn 'Ata'llah al-Iskandari și de aceea nu am tradus-o aici. Cititorii care sunt interesați pot găsi traducerea în V. Danner, *Ibn 'Ata'llah's Sufi Aphorisms*, Leiden, 1973, p. 64-9. A se vedea W. Chittick, *A Shadhili Presence in Shi'ite Islam*, Sophia Perennis, vol. I, nr. 1, 1975, p. 97-100.

B.

ALI ZAYN AL ABIDIN, AL PATRULEA IMAM

I. SLĂVIREA LUI DUMNEZEU

Slavă lui Dumnezeu,

Cel Dintâi, înainte de Care nu a existat un început,
și Cel din urmă, după Care nu există un sfârșit.

Ochii privitorilor nu reușesc să-L vadă,
imaginația celor care încearcă să-L înfățișeze
nu-L poate descrie.

El într-adevăr a plăsmuit toate creaturile prin
puterea Sa
și le-a făurit potrivit voii Sale, în chip desăvârșit.

Apoi le-a făcut să umble pe făgașul dorit de El
și le-a trimis pe calea dragostei Sale.⁷³

⁷³ În *Talkhis al-riyad*, un comentariu al culegerii *Sahifah* (Teheran, 1381/1961-2, p. 34) Al Sayyid, Alikhan Al Șirazi (d. 1120/1708-9) menționează faptul că unii ar putea fi tentați să obiecteze spunând că „pronumele «ei» se referă la toate creaturile, dar cum unele dintre creaturi sunt potrivnice lui Dumnezeu, această afirmație nu poate fi corectă. Răspunsul este că în natura sa esențială și primordială, cu care a fost creat, fiecare suflet iubește și caută binele, iar tot ceea ce este bine izvorăște din bunătatea lui

Ele nu pot da înapoi când El le mână înainte,
nici nu pot să înainteze când El le oprește.

El a împărțit (creaturilor) din proviziile Sale,
fiecărui suflet, o hrană știută și măsurată de El.

Nimeni nu poate împruțina ceea ce El sporește
și nimeni nu poate spori ceea ce El face să se
împruțineze.

Apoi, pentru fiecare suflet, El rânduiește o anumită
durată a vieții,

El stabilește sorocul fiecăruia
spre care se îndreaptă fiecare în zilele vieții sale
și la care ajunge după un anumit număr de ani.

Dumnezeu, întocmai cum întreaga existență izvorăște din Ființa Sa (conform Coran 30: 30, «Ridică-ți fața către Lege ca un drept-credincios, după firea cu care Dumnezeu a plăsmuit oamenii. Nimic nu se va schimba în creația lui Dumnezeu. Aceasta este Legea cea dreaptă, însă cei mai mulți oameni nu știu.»). De aceea, în realitate, creaturile Îl iubesc numai pe El, chiar dacă dragostea lor este în concordanță cu Numele Lui, «Cel Manifest», în ceea ce privește frumusețea și bunătatea exterioară, sau poziția socială, sau averea, sau orice altceva.”

Apoi al-Șirazi îl citează pe Ibn al-'Arabi, din cartea sa *Futuhat al-makkiyyah*: „Fiecare Îl iubește numai pe Creatorul său, dar El este ascuns de acesta sub vălul lui Zaynab, Su'ad, Hind și Layla (nume de femei), sub vălul dirhamilor, al dinarilor, al poziției sociale și al tuturor lucrurilor existente în lume, pentru că unul dintre motivele pentru care iubim este frumusețea – care-I aparține doar Lui – din moment ce frumusețea însuflă dragoste prin însăși natura sa. Dumnezeu este Minunat și El iubește frumusețea (acesta este un *hadit* profetic) și astfel El Se iubește pe Sine. Un alt motiv al dragostei este virtutea (*ihsan*), iar virtutea este perfectă numai când vine de la Dumnezeu: nimeni nu este virtuos în afară de Dumnezeu (*la muhsin illa-llah*). Așadar, dacă iubiți frumusețea, nu-L iubiți decât pe Dumnezeu, pentru că El este Minunat, iar dacă iubiți virtutea, nu-L iubiți decât pe El, pentru că El este Cel Virtuos. În fiecare caz, obiectul dragostei nu este altul decât Dumnezeu.” Aceasta este una dintre temele lucrării *Lama'at* a lui Fakhr al-Din 'Iraqi, tradusă de W. C. Chittick și P. L. Wilson, New York.

Apoi, când ajunge la sfârșit,
 își primește ceea ce i-a fost orânduit,
 Dumnezeu îl ia la răsplata bogată
 sau la pedeapsa de temut
 la care l-a chemat,

*„El îi va răsplăti pe cei care fac răul după ceea ce fac,
 precum îi va răsplăti și pe cei care fac binele cu și
 mai bine”, (Coran 53:31),
 potrivit dreptății Sale.*

Sfinte sunt numele Lui, iar binefacerile Sale sunt vădite.
*„El nu va fi întrebat de ceea ce face,
 însă ei vor fi întrebați.” (Coran 21:23).*

Slavă lui Dumnezeu,
 căci de ar fi ascuns față de slujitorii Săi știința de
 a-L preamări pe El
 pentru bunătatea Sa neîncetată
 cu care i-a încercat⁷⁴
 și pentru binefacerile Sale vădite⁷⁵
 pe care le-a revărsat cu dărnicie asupra lor,
 ei ar umbla înconjurați de bunătatea Sa
 fără să-L laude
 și și-ar întinde mâinile spre proviziile Sale
 fără să-I mulțumească.

Atunci ei ar încălca limitele umanității,
 ar ajunge pe hotarul animalității,

⁷⁴ Aluzie la versetul din Coran: 89: 15.

⁷⁵ Conform Coran 89: 15-16, „Când omul este pus la încercare de Domnul său, cinstindu-l și copleșindu-l cu daruri, atunci spune: «Domnul meu mă cinstește!»“

devenind așa cum a descris El în textul neschimbat al Cărții Sale:

„*Ei sunt, asemenea debitoacelor, ba chiar mai rătăciți de la Cale.*” (Coran 25: 44).

Slavă lui Dumnezeu,

pentru că ne-a dat adevărata cunoaștere despre El,
pentru că ne-a insuflat dorința de a-L sluji,
pentru că ne-a deschis porțile cunoașterii suveranității Sale,

pentru [că ne-a dat] sinceritatea față de El în mărturisirea Unicității Sale către care ne-a condus

și pentru că ne-a întors de la rătăcire și îndoială în ceea ce privește poruncile Sale;⁷⁶

o slavă prin care să putem primi o viață lungă printre cei care-L preamăresc pe El,

dintre creaturile Sale,

și prin care îi vom ajunge din urmă pe cei care au înaintat

către ceea ce este pe placul Său și spre iertarea Sa;

o slavă prin care să ne lumineze umbrele lumii dintre cele două lumi (*barzakh*),⁷⁷

prin care să ne ușureze momentul Învierii⁷⁸

⁷⁶ Literal, „raportat la treburile Sale (*amr*)”. Al-Șirazi explică „treburile Sale” ca însemnând „fie cunoașterea naturii și a atributelor Sale, fie religia Sa și *șari'ah*.” (p. 56).

⁷⁷ Aici intervalul sau „istmul” (*barzakh*) se referă la perioada de timp dintre moarte și înviere. La aceasta se face referire în Coran 23: 100, „În spatele lor este o stavilă până în ziua când vor fi sculați.” A se vedea *Shi'ite Islam*, p. 164-5 și *Encyclopedia of Islam* (ediție nouă), vol. I, p. 1071-2.

⁷⁸ Potrivit unui *hadit* profetic, „Cu adevărat, trecerea din mormânt spre Câmpul Adunării (*arsat al-mahşar*) în Ziua Învierii va fi apăsătoare pentru unii și plăcută pentru alții.” (citată de al-Șirazi, p. 62).

și prin care să ne înalțe
în locul în care vor sta Martorii,⁷⁹
în ziua în care fiecare suflet va fi răsplătit
pentru ceea ce a agonisit.

„*Ei nu vor fi nedreptățiți*” (Coran 45: 22)

în ziua în care stăpânitorul nu va fi de niciun
folos slujitorului său (Conform Coran 44: 41)
și în care oamenii nu vor fi ajutați;
o slavă care se va înălța de la noi până în cel mai
înalt cer al *Illiyun*-ului⁸⁰
și care va fi scrisă într-o carte
despre care pot mărturisi cei care sunt aproape
de Dumnezeu. (Conform Coran 83: 20-21).

O slavă prin care ochii să ni se poată odihni
atunci când vederea va fi fulgerată,⁸¹
prin care fețele să ni se lumineze
atunci când fețele vor fi întunecate;⁸²
o slavă prin care să putem fi mântuiți de focul
arzător al lui Dumnezeu
și prin care să putem intra în vecinătatea ocroti-
toare a lui Dumnezeu;
o slavă prin care să-i putem vedea pe îngerii din

⁷⁹ Locul în care vor sta Martorii (*mawaqif al-aş'ad*) este locul în care se află îngerii, profeții, imamii și credincioșii care vor fi martorii faptelor oamenilor din timpul vieții acestora, conform Coran 11:18, 40:51.

⁸⁰ Conform Coran 83: 18. *Illiyun* a fost interpretat în diverse moduri. De exemplu, s-a spus că acesta ar fi cel mai înalt nivel al Raiului sau un loc în cel de-al șaptelea cer în care sufletele credincioșilor sunt luate după moarte, sau cartea din cel de-al șaptelea cer în care sunt scrise faptele îngerilor și ale oamenilor și *jinn*-ilor drepecți și credincioși.

⁸¹ Conform Coran 75: 7.

⁸² Conform Coran 3: 106.

apropierea Sa
 și prin care să ne putem alătura profeților
 și trimișilor Săi
 într-un sălaș al veșniciei din care
 nu vom fi alungați,
 într-o locuință a milostivirii Sale neschimbătoare.

Slavă lui Dumnezeu,

Care a ales pentru noi calitățile frumoase
 ale creației Sale,

Care ne-a dăruit lucrurile plăcute din ceea ce a pus
 El la dispoziție⁸³
 și ne-a dat meritul de a stăpâni asupra tuturor
 celorlalte creaturi;
 fiecare creatură a Sa este supusă nouă,
 prin puterea Sa
 și se apleacă în fața noastră, prin autoritatea Sa.⁸⁴

Slavă lui Dumnezeu,

Care a ferecat porțile [la care încercăm să găsim
 împlinirea] nevoilor noastre,
 lăsând-o deschisă doar pe cea care duce la El.

⁸³ Conform Coran 40: 64, „El v-a plăsmuit pe voi și v-a dat vouă chip frumos și v-a înzestrat pe voi cu bunuri.”

⁸⁴ Pe lângă numărul mare de versete coranice care arată poziția „centrală” pe care o ocupă omul în univers datorită calității sale de a fi reprezentantul și califul lui Dumnezeu și ființa care împărtășește din Numele și Atributele divine, există multe alte versete care indică una dintre consecințele principale ale rangului său special: stăpânirea pe care o deține asupra întregului univers. De exemplu 16: 12, „El v-a supus vouă noaptea, ziua, soarele și luna. Și stelele vă sunt supuse vouă la Porunca Lui.” și 31: 20, „Nu vedeți că Dumnezeu v-a supus vouă cele din ceruri, precum și cele de pe pământ?” A se vedea și 14: 33, 45: 13, 22: 65.

Așadar, cum L-am putea preaslăvi?

Când I-am putea mulțumi cu adevărat?

Cu adevărat, Când?⁸⁵

Slavă lui Dumnezeu,

Care a așezat în noi organele care se dilată,

ne-a înzestrat cu cele care se contractă,⁸⁶

ne-a făcut să ne bucurăm de energia vieții,⁸⁷

⁸⁵ În limba arabă apare expresia *la mata*, care, potrivit lui al-Șirazi, poate fi interpretată ca însemnând „Nu (este posibil să-I mulțumim), când (ar putea fi posibil?)” sau „Nu (este corect să spunem) când, (pentru că asta ar presupune că este posibil să-I mulțumim).” (p. 75).

⁸⁶ Potrivit lui al-Șirazi aici se face referire la dilatarea și contractarea organelor copului omenesc, cum ar fi mușchii, nervii, venele, arterele etc. (p. 75).

⁸⁷ Sau „suflarea de viață”. Al-Șirazi comentează: „*Arwa'h* poate fi pluralul lui *ruh*, care înseamnă spirit, iar în acest caz înțelesul este explicat de *hadit*-ul transmis de Imamii Ali, Al Baqir și Al Sadiq (Pacea fie asupra lor!): „Există cinci spirite pe care le au «cei apropiați» (conform Coran 56: 10-11, «Cei înainte mergători. Înainte mergătorii, ei vor fi cei apropiați.»): spiritul sfințeniei, prin care ei cunosc toate lucrurile; spiritul credinței, prin care Îl adoră pe Dumnezeu; spiritul puterii, prin care participă la lupta sfântă împotriva dușmanilor și prin care se îngrijesc de obținerea celor trebuincioase traiului; spiritul pasiunii, prin care se bucură de hrană și de căsnicie și spiritul trupului, prin care se mișcă și se dezvoltă. Există patru spirite deținute de «însoțitorii dreptei» (conform Coran 56: 8, «Cei de-a dreapta! Cine vor fi oare cei de-a dreapta?»), din moment ce acestora le lipsește spiritul sfințeniei și există trei spirite pe care le au «însoțitorii stângii» (conform Coran 56: 9, «Cei de-a stânga! Cine vor fi oare cei de-a stânga?») și animalele, din moment ce acestora le lipsește spiritul sfințeniei și spiritul credinței.

Arwah mai poate fi și pluralul lui *rawh*, care înseamnă «adiere de vânt». Arterele trupului au două mișcări, de contracție și de dilatare. Rolul lor este de a extrage vaporii «furnurii, murdari» din inimă cu mișcările lor de contracție și de a atrage cu mișcările lor de dilatare adierea, suflul aerului proaspăt și curat, prin care inima este îmborsită, iar căldura sa naturală este îndepărtată. Prin intermediul acestei «brize de aer» funcția vitală și căldura naturală sunt propagate în tot organismul. Astfel, această

ne-a dat mădularele cu care putem munci,
ne-a hrănit cu bunătățile puse la dispoziție de El,
ne-a scăpat de nevoi prin binefacerile Sale
și ne-a dat scăpat de nevoi prin bunătatea Sa.

Apoi, El ne-a dat poruncile Sale
ca să ne încerce supunerea față de El
și ne-a oprit de la cele neîngăduite, pentru
a vedea cât de recunoscători Îi suntem.⁸⁸

Iar noi ne-am întors de la calea poruncilor Sale
și ne-am împotrivit Lui, neținând seama de cele
care ne-a prevenit.⁸⁹

Cu toate acestea, El nu S-a grăbit să ne pedepsească,⁹⁰
nici să ne arate mânia Sa.

Nu, El a avut răbdare cu noi în mila Sa,
în dărnicia Sa,
așteptând să ne întoarcem (la El), prin îngădu-
ința și blândețea Sa.

Slavă lui Dumnezeu,

adiere de aer prin care inima este înprospătată reprezintă «suflul vieții». Dacă aceasta este întreruptă pentru o anumită perioadă de timp, viața va înceta și ea.” (p. 75).

⁸⁸ Al-Șirazi citează aici un *hadit* al Imamului Ja'far Al Sadiq: „Recunoștința pentru binecuvântările primite constă în evitarea lucrurilor nepermise.” (p. 77).

⁸⁹ Al-Șirazi explică faptul că aici termenul „calea” este folosit la singular, iar „cele nepermise” sunt la plural, deoarece „calea cea dreaptă” este una singură, în timp ce căile care duc în rătăcire sunt multe: „Aceasta este calea Mea cea dreaptă. Urmați-o! Nu urmați cărările care vă îndepărtează de calea lui Dumnezeu.” (Coran 6: 154).

⁹⁰ Conform Coran 10: 11, „Dacă Dumnezeu ar grăbi răul oamenilor așa cum aceștia se grăbesc să caute fericirea, sorocul vieții lor ar fi fost încheiat.”

Care ne-a arătat calea spre căință
la care nu am fi putut să ajungem decât prin
bunătatea Sa.

Chiar dacă aceasta ar fi singura binecuvântare
primită de la El,
judecata Sa ar fi bună,
binefacerea Sa ar fi mare,⁹¹
iar darul primit de la El, imens,
pentru că cei de dinaintea noastră
nu s-au căit.⁹²

El a ridicat de pe umerii noștri
ceea ce noi nu am avut putința să purtăm,⁹³
ne-a încărcat numai potrivit puterilor noastre,⁹⁴

⁹¹ *Bala'*, tradus aici prin „binefacere”, înseamnă în mod obișnuit „test”, „încercare” sau „nenorocire”, dar aici acest termen este folosit ca în Coran 8: 17, „Nu tu ai aruncat când ai aruncat, ci Dumnezeu a aruncat ca să-i pună pe credincioși la o frumoasă încercare de la El”, unde Arberry traduce astfel, ținând cont de comentariile exegetilor: „ca să poată acorda credincioșilor un câștig bun.” A se vedea al-Șirazi, p. 81.

⁹² Potrivit lui Al-Șirazi (p. 81), aceasta este o aluzie la diferența dintre atitudinea lui Dumnezeu (*sunnah*) în ceea ce privește pocăința musulmanilor și atitudinea Sa față de evrei. De la primii El dorește doar părere de rău, regret (*al-nadam*), dar de la cei din urmă, pe lângă regret, El le mai cere „să se omoare” (*qatl anfusihi*) așa cum arată Coran 2: 54, „Moise spuse poporului său: «O, poporul meu! Pe voi înșivă v-ați nedreptățit alegând vițelul. Căiți-vă dinaintea Plăsmuitorului vostru și omorâți-vă, căci mai bine vă va fi vouă la Plăsmuitorul vostru, iar El se va întoarce către voi, căci El este De-căință-primitorul, Milostivul.»”

⁹³ Conform Coran 2: 286, „Domnul nostru! Nu ne da nouă o povară asemenea celei pe care le-ai dat-o celor dinaintea noastră! Domnul nostru! Nu ne împovăra pe noi cu ceea ce nu putem duce!”

⁹⁴ Conform Coran 2: 286, „Dumnezeu nu împovărează nici un suflet peste ceea ce ar putea duce.” Potrivit lui al-Șirazi, această frază este o aluzie la obligațiile pe care – conform credinței musulmanilor – Dumnezeu le-a impus evreilor, cum ar fi „efectuarea a cincizeci de rugăciuni canonice pe zi, plata unui sfert din averea lor ca milostenie”. Aceasta este o aluzie și la

ne-a impus numai ceea ce este ușor⁹⁵
 și nu ne-a lăsat să avem vreo scuză
 sau vreun pretext.⁹⁶

Așadar cel care pierе dintre noi,
 pierе în ciuda (voii) Lui,⁹⁷
 iar cel fericit, care izbândește dintre noi, este cel
 care l se roagă Lui.

Iar slava Ți aparține lui Dumnezeu,
 împreună cu toate laudele îngerilor Săi, care se
 află cel mai aproape de El,
 cu laudele creaturilor socotite de El ca fiind cele
 mai nobile
 și cu laudele celor care Ți sunt pe plac;
 o slavă care întrece alte laude,
 pentru că Domnul nostru e mai presus de toate
 creaturile Sale.

versetul din Coran 4: 160, „Noi le-am oprit evreilor multe bunuri ce odioară le erau îngăduite din pricina nedreptății lor și a îndepărtării de la calea lui Dumnezeu”. A se vedea al-Șirazi, p. 82-83.

⁹⁵ Conform unor versete coranice cum ar fi 22: 78, „El este Cel ce v-a ales. El nu v-a pus nimic neplăcut în Lege.”

⁹⁶ Conform Coran 4: 165, „Noi le-am dezvăluit profeților să vestească și să predice că, după venirea profeților, oamenii nu mai au nici o pricină să se împotrivescă lui Dumnezeu.” Și 66: 7, „O, cei ce tăgăduiți! Nu vă dezvinovățiți astăzi! Voi veți fi răsplătiți doar pentru ceea ce ați făcut!”

⁹⁷ „În ciuda Lui” (*alayh*) înseamnă, potrivit lui al-Șirazi: „În ciuda faptului că lui Dumnezeu nu-l place că acesta va pieri, pentru că Lui nu-l place ca vreunul dintre slujitorii Săi să piară. Astfel, El își revarsă îndurarea peste ei și nu Se grăbește să-i pedepsească, ci este Răbdător cu ei în mila Sa și așteaptă ca aceștia să se întoarcă la El, în bunătatea Sa. El le deschide poarta căinței, le ridică de pe umeri povara pe care nu o pot purta și le cere numai potrivit puterii lor. Așadar oricine pierе din cauza faptelor lui rele, pierе în ciuda faptului că Dumnezeu ar vrea ca el să nu piară.” (p. 84).

Apoi, slavă Lui pentru fiecare dintre binefacerile Sale
revărsate asupra noastră și asupra tuturor slujitorilor Săi,
atât asupra celor din trecut, cât și asupra celor
ce vor urma,
[slavă Lui pentru] toate lucrurile
pe care le cuprinde cu știința Sa
și pentru toate darurile Sale,
al căror număr este dublat și întreit neîncetat și
pentru totdeauna,
până în Ziua Învierii;
o slavă nesfârșită și care nu va înceta,
cu laude nenumărate,
ale cărei margini nu pot fi atinse
și a cărei durată nu are sfârșit;⁹⁸
o slavă prin care vom deveni ascultători și prin
care vom căpăta îngăduința Sa
și care va fi legătura noastră cu ceea ce-I
este Lui pe plac
și un mijloc de a căpăta iertarea Sa,
o cale spre Grădina Sa,
o pază de mânia Sa,
care ne va feri de furia Lui,
un sprijin care ne va ajuta să ne supunem Lui
și o piedică în calea neascultării noastre față de El,
un ajutor în îndeplinirea datoriilor pe care le avem
față de El;

⁹⁸ Al-Șirazi arată faptul că prima dată Imamul amintește Ziua Învierii ca moment limită al slăvirii Sale, iar apoi, ca un fel de observație pe care o face pentru a nu fi înțeles greșit, extinde această limită în conformitate cu Cel Care este lăudat. În altă rugă el spune: „o slavă veșnică (*khalid*), la fel ca veșnicia Ta.” (p. 88).

o slavă care ne va face fericiți
 și ne va așeza printre prietenii⁹⁹ Săi fericiți
 și ne va ridica la rangul celor care au fost marti-
 rizați de săbiile potrivnicilor Săi!¹⁰⁰

El este un Susținător, Vrednic de toată lauda!¹⁰¹

2. RUGĂ PENTRU DIMINEAȚĂ ȘI-SEARĂ

Slavă lui Dumnezeu,

Care a creat noaptea și ziua

prin puterea Sa,

le-a despărțit, prin tăria Sa,

a rânduit pentru fiecare dintre ele

o anumită limită

și a stabilit o anumită perioadă de timp.¹⁰²

⁹⁹ Termenul de „prieten” (*wali*) al lui Dumnezeu, la care se face referire de exemplu în versetul 7: 196 din Coran, „El este Cel ce-i alege [susține] pe cei drepti”, este interpretat în mai multe feluri. Potrivit anumitor teologi, *wali* este o persoană a cărei credință este puternică, care-și îndeplinește obligațiile religioase și care a ajuns, în urma strădaniei sale, aproape de Dumnezeu. În sufism acest termen capătă un înțeles special, fiind adesea tradus prin „sfânt”. A se vedea al-Șirazi, p. 91-92.

¹⁰⁰ Potrivit unui *hadit* profetic relatat de al șaselea Imam: „Mai presus de cel care posedă evlavie există [cel care are] alte acte de credință, până când el este ucis pe calea lui Dumnezeu; când acesta este ucis pe calea lui Dumnezeu, nu mai există vreun act de credință care să fie mai presus de acesta.” (al-Șirazi, p. 93). A se vedea și versetele coranice cum ar fi 3: 157; 3: 169 și 4: 74.

¹⁰¹ Al-Șirazi remarcă finalul adecvat al acestei rugi, care este dedicată slavei lui Dumnezeu, în care se menționează numele „Vrednic de toată lauda.” (p. 93).

¹⁰² Conform Coran 36: 40, „Soarelui nu i se cuvine să prindă luna și nici nopții să o ia înaintea zilei, ci toate plutesc în cerc.”

El face ca fiecare dintre cele două să intre
 în tovărășia celeilalte
 și astfel să se întrepătrundă,¹⁰³
 le-a menit pe acestea pentru supușii Săi
 ca să-i hrănească și ca să-i facă să crească în
 timpul lor.

El a creat noaptea pentru ei
 ca să se odihnească
 în urma muncii ostenitoare
 și a eforturilor istovitoare¹⁰⁴
 și a făcut ca aceasta să fie pentru ei un veșmânt,
 ca să se poată înveli în liniștea și în somnul ei,¹⁰⁵
 ca să poată fi înviorați și întăriți
 și ca să poată afla în ea plăcere și pasiune.

El a creat pentru ei ziua, ca aceștia să poată vedea
 și ca să poată căuta pe parcursul ei harul Său,¹⁰⁶
 să găsească mijloacele de a obține proviziile Sale
 și să cutureiere liberi pământul Său,
 căutând cele necesare existenței în această lume
 și pentru a putea dobândi cele de mai târziu, în
 viața de apoi.

¹⁰³ Conform Coran 35: 13, „El face ca noaptea să străpungă ziua, iar ziua să străpungă noaptea.” Există și alte versete asemănătoare în Coran, printre care 3: 27; 22: 61; 31: 29; și 57: 6.

¹⁰⁴ Conform Coran 10: 67, „El este Cel ce v-a făcut vouă noaptea ca să vă odihniți.”

¹⁰⁵ Conform Coran 25: 47, „El este Cel ce v-a făcut vouă noaptea veșmânt și somnul odihnă.”

¹⁰⁶ Conform Coran 17: 12, „Noi am făcut noaptea și ziua ca două semne. Semnul nopții l-am șters, iar semnul zilei l-am rânduit să vă facă să vedeți ca să căutați harul Domnului vostru.”

Prin toate acestea El le stabilește poziția,
le încearcă vorbele¹⁰⁷
și le urmărește starea în care se află în momen-
tele în care Îl ascultă pe El,
etapele în care se află în îndeplinirea obligațiilor
față de El
și însemnătatea pe care o acordă poruncilor Lui
pentru a-i „răsplăti pe cei care fac răul
după ceea ce fac”
și pentru a-i „răsplăti și pe cei care fac binele cu
și mai bine.” (Coran 53: 31).

O, Dumnezeuule, a Ta este slava
pentru că ai făcut ca cerul să se crape de
ziuă pentru noi¹⁰⁸
și ne-ai dăruit bucuria de a vedea strălucirea zilei,
arătându-ne unde să căutam hrana
și păzindu-ne de năpaste.

Dimineața ne trezim împreună cu toate
celelalte viețuitoare,
fiecare se trezește pentru Tine,
cerul și pământul și ceea ce ai presărat în ele,¹⁰⁹
cele ce sunt nemișcate, cât și cele care se mișcă,

¹⁰⁷ Aluzie la Coran 47:31, „Noi vă vom pune la încercare ca să-i cunoaștem pe cei dintre voi ce sunt luptători și răbdători, după cum vom pune la încercare și veștile voastre.”

¹⁰⁸ Aluzie la Coran 6: 96, „El face să se crape de ziuă.”

¹⁰⁹ Conform Coran 45: 3-4, „În ceruri, precum și pe pământ, sunt semne pentru credincioși. În făptura voastră și a dobitoacelor pe care le-a răspândit sunt semne pentru un popor care crede cu tărie.”

cele care stau pe loc, cât și cele care migrează,
cele ce zboară în văzduh, cât și cele ce se ascund
sub pământ.

Ne sculăm dimineța în strânsoarea Ta,
împărăția și suveranitatea Ta ne cuprinde,
voia Ta ne stăpânește,
umblăm încoace și încolo
potrivit rânduielii Tale¹¹⁰
și ne întoarcem într-o parte și într-alta
prin porunca Ta.

Noi nu stăpânim nimic în afară de ceea ce ai hotărât
Tu să stăpânim
și nu avem niciun lucru bun în afară de ceea ce
ne-ai dat Tu.

Aceasta este o zi nouă și curată,
un martor pregătit pentru noi.

Dacă înfăptuim binele, va pleca de la noi cu laude,
iar dacă facem răul, ne va părăsi condamnându-ne
la osândă.¹¹¹

¹¹⁰ Al-Șirazi arată că aici „porunca, orânduirea” (*amr*) se referă la „orânduirea ontologică” (*takwini*) (p. 217). Filosofii și teologii fac distincția dintre aceasta, care se referă la legile creației cărora li se supun toate ființele prin însăși natura lor și „orânduirea legislativă” (*tașri'i*), care se referă la legile date de Dumnezeu în revelația Sa, pe care oamenii pot să le respecte sau nu, potrivit voinței lor libere. „Orânduirea ontologică” este menționată în Coran în versete precum 36: 82, „Porunca Sa, când voiește un lucru, este în a spune: «Fii!» Și el este.”

¹¹¹ Al-Șirazi citează un *hadit* al celui de-al șaselea Imam: „Nicio zi nu vine la fiul lui Adam fără să-i spună: «O, fiu al lui Adam, eu sunt o nouă zi și sunt un martor împotriva ta. Așadar să vorbești ceea ce e bine și să faci ceea ce e bine în vremea mea, iar eu voi depune mărturie pentru tine în Ziua Învierii, căci după ce trece vremea mea, nu mă vei mai vedea nicidecum.»” (p. 218).

O, Dumnezeuule,

binecuvântează-i pe Muhammad și pe cei din
familia sa,
fă ca să ne bucurăm de buna tovărășie a zilei
și păzește-ne de a o părăsi în chip nefericit,
săvârșind vreo fărădelege
sau vreun păcat, mare sau mic!¹¹²

Fă ca faptele noastre bune din timpul ei să fie
în număr mare,
scapă-ne pe parcursul ei de faptele rele
și umple-o cu laude și recunoștință față de Tine,
cu răsplată și belșug,
cu daruri și cu binefaceri!

O, Dumnezeuule,

ușurează-ne povara însemnată de Nobilii Scribi,¹¹³
umple paginile cărții noastre cu fapte bune!¹¹⁴

¹¹² Distincția dintre păcatele minore (*saghirah*) și cele majore (*kabirah*) este mult dezbătută în teologia islamică. Pentru o mostră a perspectivei šiite, a se vedea al-Șirazi, p. 219-223.

¹¹³ Îngerii care consemnează faptele oamenilor, la care se face referire în Coran 82: 10-11, „însă asupra voastră stau păzitorii: scribi prea-cinstiți care știu ceea ce săvârșiți.” Explicând ce se înțelege prin „ușurează-ne povara însemnată de ei”, al-Șirazi îl citează pe renumitul teolog safevid Șaykhi Baha'i: „Aceasta este o aluzie la căutarea protecției lui Dumnezeu de vorbăria excesivă și de preocupările care nu aduc niciun câștig în această viață sau în viața de apoi; astfel, Nobilii Scribi vor avea mai puține vorbe și fapte de consemnat.” Profetul a spus: „Sunt uimit de fiul lui Adam: cei doi îngeri sunt pe umerii săi, vorbirea lui este condeiul lor, iar saliva lui este cerneala lor. Cum poate vorbi despre ceea ce nu-l privește?” (p. 224).

¹¹⁴ Conform Coran 81: 10-14, „Când sulurile vor fi împrăștiate, când cerul va fi dat la o parte, când Iadul va fi încins, când Raiul va fi aproape: atunci fiecare suflet va ști ceea ce a adus.”

și nu ne necinsti în fața lor
din pricina faptelor noastre rele!

O, Dumnezeu,

numește pentru noi în fiecare oră a (zil)ei
o parte din ceea ce este pentru slujitorii Tăi,¹¹⁵
o anumită recunoștință față de Tine
și pe unul dintre martorii sinceri dintre
îngerii Tăi!

O, Dumnezeu,

binecuvântează-i pe Muhammad și pe cei din
familia sa
și păzește-ne din față și din spate,
din stânga și din dreapta noastră
și din toate direcțiile¹¹⁶
cu o protecție care ne va împiedica
de la neascultare,
care ne va călăuzi spre supunerea față de Tine
și care ne va ține ocupați cu adorarea Ta!

¹¹⁵ Potrivit lui al-Șirazi, sensul acestei fraze este: „Rânduiește pentru noi pe unii dintre slujitorii Tăi, prin a căror lumină să putem căuta iluminarea și ale căror urme să le urmăm.” El adaugă un comentariu lung asupra statutului înalt al „slujitorului, robului” (*abd*) menționând faptul că acesta, la cel mai desăvârșit nivel al său, este mai presus chiar decât trimișii lui Dumnezeu. Acesta este motivul pentru care ordinea cuvintelor în formula repetată de fiecare musulman, în rugăciunile sale canonice, este: „Muhammad este robul și Trimisul Său”. Al-Șirazi mai semnalează și faptul că în unele manuscrise apare „slujire” (*ibadah*) în loc de „slujitori” (*ibad*), iar aceasta este pentru a păstra contextul (p. 227-8).

¹¹⁶ Aluzie la cuvintele Satanei: „... apoi îi voi hărțui din față și din spate, din stânga și din dreapta.” (Coran 7: 17).

O, Dumnezeuule,

binecuvântează-i pe Muhammad
și pe cei din familia sa
și încununează-ne cu izbândă în această zi
și în această noapte și în toate zilele,
ca să facem binele,
să stăm departe de rău,
să fim recunoscători pentru
binecuvântările Tale,
să urmărim regulile tradiției (*Sunna*),
să ne ferim de noutăți,
să îndemnăm la un comportament bun,
să oprim ceea ce nu este îngăduit,¹¹⁷
să apărăm islamul,
să lăsăm și să părăsim minciuna,
să ajutăm adevărul și să-l facem să stăpânească,
să-i călăuzim pe cei rătăciți,
să-i sprijinim pe cei slabi
și să ajungem la cei aflați în necazuri!

O, Dumnezeuule,

binecuvântează-i pe Muhammad
și pe cei din familia sa
și fă ca această zi să fie cea mai fericită din câte
am cunoscut până acum,
să fie cel mai bun însoțitor din câți

¹¹⁷ *Al-amr bi-l-ma'ruf wa-l-nahy*, an *al-munkar* este, potrivit științelor, unul dintre stâlpii islamului, fiind o poruncă repetată de foarte multe ori în Coran, în versete precum 7: 157, „El le poruncește după cuviință, el le oprește urâciunea, el le îngăduie bunătățile, le oprește ceea ce este urât” și 9: 71, „Credincioșii și credincioasele sunt prieteni unii altora. Ei poruncesc cele de cuviință și opresc urâciunea.”

ne-au întovărășit
și cel mai bun timp pe care l-am petrecut!

Așează-ne printre cei mai mulțumiți dintre
cei pe care i-ai creat,
și pe lângă care a trecut ziua și noaptea,
printre cei mai recunoscători dintre ei
pentru binefacerile pe care le-ai făcut,
printre cei mai statornici în orânduile
pe care le-ai hotărât în legea divină (Șari'ah)
și printre cei mai neclintiți față de faptele oprite
despre care ne-ai prevenit!

O, Dumnezeuule,

Te chem pe Tine ca Martor,
iar Tu ești de ajuns ca Martor!¹¹⁸

Și chem cerul Tău și pământul Tău ca martori
și-i chem pe îngerii Tăi și pe celelalte creaturi
ale Tale, care le locuiesc,
în această zi și în această oră,
în această noapte și în locul meu de odihnă,
că mărturisesc că Tu ești Dumnezeu,
în afară de Care nu mai există nicio altă divinitate,
că Tu susții dreptatea¹¹⁹
și ești Drept în judecata Ta,
că ești „Bun cu robii Tăi” (Coran 2: 207),
„Stăpân al Împărăției” (Coran 3: 26),

¹¹⁸ Versetul „Dumnezeu este de ajuns ca Martor!” apare de mai multe ori în Coran, în 4: 79; 10: 29 etc.

¹¹⁹ Aceste două rânduri citează aproape cuvânt cu cuvânt versetul 3: 18 din Coran, „Nu este dumnezeu afară de El, Puternicul, Înțeleptul.”

Milos față de creaturi;
și că Muhammad este robul și Trimisul Tău,
cel pe care l-ai ales dintre creaturile Tale.

Tu i-ai încredințat mesajul Tău,
iar el l-a transmis.¹²⁰

Tu i-ai poruncit să-i povățuiască
pe cei din comunitatea lui,
iar el i-a povățuit.

O, Dumnezeuule,
binecuvântează-i așadar pe Muhammad
și pe cei din familia sa
mai mult decât ai binecuvântat pe oricare
altă creatură a Ta!

Dă-i lui, din partea noastră, ceea ce-i cel mai bun
și răsplătește-l pe el mai mult, din partea
noastră, și cu o mărinimie mai mare
decât i-ai răsplătit pe oricare dintre profeții Tăi
din partea comunității sale!

Tu ești nespus de Bun față de toți,
Tu ești Cel Care iartă mult
și ești mai Milostiv decât toți cei care au milă!

¹²⁰ Conform unor versete precum 24: 34, „Spune: «Dați ascultare lui Dumnezeu! Dați ascultare trimisului!» Dacă ei vor întoarce spatele trimisului, asupra lui este numai povara lui, iar asupra voastră este povara voastră. Dacă îi dați ascultare, veți fi bine călăuziți. Asupra trimisului este doar înștiințarea cea deslușită.”

Așadar binecuvântează-i pe Muhammad
și familia sa
cea mai bună, curată, aleasă și distinsă!

C.

MUHAMMAD AL MEHDI, AL DOISPREZECELEA IMAM

RUGĂ PENTRU LUNA RAJAB

Şeikhul Al Tusi a relatat că această scriere superbă i-a fost încredinţată în Sfântul Lăcaş marelui Şeikh Abu Jaf'ar Muhammad ibn Uthman ibn Sa'id¹²¹ (Fie ca Dumnezeu să fie mulţumit de el!). Această rugă se recită în fiecare zi a lunii Rajab.

O, Dumnezeule, Te rog prin toate înţelesurile existente în invocaţiile
celor cărora le-ai dat autoritatea de a conduce,
celor cărora li s-au încredinţat tainele Tale,
celor care primesc cu bucurie porunca Ta,
celor care preamăresc puterea Ta
şi celor care îţi proclamă măreţia!

Te rog, prin orice spusă a lor rostită cu îngăduinţa Ta,
căci Tu i-ai desemnat pe ei să fie expresii pure
ale cuvintelor Tale
şi stâlpi ai mărturisirii Unicităţii Tale,
semne şi dovezi care conduc către Tine,

¹²¹ Al doilea reprezentant al celui de-al doisprezecelea Imam dintre cei patru reprezentanţi ai săi.

cei care reflectă neîncetat statutul Tău
ce nu poate fi ignorat niciunde.

Prin acestea Te cunoaște cel ce vrea să Te cunoască.

Nu există diferență între Tine și mesajul pe care
ei îl poartă,
decât că ei sunt doar robii Tăi și creaturile Tale;
facerea și desfacerea tuturor lucrurilor este doar
în mâna Ta,
începutul lor este la Tine și întoarcerea lor
este la Tine.

Ei sunt ajutoare, martori, dovezi [ale Milei Tale],
apărători [ai religiei Tale], protectori [ai legilor
Tale] și călăuzitori.

Cu ei ai umplut cerurile Tale și pământul Tău până
când a devenit limpede
că nu există altă divinitate în afară de Tine.

Așadar, Te rog în numele tuturor acestora
și în numele Măreției și Puterii Tale,
în numele rangurilor Tale și al semnelor Tale,
să-i binecuvântezi pe Muhammad și pe cei din
familia sa
și să-mi sporești credința și statornicia.

O, Cel Care este Tăinuit în manifestarea Sa!

O, Cel Care este Manifestat în tăinuirea Sa!

O, Cel Care separă lumina de întuneric!

O, Cel Care este descris prin altceva, diferit de Esența Sa,
și Care este cunoscut doar fără comparații!

O, Cel Care mărginește fiecare lucru mărginit!

O, Martor al tuturor celor făcute!

O, Cel Care a dat ființă fiecărui lucru care există!

O, Cel Care cunoaște numărul tuturor lucrurilor
numărabile!

O, Cel Care cunoaște tot ceea ce a dispărut!

Nu este nimeni altcineva care să fie adorat
în afară de Tine,

Cel caracterizat de măreție și dărnicie!

O, Cel Care nu este condiționat de „cum”
sau determinat de „unde”!

O, Cel ascuns de toate privirile!

O, Cel Veșnic!

O, Cel veșnic Viu, Care există prin Sine Însuși
și Care este Cunosătorul tuturor
lucrurilor cunoscute!

Binecuvântează-i pe Muhammad, pe cei din familia sa
și pe slujitorii Tăi aleși,
pe oamenii acoperiți de văluri,¹²²
pe îngerii din apropierea Ta
și binecuvântează nenumăratele mulțimi de
îngeri, așezați în rânduri.¹²³

¹²² Oamenii „obișnuiți” care nu pot vedea din cauza vălurilor care le acoperă ochii și care sunt ignoranți cu privire la adevărata natură a lui Dumnezeu.

¹²³ *Al-Saffin*, „cei așezați în rânduri” sunt menționați în Coran 37: 165 și *al-haffin* care sunt amintiți în Coran 39: 75: „Vei vedea îngerii, adunați în cerc împrejurul Tronului, preamărind cu lauda pe Domnul lor. Vor fi judecați întru Adevăr și se va spune: «Laudă lui Dumnezeu, Domnul lumilor!»”

Binecuvântează-ne în această lună nobilă și deosebită
 și în lunile sfinte care vor urma
 și revarsă asupra noastră binecuvântări din belșug,
 fă ca să avem parte de daruri bogate
 și fă ca cererile noastre să fie primite,
 prin Numele Tău cel mai prețios, cel mai măreț,
 cel mai maiestuos și cel mai nobil,
 pe care l-ai pogorât asupra zilei și a luminat-o
 și pe care l-ai așezat peste noapte și a întunecat-o.

Iartă-ne acele lucruri pe care Tu le știi despre noi, iar
 noi nu le cunoaștem,
 apără-ne de păcate cu cea mai bună ocrotire a Ta,
 îndestulează-ne cu tot ceea ce Tu ai hotărât,
 îndreaptă către noi privirea Ta binevoitoare,
 nu ne lăsa în mâinile nimănui altcuiva
 în afară de Tine,
 nu ne îndepărta de bunătatea Ta,
 binecuvântează-ne în timpul vieții a cărei dura-
 tă ai rânduit-o pentru noi,
 îndreaptă adâncul inimilor noastre,
 apără-ne de Tine,¹²⁴
 dă-ne cea mai dreaptă și sinceră credință
 și fă ca să apucăm luna postului¹²⁵
 și zilele și anii care vor urma,

O, Domn al măreției și al splendorii!

¹²⁴ Această expresie amintește de una dintre rugile Profetului: „Caut adăpost în iertarea Ta, de pedeapsa Ta; caut adăpost în îngăduința Ta, de mânia Ta; caut adăpost la Tine, de Tine!”

¹²⁵ În calendarul islamic luna Rajab este urmată de luna Șa'ban, iar apoi de luna postului, luna Ramadan, care este considerată cea mai sfântă și mai binecuvântată lună din an.

ANEXA

CEI DOISPREZECE IMAMI

Cuvântul *imam* înseamnă în limba arabă „conducător”. În terminologia islamică se referă în general la orice persoană care îi conduce pe ceilalți în rugăciune. Potrivit primilor teologi sunniți, imamul este liderul comunității islamice, iar rolul său este să aplice legea revelată, *șari'ah*. Așadar termenul este echivalentul noțiunii de „calif”. În sunnism mai poate să însemne și un titlu onorific, dat anumitor lideri religioși importanți, precum Imamul Șafi'i, fondatorul uneia dintre cele patru școli de jurisprudență sunnite.

În šiismul duodeciman (care are la bază credința în cei doisprezece Imami) acest cuvânt are două înțelesuri importante. Ca și în sunnism, cel care-i conduce pe ceilalți în rugăciune se numește *imam*, mai ales persoana care are acest rol în mod regulat într-o moschee. Dar într-un sens particular, un imam este unul dintre cei doisprezece succesori ai Profetului¹ enumerați mai jos.

Sensul particular al cuvântului *imam* în šiism nu poate fi înțeles până când nu se înțelege diferența fundamentală dintre ramura sunnită și cea šiită a islamului. Originile acestei deosebiri pot fi găsite în punctele de vedere diferite pe care le-au avut însoțitorii Profetului cu privire la natura acestui succesori sau calif.

¹ Pentru o explicație detaliată a se vedea *Sh. 'ite Islam*.

Profetul însuși a avut trei roluri fundamentale: el a reprezentat mijlocul prin care Cartea Sfântă, Coranul, a fost revelat de Dumnezeu omenirii. Astfel, el a fost fondatorul unei religii universale. El a fost de asemenea conducătorul primei comunități islamice, ceea ce înseamnă că el a pus în aplicare *șari'ah* pe care Dumnezeu a revelat-o în Coran. În cele din urmă, el a fost cel care a deținut iluminarea și viziunea spirituală și astfel a putut să interpreteze înțelesul adânc al revelației și să-i călăuzească pe oameni spre treptele superioare pe calea desăvârșirii spirituale.

Potrivit majorității musulmanilor, adică sunniților, succesorul Profetului trebuie să îndeplinească doar unul dintre aceste roluri, adică el ar trebui să pună în aplicare legea islamică, *șari'ah*. Muhammad a fost ultimul profet, deci după el nu mai poate urma nici un profet. Nu există nici o cale prin care comunitatea ar putea garanta ca succesorul său să dețină înțelegerea și iluminarea spirituală, întrucât, asemeni profeției, aceste lucruri sunt daruri divine (deși, spre deosebire de profeție, aceste daruri ar putea fi încă deținute de oameni).

Dar fără îndoială că succesorul Profetului ar putea avea rolul de conducător care să aplice *șari'ah*. De fapt, existența islamului pe pământ depinde în mare măsură de îndeplinirea acestui rol, lucru important mai ales în perioada de început a islamului. În cele din urmă, sunniții au susținut că Profetul nu a numit nici un succesor în timpul vieții sale, rămânând așadar la latitudinea lor să aleagă unul.

Dar grupul minoritar, cunoscut sub numele de „șiiți” (adeptii lui Ali) au susținut că succesorul Profetului nu

trebuie numai să aplice *șari'ah*, ci, pe lângă aceasta, el trebuie să posede înțelepciunea iluminatoare dată de Dumnezeu și să fie călăuzitorul spiritual al oamenilor. Din moment ce acest ultim rol este dat de Dumnezeu și nu poate fi hotărât de majoritatea oamenilor, succesorul Profetului trebuie să fie ales de Dumnezeu, așa cum și-a exprimat de fapt și Profetul dorința sa.

Șiiții susțin că Profetul l-a numit de fapt pe Ali în funcția de calif.²

Această diferență de opinie dintre șiiți și sunniți s-a manifestat adesea sub aspect politic, ducând la conflicte puternice, în primele secole ale islamului, între anumite grupuri šiite și califii umayyazi și abbasizi. Pentru că, în ceea ce-i privea pe șiiți, Imamii erau singurii succesori absolut legitimi ai Profetului. Primul, Ali, a fost desemnat chiar de către Profet și fiecare, la rândul său, a fost numit de predecesorul său, potrivit hotărârii divine.

FATIMA

Fiica cea iubită a Profetului, Fatima, a cărei mamă a fost Khadija, s-a născut în Mekka cu cinci ani înainte de începerea misiunii Profetului. Ea a fost atât de iubită de Profet, încât el a numit-o „o parte din mine”. În anul 2/624 ea s-a căsătorit cu Ali ibn Abi Talib, de la care a avut trei fii, Hasan, Husein și Muhsin (care s-a născut mort) și două fiice, Zeineb și Umm Kulthum.

² Pentru o explicație detaliată și clară a diferențelor fundamentale dintre perspectiva sunnită și cea šiită a se vedea F. Schuon, *Islam and the Perennial Philosophy*, London, 1976, capitolul 5.

Ea s-a aflat lângă Profet când acesta era pe patul de moarte și s-a luptat pentru succesiunea soțului ei la funcția de calif. S-a stins la șase luni după moartea tatălui ei, în anul 11/633 și este înmormântată în cimitirul Baq'i din Medina. S-a spus că la nașterea sa tot cerul a fost iluminat; de aceea a fost numită Al Zahra, cea „Strălucitoare”. Ea este mama Imamilor șiiți și este considerată ca fiind cea mai pioasă dintre femeile musulmane.

IMAMII

I. PRIMUL IMAM, ALI

(n. 600 d.H, d. 40 Hijri / 661 d.H)

El a fost fiul unchiului Profetului din partea tatălui, Abu Talib, care-l crescuse pe Profet ca pe propriul său fiu și care l-a protejat după ce acesta și-a început misiunea. Potrivit șiiților, Ali a fost primul care a acceptat, la vârsta de zece ani, noua religie revelată de Dumnezeu Profetului.

El a fost marele luptător în perioada de început a islamului și, potrivit celor care l-au urmat, a fost desemnat de Profet ca succesor al său în locul cunoscut sub numele de Ghadir al-Khumm. El a devenit al patrulea calif sunnit, ultimul dintre „califii bine călăuziți”, după moartea lui Uthman. El a fost în cele din urmă ucis de adepții grupului Khawarij (o sectă care a provocat dezbinare în perioada de început a islamului), după ce fusese calif timp de cinci ani. Este înmormântat în orașul Najaf din Irak.

II. AL DOILEA IMAM, AL HASAN

(3/62 - 50/670)

A fost fiul cel mai mare al lui Ali și al fiicei Profetului, Fatima. El a fost calif timp de șase luni după moartea tatălui său, dar a fost în cele din urmă nevoit să renunțe în fața lui Mu'awiyah. Și-a petrecut restul vieții în Medina, în izolare. Este înmormântat în cimitirul Baq'i din Medina.

III. AL TREILEA IMAM, AL HUSEIN

(4/62 - 61/680)

Fiul mai mic al lui Ali și al Fatimei; la fel ca fratele său, a trăit cea mai mare parte a vieții sale în tăcere în Medina, sub ochii vigilenți ai oficialilor și spionilor califului.

Când fiul lui Mu'awiyah, Yazid, a devenit calif, el a pretins ca Husein să-i jure credință, dar acesta a refuzat. În cele din urmă Al Husein a considerat necesar să lupte împotriva lui Yazid pentru a protesta împotriva nedreptăților care erau făcute în numele islamului. El, împreună cu un grup mic de adepți, printre care rudele sale cele mai apropiate, au fost măcelăriți la Karbala. Ziua în care a fost martirizat (*Așura*) a devenit cea mai solemnă zi din calendarul šiit, marcată de procesiuni și doliu general. Comemorarea acestei zile simbolizează întregul etos al šiismului. El este înmormântat în orașul Karbala din Irak.

IV. AL PATRULEA IMAM, ALI,

CUNOSCUȚ SUB NUMELE DE ZAYN AL ABIDIN

SAU AL SAJJAD

(38/658 - 95/712)

Fiul Imamului Al Husein și al fiicei lui Yazdigird, ultimul rege sassanid al Iranului, nu a putut să participe în lupta de la Karbala din cauza unei boli, fiind astfel salvat de la soarta celorlalți trei frați ai săi.

Cea mai mare parte a vieții și-a petrecut-o în izolare în Medina, venind în contact doar cu câțiva dintre adepții săi. Evlavia sa, care se reflectă în colecția sa de rugăciuni, *Al Sahifat Al Sajjadiyya*, este renumită. El este înmormântat în cimitirul Baqi' din Medina.

V. AL CINCILEA IMAM, MUHAMMAD,

CUNOSCUȚ SUB NUMELE DE AL BAQIR

(57/675 - 114/732)

Fiul celui de-al patrulea Imam a fost prezent la evenimentele de la Karbala la o vârstă foarte fragedă. Din cauza schimbării situației politice și religioase, printre care schimbările radicale ce au urmat după evenimentele de la Karbala, mulți oameni au venit la Medina pentru a învăța științele religioase și spirituale de la el.

El a avut mulți discipoli și, din această cauză, este primul Imam după Ali de la care s-a păstrat un număr mare de tradiții. Este înmormântat în cimitirul Baqi' din Medina.

VI. AL ȘASELEA IMAM, JA'FAR,

CUNOSCUȚ SUB NUMELE DE AL SADIQ

(83/702 - 148/765)

Fiul celui de-al cincilea Imam, el a trăit într-un climat din ce în ce mai favorabil și a putut să-i învețe pe oameni în mod public în Medina. Un număr mare de savanți s-au adunat în jurul său să învețe, printre care personalități renumite ale lumii sunnite precum Abu Hanifa, fondatorul uneia dintre cele patru școli de jurisprudență sunnite. Spre sfârșitul vieții Imamului Ja'far s-au impus restricții severe asupra activităților sale ca urmare a tulburărilor în creșterea din rândul šiitilor. De la el s-au păstrat mai multe tradiții decât de la toți ceilalți Imami la un loc. El este atât de important pentru jurisprudența šiismului duodeciman, încât aceasta a fost denumită „Școala Ja'fari”, după numele său. Este înmormântat în cimitirul Baqi' din Medina.

VII. AL ȘAPTELEA IMAM, MUSA, NUMIT AL KAZIM

(128/744 - 183/799)

Fiul celui de-al șaselea Imam, el a fost contemporan cu unii dintre califii abbasizi precum Al Mansur și Harun Al Rașid. Și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în Medina, sub restricții severe, și a murit în cele din urmă în închisoarea din Bagdad. După el, Imamilor nu li s-a mai permis să locuiască în reședința lor tradițională din Medina, ci au fost obligați să rămână în preajma califului, în Bagdad sau Samarra. Este înmormântat în Kazimayn, în Irak.

VIII. AL OPTULEA IMAM, ,ALI,
 CUNOSCUȚ SUB NUMELE DE AL RIDA
 (148/765 - 203/817)

Fiul celui de-al șaptelea Imam a trăit într-o perioadă în care abbasizii se confruntau cu numeroase probleme din cauza revoltelor šiite.

În cele din urmă, califul Al Ma'mun s-a gândit să rezolve aceste probleme prin desemnarea Imamului ca succesor al său, sperând astfel ca acesta să se ocupe de treburile lumești și să înlăture în acest mod devotamentul pe care-l aveau adepții lui față de el. După ce a reușit să-l convingă pe Al Rida să accepte, el și-a dat seama de greșeala pe care o făcuse, întrucât šiismul a început să se răspândească și mai rapid. În cele din urmă, s-a spus că l-a otrăvit pe Imam. Al Rida este înmormântat în Mașhad, în Iran.

IX. AL NOUĂLEA IMAM, MUHAMMAD,
 CUNOSCUȚ SUB NUMELE DE AL TAQI
 (195/809 - 220/835)

Fiul celui de-al optulea Imam s-a căsătorit cu fiica califului Al Ma'mun și a rămas în Bagdad la cerința califului. Dar spre sfârșitul domniei califului, el a putut să se întoarcă în Medina, unde a rămas până la sfârșitul domniei lui Al Ma'mun. Noul calif, Al Mu'tasim, l-a chemat din nou la Bagdad, unde a și murit. El este înmormântat în Kazimayn, în Irak.

X. AL ZECELEA IMAM, ALI,
 CUNOSCUȚ SUB NUMELE DE AL NAQI
 (212/827 - 254/868)

Fiul celui de-al nouălea Imam a rămas în Medina unde a predat științele islamice până în anul 243/857 când a fost chemat de califul Al Mutawakkil la Samarra. Acolo a fost tratat cu asprime de către calif și de succesorii acestuia până când a murit. El este înmormântat în Samarra.

XI. AL UNSPREZECELEA IMAM, AL HASAN,
 NUMIT AL ASKARI
 (232/845 - 260/872)

Fiul celui de-al zecelea Imam a trăit în detenție severă în Samarra sub supravegherea atentă a califului, mai ales pentru că se cunoștea că șiiții așteptau ca să se nască fiul său, al doisprezecelea Imam, cel care urma să fie salvatorul promis, Mehdi, sau „cel călăuzit”, care trebuia să înlăture nedreptatea de pe pământ. Al unsprezecelea Imam s-a căsătorit cu fiica împăratului bizantin, Nargis Khatun care, urmând recomandările primite într-un vis, s-a vândut ca sclavă pentru a deveni soția sa. El este înmormântat în Samarra.

XII. AL DOISPREZECELEA IMAM, MUHAMMAD,
 CUNOSCUȚ SUB NUMELE DE AL MEHDI
 (b. 256/868)

Al doisprezecelea Imam a trăit ascuns de ochii oamenilor sub protecția și paza tatălui său până când acesta

a murit. Apoi el a intrat în „ocultație”. Cu alte cuvinte, el a fost ascuns de ochii oamenilor obișnuiți și a apărut numai în fața reprezentanților săi.

În anul 329/939 a început ocultația majoră care va continua cât va dori Dumnezeu; atunci când acesta va reapărea, el va înlătura răul și nedreptatea din lume.

BIBLIOGRAFIE

Sursele selecțiilor

PARTEA I: Din Muhammad Baqir Majlisi: *Bihar al-anwar*, 110 volume, Teheran, 1380/1960-1 - 1390/1970-1.

A. PROFETUL

1. Mărturisirea de credință: vol. 4, p. 287-8.
2. Atributele lui Dumnezeu: vol. 3, p. 303-4.

B. ALI

1. Transcendența lui Dumnezeu: vol. 4, p. 221-3.
2. Via negativă: vol. 4, p. 247-8.
3. Stabilirea fermă în cunoaștere: vol. 4, p. 274-8.
4. Cel mai Bun Creator: vol. 4, p. 313-5.
5. Există un singur Dumnezeu: vol. 3, p. 206-7.
6. Discernământul: vol. 4, p. 253.
7. Ochii inimii: vol. 4, p. 304-6.

C. AL-BAQIR: Domnul Incomparabil: vol. 4, p. 299-300.

D. JA'FAR

1. A-L vedea pe Dumnezeu: vol. 4, p. 44-5.
2. Numele care poate fi numit . . . : vol. 4, p. 160-1.

E. MUSA: Puterea și măreția lui Dumnezeu: vol. 4, p. 298.

F. ALI AL-RIDA

1. Doctrina unicității lui Dumnezeu: vol. 4, p. 228-30.
2. Vălul: vol. 3, p. 36-8.

PARTEA A II-A: Din *Nahj al-balaghah*, ediția îngrijită de Muhyi al-Din Muhammad ,Abd al-Hamid, comentarii de Muhammad ,Abduh, în trei părți, Cairo, partea treia, p. 92-122.

PARTEA AIII-A: Viața spirituală

A. AL HUSEIN: Ruga pentru ziua de Arafah, din ,Abbas Qummi: *Mafatih al-jinan*, ediția îngrijită de Muhammad Hasan ,Ilmi, Teheran, 1381/1961, p. 531-53, și ediția Islamiyyah, îngrijită de Muhammad Baqir Kamarai, Teheran, 1379/1959-60, p.350-65.

B. ALI ZAYN AL ABIDIN: prima și a șasea rugă din *al-Sahifat al-sajjadiyyah* (*Sahifa-yi kamila-yi sajjadiyyah*), cu traducere în limba persană de M. A. Șa'rani, ediția Islamiyyah, Teheran, p. 15-20, 32-6; cu traducere în limba persană de A. Fayd al-Islam, Teheran, 1375/1955-6, p. 28-41, 68-75; cu traducere în limba persană de J. Fadil, Teheran, 1348/1969, p. 47-50, 93-5.

C. AL DOISPREZECELEA IMAM: Rugă pentru luna Rajab: *Mafatih al-jinan*, p. 279-81/184-6.

ALTE SURSE

Abduh, Muhammad: *Șarh nahj al-balaghah*, tipărită cu ediția *Nahj al-balaghah* menționată în sursele selecțiilor de mai sus (Partea aII-a).

Al-Fakiki: *Al-Ra'i wa-l-ra'iyyah*, Najaf, 1940.

Al-Hașimi, Mirza Habiballah: *Minhaj al-bara'ah fi șarh nahj al-balaghah*, vol. 20, Teheran, 1389/1969-70.

Ibn Abi-l-Hadid: *Șarh nahj al-balaghah*, Beirut.

Ibn Maytham: *Șarh nahj al-balaghah*, Teheran, ediție litografiată, 1276/1859-60.

Al-Kulayni: *al-Usul min al-kafi*, ediție îngrijită de Muhammad Baqir Kamara'i, Teheran, 1388/1968-9.

Al-Saduq: *al-Tawhid*, ediție îngrijită de Hașim al-Hu-sayni al-Tehrani, Teheran, 1387/1967-8.

Al-Șirazi, al-Sayyid ,Alikhan: *Talkhis al-riyad*, vol. I, Teheran, 1381/1961-2.

ALLAMAH SAYYID MUHAMMAD HUSAYN TABATABA'I

Allamah Sayyid Muhammad Husayn Tabataba'i (1904 - 15 noiembrie, 1981) (persană: *ای‌اب‌طاب‌ن‌ی‌س‌ح‌م‌ح‌م‌د‌ی‌س‌م‌ال‌ع*) a fost unul dintre cei mai proeminenți gânditori contemporani specializați în filosofia islamică și islamul šiit. El este cunoscut pentru realizarea exegezei coranice *Tafsir al-Mizan*.

Născut în Tabriz, Azerbaijan, în nord-vestul Iranului, a studiat la Najaf sub îndrumarea unor maestri precum Mirza ,Ali Qadhi (gnoză), Mirza Muhammad Husain Na'ini, Shaykh Muhammad Husain Isfahani (*fiqh* și jurisprudență), Sayyid Abu'l-Qasim Khwansari (matematică). De asemenea, a aprofundat textele clasice, cum ar fi *Şifa* a lui Avicenna, *Asfar* a lui Sadr al-Din Şirazi și *Tamhid al-qawa'id* a lui Ibn Turkah. Împreună cu Sayyid Husayn Badkuba'i, el a fost discipolul a doi dintre cei mai renumiți maestri ai timpului său, Sayyid Abu'l-Hasan Jilwah și Aqa ,Ali Mudarris Zunuzi.

Tabataba'i a fost nu doar un filosof, scriitor prolific, ci și o sursă vie de inspirație pentru studenții săi. În ultimii ani ai vieții a susținut adesea sesiuni de studii cu Henry Corbin și Sayyid Hossein Nasr, în care au fost discutate nu doar textele clasice ale înțelepciunii divine și gnosticismului, ci și o întreagă serie din ceea ce Nasr numește gnoză comparată. În cadrul fiecărei sesiuni, textele sacre ale marilor religii care conțin învățături mistice și gnostice, cum ar fi *Dao de Jing*, *Upanișadele* și *Evanghelia* lui

Ioan, au fost discutate și comparate cu sufismul și cu doctrinele islamice ezoterice, în general.

Najaf a fost orașul în care Tabataba'i și-a adus cele mai mari contribuții în domeniul exegezei coranice (*tafsir*), al filosofiei și istoriei credinței šiite. În domeniul filosofiei, cea mai importantă lucrare a sa este *Usul-i falsafeh va raveş-e-realism* (Principiile filosofiei și metoda realismului), care a fost publicată în cinci volume cu note explicative și comentarii de Morteza Motahhari. Contribuțiile lui Tabataba'i în domeniul *tafsir*-ului, al filosofiei și misticismului islamic au generat revitalizarea intelectuală a *hawza*-ei (școala teologică šiită), având implicații adânci în planul de învățământ.

O altă lucrare filosofică importantă este comentariul amplu la *Asfâr al-'arba'eh*, capodopera lui Mulla Sadra, ultimul mare filosof și teolog musulman persan al Evului Mediu. Abordarea umanistă a lui Tabataba'i este pusă în evidență de cele trei cărți ale sale despre natura umană – omul înainte de a fi în această lume, în această lume și după ce nu va mai fi în această lume. Filosofia lui se axează pe tratarea sociologică a problemelor umane. Alte două lucrări ale sale, *Bidāyat al-hikmah* și *Nihāyat al-hikmah* sunt considerate opere redutabile ale filosofiei islamice.

Lui Tabataba'i îi mai aparțin și câteva tratate despre doctrinele și istoria šiismului. Unul dintre acestea cuprinde clarificările sale și expunerea credinței šiite ca răspuns la întrebările puse de renumitul orientalist francez Henry Corbin. Încă una dintre cărțile sale pe această temă, *Şi'ah dar Islam* a fost tradusă în limba engleză de Sayyid Hossein Nasr sub titlul de *Islamul Şiit (Shi'a Islam)*, cu ajutorul lui William Chittick. Aceste cărți furnizează instrumentul academic ideal de demontare, eliminare și clarificare a celor mai răspândite preconcepții nocive despre credința šiită, pentru a deschide calea unei mai bune înțelegeri ecumenice între diferitele școli de gândire islamice.

ASOCIAȚIA CULTURALĂ POARTA CUNOAȘTERII

Asociația culturală Poarta Cunoașterii a fost înființată pentru a promova valorile reale ale culturii și spiritualității islamice, facilitând lectura de carte islamică relevantă din punct de vedere cultural, istoric sau literar-artistic, selectată în funcție de criterii calitative și nu cantitative, spirituale și nu comerciale, departe de orice ingerințe sau presiuni de ordin politic, ideologic, naționalist sau rasial.

Un obiectiv major al asociației îl constituie publicarea de cărți academice cu tematică islamică și de cărți reprezentative pentru mistică șiită, propunând, în spiritul perspectivei umaniste a Imamului Ali care a spus: „Oamenii sunt fie frații tăi în credință, fie frații tăi în umanitate”, o viziune pacifistă, centrată pe unitate, bună înțelegere și cooperare interculturală, interreligioasă și interconfesională.

În contextul politic și social contemporan tensionat, Asociația Poarta Cunoașterii consideră indispensabilă promovarea informațiilor valide, verificate despre islam, din perspectiva valorilor umaniste universale, prin disocierea religiei de politică și culturi locale.

Prezentarea doctrinei islamice din interior urmează linia învățăturilor Ahlul Bayt / a membrilor aleși ai familiei Profetului, cei care nu au limitat islamul la formalismul rigid al manifestărilor exterioare a religiei, ci au menținut vie înțelegerea mistică, autentică a Coranului.

Pentru mai multe informații despre islam, puteți accesa site-ul www.poartacunoasterii.com sau ne puteți scrie pe adresa: shia.romania@yahoo.com

CUPRINS

Introducere	5
Note explicative	16
Prefață	23
PARTEA ÎNTÂI	
DESPRE UNICITATEA LUI DUMNEZEU	25
NOTĂ INTRODUCTIVĂ	27
A. HADIT-URI TRANSMISE DE LA PROFETUL MUHAMMAD	31
B. HADIT-URI TRANSMISE DE LA ALI, PRIMUL IMAM	37
C. IMAMUL AL BAQIR, AL CINCILEA IMAM	69
D. JAFAR AL SADIQ, AL ȘASELEA IMAM	73
E. IMAMUL MUSA, AL ȘAPTELEA IMAM	79
F. IMAMUL ALI AL RIDA, AL OPTULEA IMAM	81
PARTEA A DOUA	
GUVERNAREA SOCIETĂȚII	97
NOTĂ INTRODUCTIVĂ	99
SFATURILE LUI ALI PENTRU MALIK AL AȘTAR	101
PARTEA A TREIA	
VIAȚA SPIRITUALĂ: RUGĂCIUNILE ȘI RUGILE	135
NOTĂ INTRODUCTIVĂ	137
A. IMAMUL AL HUSEIN, AL TREILEA IMAM	141
B. ALI ZAYN AL ABIDIN, AL PATRULEA IMAM	179
C. MUHAMMAD AL MEHDI, AL DOISPREZECELEA IMAM	201
Anexa	205
Cei doisprezece imami	207
Bibliografie	217
Allamah Sayyid Muhammad Husayn Tabataba'i	219

EDITURA HERALD

OP.10 - CP.33 Sect. II București
Tel: 021.319.40.60, 021.319.40.61
Fax: 021.319.40.59, 021.319.40.60
Mob: 0744.888.388, 0745.050.020
website: www.edituraherald.ro
e-mail: office@edituraherald.ro

Tiparul executat la **S.C. LUMINA TIPO s.r.l.**
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, București
tel./fax 021.211.32.60; tel. 021.212.29.27
E-mail: office@luminatipo.com
www.luminatipo.com

COLECȚIA PRINCEPS

Literatura *hadit*-urilor *șiiite* include toate spusele Profetului islamului acceptate de *șiiți*, cât și tradițiile celor doisprezece Imami, de la Ali ibn Abi Talib până la Mehdi. Această colecție este așadar considerată a fi, după Sfântul Coran, cel mai important fond de texte religioase pentru *șiiți*...

Imamii sunt precum un lanț de lumină ce izvorăște din „soarele profetiei”, care reprezintă originea lor, ei nefiind niciodată separați de acel soare. Tot ceea ce spun ei provine de la aceeași comoară sacră a înțelepciunii călăuzitoare. Din moment ce ei reprezintă o prelungire a realității lăuntrice a nobilului Profet, cuvintele lor provin chiar de la acesta. Iată motivul pentru care spusele lor sunt văzute, din perspectivă *șiiită*, ca o continuare a *hadit*-urilor profetice, întocmai cum lumina ființei lor este privită ca o continuare a luminii profetice.

În viziunea *șiiită*, separația temporală dintre Imami și nobilul Profet nu le afectează cu nimic legătura naturii lor interne, lăuntrice, cu Profetul sau continuitatea „luminii profetice”, care reprezintă sursa cunoașterii sale călăuzitoare, cât și a lor.

Seyyed Hossein Nasr

ISBN 978-973-111-344-9



5948417300052